

Inventarisatie toptalentontwikkeling

Een inventarisatie naar de voorzieningen die toeleiden naar
het kunstvakonderwijs of beroepsuitoefening in een kunstvak

nd de Lijk.
e educati
m Ateur

Inventarisatie toptalent- ontwikkeling

Een inventarisatie naar de voorzieningen die toeleiden naar het
kunstvakonderwijs of beroepsuitoefening in een kunstvak

Inhoud

Samenvatting	4
Doelstelling en werkwijze	4
Resultaten	5
1 Inleiding en doelstelling	10
1.1 Aanleiding inventarisatie	10
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	11
2 Methode en werkwijze	12
2.1 Verantwoording gehanteerde methode	12
2.2 Type organisatie	13
2.3 Kunstdiscipline	13
2.4 Aanbod en doelstelling	14
2.5 Provincie	15
3 Organisaties talentontwikkeling	16
3.1 Hoger beroepsonderwijs	16
3.2 Middelbaar beroepsonderwijs	17
3.3 Primair en voortgezet onderwijs	18
3.4 Centra voor de kunsten	19
3.5 Particuliere aanbieders	19
3.6 Amateurkunst	20
3.7 Culturele instellingen en gezelschappen	21
3.8 Wedstrijden	21
3.9 Festivals	22
4 Resultaten	23
4.1 Landelijk beeld en spreiding	23
4.2 Type organisatie en aanbod	29
4.3 Beeld per discipline	43
5 Tot slot	58
6 Bronnen	59
Bijlage 1 Overzicht organisaties toptalentontwikkeling	60
Bijlage 2 Aantallen organisaties toptalentontwikkeling	73
1 Organisaties die toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs	73
2 Organisaties die toeleiden naar een beroep in een kunstvak	74
3 Organisaties die op een andere manier een bijdrage leveren aan toptalentontwikkeling	75

Bijlage 3 Cijfers kunstbeoefening en hbo	78
Cijfers kunstbeoefening en leren	78

Samenvatting

Er is veel aandacht voor (top)talentontwikkeling in het onderwijs en in de kunst en cultuur. Het rapport van de Onderwijsraad Doorstroom en Talentontwikkeling (2007) belicht talentontwikkeling in het onderwijs. Het Sectorplan Focus op Toptalent (2011), de Taskforce Talentontwikkeling van het hbo-kunstonderwijs en de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 25 augustus 2014¹ pleiten voor het belang van toptalentontwikkeling in de kunst. Verder heeft het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) in november 2011 de Meerjarige activiteitensubsidies voor talentontwikkeling en manifestaties opengesteld.

Bij deze aandacht voor (top)talentontwikkeling is er weliswaar gedeeltelijk inzicht in de organisaties en voorzieningen die eraan bijdragen dat jong toptalent zich kan ontwikkelen, maar dat overzicht is niet volledig. Deze inventarisatie wil actoren die zich bezighouden met (top)talentontwikkeling meer inzicht geven in de voorzieningen voor jong toptalent.

Doelstelling en werkwijze

Het doel van de inventarisatie is om organisaties en voorzieningen in alle disciplines in kaart te brengen die zich richten op het opleiden of begeleiden van toptalent en die daarbij

- 1 talenten toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs of
- 2 talenten toeleiden naar het uitoefenen van een beroep in een kunstvak of
- 3 op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling.

Op basis van de doelstelling zijn een aantal onderzoeksvragen benoemd, waar we in de inventarisatie antwoord op willen krijgen.

- Welke, hoeveel en wat voor type organisaties zijn er die zich profileren met een aanbod dat toeleidt naar het hbo-kunstonderwijs of naar beroepsuitoefening of met een aanbod dat op een andere manier bijdraagt aan toptalentontwikkeling?
- Hoe zijn de organisaties en voorzieningen verdeeld over de disciplines en over de provincies of regio's?
- Zijn er verbanden zichtbaar tussen de organisaties en voorzieningen?

Voor de inventarisatie is gebruikgemaakt van deskresearch. Via literatuuronderzoek en research op het web zijn zoveel mogelijk voorzieningen in kaart gebracht die voldoen aan de doelstelling. Toeleiden kan betekenen dat een organisatie zelf opleidt voor het hbo of een beroep, maar ook dat toptalent op een andere manier voorbereid of begeleid wordt. Daarbij gaat het om organisaties die zich expliciet profileren met een aanbod voor toptalentontwikkeling. Het is mogelijk dat er nog meer organisaties zijn die aan de doelstelling voldoen, maar waarbij dat tijdens de research niet zichtbaar is geworden.

In de samenvatting wordt een overzicht gegeven van de resultaten. In hoofdstuk 1 en 2 worden de doelstelling van de inventarisatie en de werkwijze nader toegelicht. Hoofdstuk 3 geeft

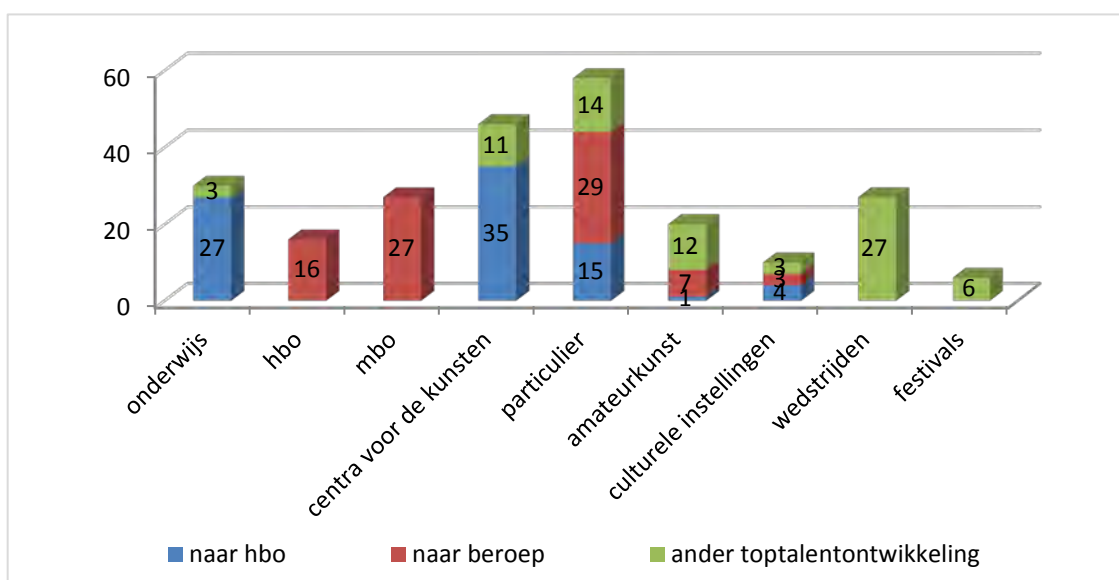
1 Kamerbrief Ruimte voor Talentontwikkeling in het cultuurbeleid, OCW 29 augustus 2014

een overzicht van het brede veld van talentontwikkeling met de typen organisaties die daarin een rol spelen. De resultaten worden in hoofdstuk 4 belicht vanuit drie invalshoeken: 1) het landelijke beeld en de spreiding over de provincies, 2) het type organisaties en het aanbod voor toptalentontwikkeling en 3) een samenvattend beeld per discipline.

Resultaten

Er zijn in totaal 240 organisaties gevonden die zich profileren met een aanbod voor toptalentontwikkeling. Ze zijn als volgt verdeeld over de drie categorieën: 82 organisaties die toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs, 82 organisaties die toeleiden naar een beroep in een kunstvak en 76 organisaties die een aanbod hebben dat op een andere manier bijdraagt aan toptalentontwikkeling. Veel organisaties hebben een aanbod voor toptalentontwikkeling in meerdere disciplines, wat leidt tot een totaal van 423 voorzieningen.

Grafiek 1 Overzicht aantallen organisaties per categorie

In grafiek 1 zijn de aantallen organisaties per categorie weergegeven. Bij de eerste drie typen organisaties gaat het om onderwijsinstellingen die door het Rijk gefinancierd worden en onder een wettelijk kader vallen. De andere organisaties en initiatieven werken en vinden plaats in het veld van de actieve cultuurparticipatie (zie definitie begin hoofdstuk 3). Hieronder geven we een samenvatting van de resultaten per categorie en een beeld van de spreiding over de provincies en de disciplines en van verbindingen die zichtbaar zijn geworden.

1. Voorzieningen die toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs

- Er zijn 35 centra voor de kunsten gevonden die zich profileren met aanbod dat toeleidt naar het hbo-kunstonderwijs. 28 centra hebben een aanbod voor muziek, verder is het aanbod met name gericht op beeldend (10), theater (9) en dans (8).

- 27 onderwijsinstellingen (vrijwel uitsluitend voortgezet onderwijs) geven aan toe te leiden naar het hbo. Muziek en dans springen eruit met 24 en 14. Omdat vo-scholen zich niet in de eerste plaats richten op het opleiden in kunstbeoefening (ook niet bij kunst als examenvak) valt dit aantal op. Verschillende scholen leiden dan ook niet zelf op, maar werken samen met een kunstvakopleiding en/of centrum voor de kunsten. 9 scholen hebben een zogeheten DaMu-licentie (zie 3.3 en 4.2.3). Opvallend is dat 21 van de 27 instellingen zich bevinden in Gelderland, Zuid-Holland en Limburg (zie samenwerking).
- Er zijn weinig amateurkunstorganisaties (1) en culturele instellingen (4) die zich profileren met aanbod naar het hbo. Dat heeft ermee te maken dat amateurkunst en culturele instellingen zich in de eerste plaats richten op kunstbeoefening en het maken van producties (zie definities in 3.6 en 3.7). Organisaties die zich zowel richten op educatie als op amateurkunstproducties, zoals jeugdtheaterscholen, zijn ondergebracht bij particuliere aanbieders.
- Er zijn 15 particuliere aanbieders met aanbod dat toeleidt naar het hbo.

2. Voorzieningen die toeleiden naar een beroep in een kunstvak

- Er zijn 15 rijksbekostigde hbo-instellingen met kunstvakopleidingen. Ze vervullen een belangrijke rol in het opleiden van toptalenten in de disciplines beeldende kunst, vormgeving, muziek, dans, theater en circus. Media maakt onderdeel uit van beeldende kunst en vormgeving. Twee schrijfopleidingen zijn ondergebracht bij andere disciplines. ArtEZ heeft vestigingen in Overijssel en Gelderland en deze zijn bij beide provincies ingedeeld. Verschillende van de hbo-kunstopleidingen hebben zelf vooropleidingstrajecten.
- In totaal 27 mbo-instellingen leiden op tot een beroep in een kunstvak. 21 leiden op tot Artiest (drama, muziek, dans, musical) en 21 leiden op tot Mediavormgever (Art & Design en andere profielen). Bij Artiest dans richten 10 opleidingen zich (ook) op urban dance, bij Artiest muziek gaat het vaak om een beroep als popmusicus.
- De particuliere aanbieders zijn met 29 organisaties in aantal het grootst. De meeste richten zich op één discipline. Veelal leiden ze op tot een specifiek beroep in een kunstvorm die in het hbo-kunstonderwijs niet (of minder) expliciet een plek heeft, zoals urban arts, schrijven, fotografie, musical, cabaret en kleinkunst. De voorzieningen zijn verdeeld over alle disciplines, waarbij theater eruit springt met 10 aanbieders.
- Er zijn 7 amateurkunstorganisatie en 3 culturele instellingen die toeleiden naar een beroep. Instellingen in het primair en voortgezet onderwijs en centra voor de kunsten leiden niet op voor een beroep. Onder de amateurkunstorganisaties rekenen we onder andere de voorbeeldensembles en orkesten in de muziek, die aangeven dat musici door deelname ook voorbereid worden op een beroep als musicus.

3. Voorzieningen die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling

- Wedstrijden en festivals leiden niet zelf op voor het hbo-kunstvakonderwijs of voor beroepsuitoefening, maar kunnen wel bijdragen aan de doorstroming en ontwikkeling van toptalent. Met in totaal 27 wedstrijden is dit de grootste groep in deze categorie. 14 wedstrijden richten zich op muziek, de andere disciplines zijn met 2 tot 5 wedstrijden vertegenwoordigd. Er zijn 6 festivals gevonden die zich profileren met een bijdrage aan toptalentontwikkeling.
- Er zijn 14 particuliere aanbieders, 12 amateurkunstorganisaties, 11 centra voor de kun-

sten, 3 onderwijsinstellingen en 3 culturele instellingen die een bijdrage leveren aan toptalentontwikkeling. Criterium hierbij is dat ze laten zien dat er sprake is van selectie van toptalenten en van selectieklassen of topklassen of van andere trajecten waarin talenten opgeleid of begeleid worden.

- Binnen de disciplines schrijven en urban arts nemen de voorzieningen die op een andere dan de hierboven genoemde manier bijdragen aan toptalentontwikkeling verhoudingsgewijs de grootste plaats in.

4. *Spreiding over de provincies*

- Tussen de provincies zijn er grote verschillen wat betreft de aantallen organisaties en voorzieningen. Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland hebben de meeste organisaties met aanbod voor toptalentontwikkeling, met respectievelijk 42, 41 en 29. Drenthe, Flevoland en Zeeland hebben met respectievelijk 2, 3 en 3 gevonden organisaties verreweg het kleinste aantal.
- Gezien de verschillen in inwonersaantallen is het te verwachten dat er ook verschillen in de aantallen voorzieningen zijn. In 4.1 worden deze percentages in de verschillende provincies met elkaar vergeleken. Ook wordt in clusters van drie provincies gekeken naar de percentages voorzieningen, inwoners en hbo-studenten. Alleen bij Noord-Holland en Noord-Brabant is het verschil tussen voorzieningen en inwoners meer dan 2%. De aantallen in de provincies Drenthe, Flevoland en Zeeland zijn zowel absoluut als relatief laag. Dat kan betekenen dat toptalenten grotere afstanden af moeten leggen om van een voorziening gebruik te kunnen maken en dat voorzieningen minder toegankelijk zijn.
- Gelderland, Zuid-Holland en Limburg hebben het grootste aantal organisaties die naar het hbo toeleiden (respectievelijk 17, 16 en 12). Centra en vo-scholen vormen het grootste deel daarvan (37).
- Noord-Holland heeft de meeste organisaties die toeleiden naar een beroep. Daarvan zijn 12 particuliere aanbieders en 4 mbo- en hbo-instellingen.
- Van de organisaties die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling zijn de organisaties met een landelijk aanbod het grootst in aantal (29). 21 daarvan zijn wedstrijden.

5. *Beeld per discipline*

- Van de in totaal 423 voorzieningen in alle disciplines hebben er 113 een aanbod voor muziek en 63 een aanbod voor dans. Muziek en dans hebben met 56 en 28 het grootste aantal voorzieningen dat toeleidt naar het hbo. Een verklaring hiervoor is de grote technische vaardigheid die vereist is om toegelaten te worden tot de dansvakopleidingen en conservatoria.
- Beeldende kunst (inclusief vormgeving) en media hebben respectievelijk 52 en 50 voorzieningen die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling. Beide disciplines zijn goed vertegenwoordigd bij de organisaties die opleiden tot een beroep, met name de mbo- en hbo-opleidingen. Er zijn 18 organisaties met aanbod op het gebied van beeldende kunst dat toeleidt naar het hbo en 3 organisaties met aanbod op het gebied van media. Bij media is dit aantal verklaarbaar, omdat media in het hbo onderdeel is van beeldend. Maar, ook voor beeldend blijft het aantal procentueel gezien (12%) achter bij het percentage beoefe-

naars (20% van de bevolking) en hbo-studenten (meer dan 50%). Dit kan verklaard worden doordat het hbo bij de toelating tot een opleiding op het gebied van beeldende kunst minder waarde hecht aan een gedegen vooropleiding met theoretische voorkennis en technische beheersing dan bij de disciplines dans en muziek.

- Theater heeft 71 voorzieningen met aanbod voor toptalentontwikkeling. Dat is opvallend hoog, vergeleken met het percentage beoefenaars (4% van de bevolking). Bij de toeleiding naar het hbo speelt mee dat er op initiatief van 4 hbo-theaterscholen speciale LOT-cursussen zijn (Landelijke Oriëntatie Theaterscholen), die door centra en jeugdtheaterscholen worden aangeboden. Verder zijn er 16 opleiding tot Artiest Drama in het mbo en 10 particuliere aanbieders die opleiden tot een beroep in het theatervak.
- De discipline urban arts heeft in totaal 48 voorzieningen voor toptalentontwikkeling, waarvan er 20 toeleiden naar een beroep als urban kunstenaar (waarvan 10 mbo-opleidingen) en 23 die op een andere manier een bijdrage leveren aan toptalentontwikkeling.
- Schrijven en circus zijn met respectievelijk 15 en 11 de disciplines met het kleinste aantal voorzieningen. Voor beide disciplines geldt dat ze 5 opleidingen hebben voor een beroep als schrijver of circusartiest: 2 aan hbo-instellingen en 3 via particuliere aanbieders.

6. *Samenwerking tussen organisaties*

- Nader onderzoek bij de gevonden organisaties voor toptalentontwikkeling laat samenwerkingsverbanden zien tussen organisaties voor toptalentontwikkeling. Verschillende organisaties vermelden expliciet op hun site dat ze samenwerken met partners, vaak in de directe omgeving. Bij het Beeld van de disciplines (4.3.) wordt een aantal van deze samenwerkingsverbanden beschreven.
- In het theater vallen de LOT-cursussen op, waarin hbo-opleidingen samenwerken met centra en met jeugdtheaterscholen. Door verschillende jeugdtheaterscholen wordt ook samenwerking met andere organisaties vermeld.
- In Gelderland, Limburg en Zuid-Holland valt het grote aantal onderwijsinstellingen op dat toeleidt naar het hbo. Zichtbaar is dat hier samenwerking is tussen de scholen, centra voor de kunsten en het conservatorium of de dansvakopleiding. Kunstbedrijf Arnhem noemt bijvoorbeeld een samenwerking met 7 scholen en het ArteEZ conservatorium.
- Ook op andere plekken en in andere disciplines wordt samenwerking genoemd met bijvoorbeeld de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten, Nationale Balletacademie, Fontys, Codarts, het Prins Claus Conservatorium, Lucia Marthas (mbo en hbo) en het Landstede college (mbo).
- In de discipline circus speelt Circomundo een rol in het leggen van verbindingen tussen de jeugdcircusscholen onderling en met de hbo-circusopleidingen.

Bij de samenwerkingsverbanden die zichtbaar worden valt op dat er vaak hbo-instellingen bij betrokken zijn. Vaak is de samenwerking gericht op het toeleiden naar het hbo of wordt er samengewerkt met het mbo. Ook samenwerking tussen centra en scholen komt regelmatig voor. Daar waar hbo-kunstvakopleidingen initiatieven nemen, zoals in Gelderland en Limburg en bij de LOT-cursussen in het theater, is er een groter aanbod voor toptalent. Het is aannemelijk dat dergelijke verbindingen de ontwikkeling en doorstroming van toptalenten kunnen stimuleren. Wat de effecten zijn van deze verbanden of het ontbreken daarvan, zou nader be-

keken kunnen worden. Het zou dan interessant zijn om de bevindingen vanuit het hbo en de Taskforce Talentontwikkeling, en de uitkomsten van hun onderzoek, te combineren met de uitkomsten van deze inventarisatie.

Dit is een eerste inventarisatie van het LKCA naar voorzieningen voor toptalentontwikkeling. Het geeft een beeld van de verschillende organisaties die zich profileren met een aanbod om toptalenten toe te leiden naar het hbo of een beroep in een kunstvak of met een aanbod dat op een andere manier bijdraagt aan toptalentontwikkeling. Hoewel we de inventarisatie met grote zorgvuldigheid hebben uitgevoerd, pretenderen we niet dat het overzicht volledig is. Als er organisaties of voorzieningen ontbreken of niet juist zijn vermeld, kan het overzicht worden bijgesteld en aangevuld.

1 Inleiding en doelstelling

In de kunst en cultuur zijn veel organisaties en professionals te vinden die zich bezighouden met talentontwikkeling. Het veld van talentontwikkeling is breed, met verschillende initiatieven en trajecten. Daarbij zijn de onderlinge verschillen groot, bijvoorbeeld als het gaat om de doelstelling, doelgroep en kunstdiscipline. Er is aanbod vanaf het niveau kennismaken en oriënteren tot aan het opleiden van toptalent. Bureau Art hanteert een piramide die op dit gebied vier niveaus onderscheidt, van ontkieming tot professionalisering². Als algemene definitie voor talentontwikkeling hanteert Bureau Art 'activiteiten met als doel om talentvolle kunstbeoefenaars te ontdekken en te begeleiden naar een hoger niveau'³. Deze inventarisatie van het LKCA richt zich niet op de niveaus van ontdekken en ontkiemen, maar op het begeleiden en opleiden van toptalent. Onder toptalent verstaan we amateurkunstenaars met de (potentiële) kwaliteiten en ambitie om door te groeien naar het kunstvakonderwijs of er hun beroep van te maken. De aanleiding en uitwerking daarvan worden in de volgende hoofdstukken nader toegelicht.

1.1 Aanleiding inventarisatie

Er is veel aandacht voor talentontwikkeling en doorstroming. In het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs spelen vragen die te maken hebben met breed opleiden en het ontplooiën van specifieke talenten. Het eerder genoemde rapport van de Onderwijsraad Doorstroom en Talentontwikkeling gaat hierop in. Ook in de educatie in de kunst en cultuur is het onderscheid tussen brede vorming en toegankelijkheid enerzijds en het opleiden van toptalent anderzijds actueel. Het hbo-kunstonderwijs zet in zijn Sectorplan Focus op Toptalent in op meer ruimte maken voor de top, het versterken van voorzieningen voor jong talent en de toeleiding van studenten naar de bacheloropleidingen. Ook de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap onderstreept in haar Kamerbrief van 29 augustus 2014 het belang van talentontwikkeling⁴.

Het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) heeft in november 2011 de Meerjarige activiteiten-subsidies voor talentontwikkeling en manifestaties opengesteld. Met de regeling beoogt het fonds de excellentie in de amateurkunst te bevorderen door subsidies beschikbaar te stellen voor activiteiten op het gebied van talentontwikkeling en voor manifestaties die bijdragen aan excellentie en vakmanschap in de sector amateurkunst. Het programma Talentontwikkeling van het fonds is gericht op het stimuleren van jong talent in de fase voorafgaand aan het kunstvakonderwijs.

Deze inventarisatie verkent een deel van het veld van talentontwikkeling, namelijk de organisaties en initiatieven die zich richten op het opleiden van jong (top)talent en die kunstbeoefenaars voorbereiden op het hbo-kunstonderwijs of het uitoefenen van een beroep in een kunstvak. Daarmee wil het LKCA actoren in het veld van de kunsteducatie meer inzicht geven in de

2 Woekeren met talenten, Bureau Art, 2011

3 Niet onder de korenmaat, Bureau Art, 2007

4 Kamerbrief Ruimte voor Talentontwikkeling in het cultuurbeleid, OCW 29 augustus 2014

voorzieningen die er zijn voor jong toptalent. Dit sluit aan bij de wens van het hbo-kunstonderwijs om meer inzicht te krijgen in de toeleiding naar het kunstvakonderwijs. Deze inventarisatie richt zich niet op post-hbo trajecten of nascholing en bijscholing van alumni en professionals die al werkzaam zijn in de sector. Daarnaast is de subsidieregeling Talentontwikkeling van het FCP een aanleiding voor deze inventarisatie. Door de voorzieningen voor toptalent in kaart te brengen, kan de inventarisatie bijdragen aan de evaluatie van de regeling en verdere planvorming voor de toekomst.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van de inventarisatie is om organisaties en voorzieningen in alle disciplines in kaart te brengen die zich richten op het opleiden of begeleiden van toptalent en die daarbij

- 1 talenten toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs of
- 2 talenten toeleiden naar het uitoefenen van een beroep in een kunstvak of
- 3 op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling.

De term voorzieningen is een breed begrip. Het is datgene wat een (amateur)kunstenaar nodig heeft om zijn talenten te ontwikkelen of zijn specifieke kunstvorm te beoefenen. In het kader van deze inventarisatie gaat het om aanbod en activiteiten die bijdragen aan toptalentontwikkeling (lessen, deskundige begeleiding, coachings- en opleidingstrajecten en andere activiteiten zoals wedstrijden en festivals). Die voorzieningen worden ontwikkeld en aangeboden via een infrastructuur die bestaat uit: personen (professionals, kunstenaars en kunstdocenten); organisaties (gebundelde capaciteit voor het ontwikkelen, beheren en aanbieden van voorzieningen, ofwel centra voor de kunsten, muziekscholen, overige professionele culturele instellingen, stichtingen en verenigingen); netwerken (van personen en organisaties).

Voor deze inventarisatie zijn die organisaties, personen en netwerken in kaart gebracht die zich profileren met een aanbod dat voldoet aan de omschreven doelstelling. Toeleiden kan betekenen dat een organisatie zelf opleidt voor het hbo of een beroep. Maar ook dat de organisatie niet zelf opleidt maar trajecten opzet of ondersteunt die toptalent op een andere manier voorbereiden, ondersteunen of begeleiden. Dit laatste kan bijvoorbeeld het geval zijn bij vescholen.

Op basis van de doelstelling zijn een aantal onderzoeksvragen geformuleerd, waarop het LKCA in de inventarisatie antwoord wil krijgen.

- Welke, hoeveel en wat voor type organisaties zijn er die zich profileren met een aanbod dat toeleidt naar het hbo-kunstonderwijs of beroepsuitoefening, of met een aanbod dat op een andere manier bijdraagt aan toptalentontwikkeling?
- Hoe zijn de organisaties en voorzieningen verdeeld over de disciplines en over de provincies of regio's?
- Zijn er verbanden zichtbaar tussen organisaties en voorzieningen?

2 Methode en werkwijze

2.1 Verantwoording gehanteerde methode

Voor de inventarisatie van de voorzieningen is gebruikgemaakt van deskresearch. Middels literatuuronderzoek (zie bronvermelding en voetnoten) en research op het web, zijn zoveel mogelijk voorzieningen in kaart gebracht die voldoen aan de genoemde doelstelling. Deze zijn gerangschikt naar type organisatie en naar kunstdiscipline. Dit overzicht is per mail voorgelegd aan enkele deskundigen op het gebied van de disciplines, met de vraag of zij zich herkennen in de eerste schets en het verzoek om aanvullingen aan te geven. Dit leverde een aantal aanvullingen en suggesties op die zijn meegenomen in het totaaloverzicht. De eerste inventarisatie leidde tot een totaal van 350 voorzieningen.

Als volgende stap zijn de voorzieningen nader geanalyseerd op basis van de doelstelling en onderzoeksvragen. Leidend hiervoor was de informatie die de organisaties zelf geven en de manier waarop ze zich profileren via website, programma-aanbod en documenten. Het is mogelijk dat er nog meer organisaties zijn die aan de doelstelling voldoen, maar dat dit bij de research niet zichtbaar is geworden.

Een aantal aspecten van de voorzieningen is in kaart gebracht: het type organisatie; het aanbod voor toptalentontwikkeling; de doelstelling die de organisatie heeft met het aanbod; de kunstdiscipline en de doelgroep waar het aanbod zich op richt; waar het aanbod naar toeleidt; waarmee de organisatie samenwerkt; de plaats en provincie waar de organisatie zich bevindt of op richt.

De analyse levert een selectie op van 240 organisaties met 423 voorzieningen, die weergegeven zijn in bijlage 1. De volgende kenmerken (zichtbaar in de bijlage) zijn gebruikt om de voorzieningen nader te categoriseren:

- type organisatie
- kunstdiscipline
- aanbod en doelstelling
- plaats en provincie

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op deze kenmerken.

Bij de deskresearch is niet gekeken naar output en naar aantallen leerlingen die daadwerkelijk doorstromen naar het kunstvakonderwijs of naar een beroep. Het is mogelijk dat een organisatie die zich niet profileert als toeleider wel leerlingen opleidt die hun weg vinden naar het kunstvakonderwijs. Of omgekeerd, dat een organisatie wel een specifiek aanbod heeft voor het hbo of beroepsuitoefening, maar dat de output daarvoor niet groot is.

Verder is het veld van de voorzieningen die zich bezighouden met talentontwikkeling voortdurend in ontwikkeling. Er verdwijnen voorzieningen en er komen ook weer voorzieningen bij. Tijdens de research bleken enkele voorzieningen recent opgehouden te zijn met hun werkzaamheden vanwege beëindiging van subsidies. Dit is bijvoorbeeld het geval in Overijssel, waar het provinciaal centrum voor Kunst en Cultuur is opgeheven. De inventarisatie is daarmee een momentopname. Al is de research met grote zorgvuldigheid uitgevoerd, het LKCA pretendeert met deze inventarisatie niet volledig te zijn. Het is mogelijk dat voorzieningen via

deskresearch buiten beeld zijn gebleven, terwijl ze wel voldoen aan de criteria van deze inventarisatie. We houden ons van harte aanbevolen voor aanvullingen en suggesties.

2.2 Type organisatie

Voor aanvang van de deskresearch is vastgesteld welke typen organisaties een rol spelen bij talentontwikkeling in de kunsten en daarmee relevant zijn voor de inventarisatie. Dit is gebeurd op basis van bestaande publicaties⁵.

De volgende typen organisaties zijn als uitgangspunt genomen. In hoofdstuk 3 zijn ze nader beschreven en wordt toegelicht wanneer een aanbod onder de doelstelling van de inventarisatie valt.

- 1 hoger beroepsonderwijs
- 2 middelbaar beroepsonderwijs
- 3 primair en voortgezet onderwijs
- 4 centra voor de kunsten
- 5 particuliere aanbieders
- 6 culturele instellingen
- 7 amateurkunst
- 8 wedstrijden
- 9 festivals
- 10 overige

2.3 Kunstdiscipline

In de inventarisatie onderscheiden we acht kunstdisciplines. De zes disciplines die gangbaar zijn in onderzoeken naar cijfers en trends in kunstbeoefening (van SCP, Kunstfactor, LKCA) zijn als uitgangspunt genomen. Het gaat om: beeldend, media, creatief schrijven, dans, muziek en theater. Omdat urban arts een discipline is met eigen opleidingsstructuren en omdat het FCP hier ook expliciet aandacht aan besteedt, is ervoor gekozen om deze als aparte discipline op te nemen en niet onder te brengen bij dans en muziek. Ook circus wordt apart belicht vanwege de ontwikkelingen van het circus als kunst/theatervorm en de plek die circus nu heeft binnen het hbo-kunstonderwijs. Dat leidt tot de volgende disciplines:

- beeldende kunst en vormgeving (inclusief mode);
- media ((kunstzinnige) fotografie, film, video en computerkunst);
- creatief schrijven;
- dans (alle stijlen behalve urban);
- urban arts (focus op urban dance en urban music);
- muziek (alle stijlen behalve urban);
- theater (inclusief musical);
- circus (als er sprake is van artistieke/theatrale doelen).

5 O.a. Het Cultuurnetwerk, over de infrastructuur cultuureducatie, Cultuurnetwerk Nederland, december 2012 en Talentontwikkeling&Amateurkunst, Kunstfactor, februari 2012

2.4 Aanbod en doelstelling

Nadere analyse van de 350 gevonden voorzieningen maakte duidelijk dat deze op veel verschillende manieren omgaan met talentontwikkeling en daar in meerdere of mindere mate een bijdrage aan leveren. Op basis van de manier waarop de organisatie zich profileert met het aanbod is nader geanalyseerd welke doelstelling de organisatie heeft met het aanbod. Dit leidde tot een differentiatie van vijf doelstellingen.

- 1 Leidt op naar of bereidt voor op een hbo-kunstopleiding.
- 2 Leidt op naar of bereidt voor op beroepsuitoefening.
- 3 Draagt bij aan het opleiden van toptalenten, maar leidt niet op tot hbo of beroep.
- 4 Draagt bij aan het zichtbaar maken van of een podium bieden aan toptalenten en vervult daardoor een rol in hun ontwikkelingsmogelijkheden.
- 5 Doet aan brede talentontwikkeling of biedt een bijdrage aan brede talentontwikkeling door het zichtbaar maken van of een podium geven aan kunstbeoefening.

Doelstelling 1 en 2 zijn meestal helder af te leiden uit de gevonden beschrijvingen. Een organisatie is opgenomen in de inventarisatie als er sprake is van aanbod dat zich specifiek richt op een van beide doelstellingen. Daarnaast is er vaak een ruimer aanbod dat zich richt op bredere vormen van talentontwikkeling. Onder doelstelling 3 kunnen organisaties vallen die wel een aanbod vermelden om toptalent op te leiden, maar niet expliciet de doelstelling hebben of vermelden om op te leiden tot hbo of beroep. Soms wordt bijvoorbeeld gemeld dat het aanbod toeleidt naar het mbo of naar een vooropleiding. Om onder doelstelling 3 te vallen (en niet onder doelstelling 5, brede talentontwikkeling) moest sprake zijn van de vermelding van een talentklas, selectieklas, topklas en dergelijke en selectiecriteria om toegelaten te worden. Verder kan er sprake zijn van deze doelstelling in kunstdisciplines waarvoor geen hbo-opleiding is, zoals urban arts, of in regio's waar minder voorzieningen zijn.

Festivals, wedstrijden, podia en dergelijke waar kunstbeoefenaars en talenten zich kunnen laten zien vervullen nog een andere rol in talentontwikkeling. Ze maken talent zichtbaar en kunnen dit op die manier een impuls geven, maar richten zich vaak minder direct op het opleiden van talenten. Ze kunnen er echter wel een bijdrage aan leveren. Als deze voorzieningen aangeven zich (ook) te richten op toptalent en zichtbaar is dat er bijvoorbeeld vervolgotrajecten of netwerken zijn die toptalenten verder helpen in hun ontwikkeling naar de top, zijn ze opgenomen bij doelstelling 4.

Op basis van de analyse zijn de organisaties ingedeeld in drie categorieën. In deze categorisering hebben we doelstelling 3 en 4 samen genomen, omdat ze met elkaar gemeen hebben dat het gaat om het bijdragen aan toptalentontwikkeling, maar niet met de directe doelstelling om op te leiden naar hbo of beroep.

- 1 organisaties die voorbereiden op het hbo-kunstonderwijs;
- 2 organisaties die opleiden voor beroepsuitoefening en
- 3 organisaties die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling (doelstelling 3 en 4).

De organisaties die hieraan voldoen zijn weergegeven in bijlage 1. Als een organisatie bij doelstelling 1 of 2 is vermeld en meegeteld, is deze niet ook nog bij 3 opgenomen.

Aanbod dat gericht is op of een bijdrage levert aan brede talentontwikkeling (doelstelling 5) valt buiten de doelstelling van deze inventarisatie. Dit is niet in het overzicht van bijlage 1 opgenomen. Dat zegt uiteraard niets over de waarde van deze voorzieningen voor talentontwikkeling of kunstbeoefening.

2.5 Provincie

Het laatste kenmerk dat is gebruikt om de voorzieningen in te delen is de provincie waar de organisatie haar aanbod (hoofdzakelijk) op richt. In de tabel in bijlage 1 is de vestigingsplaats weergegeven en de provincie. Voor de provincies is de volgende nummering gehanteerd.

- 0 landelijk (of in drie of meer provincies):
- 1 Groningen
- 2 Friesland
- 3 Drenthe
- 4 Flevoland
- 5 Overijssel
- 6 Gelderland
- 7 Utrecht
- 8 Noord-Holland
- 9 Zuid-Holland
- 10 Zeeland
- 11 Noord-Brabant
- 12 Limburg

Als het gaat om de vestigingsplaats en provincie, is het goed aan te geven dat er een groot verschil kan zijn in de reikwijdte van de organisatie het aanbod. Er zijn kleinere aanbieders die zich vooral op één plaats richten, maar ook grotere die in meerdere plaatsen gevestigd zijn. Dit kan bijvoorbeeld gelden voor centra voor de kunsten. Als het bereik meerdere provincies betreft of als bij voorzieningen een landelijk bereik nagestreefd wordt, is er als kenmerk 'landelijk' aangegeven. Dit komt bijvoorbeeld voor bij wedstrijden met een landelijke uitstraling of aanbieders met onderwijslocaties in meerdere provincies.

3 Organisaties talentontwikkeling

In dit hoofdstuk worden de verschillende typen organisaties beschreven die een rol spelen bij talentontwikkeling in de kunst en cultuur. Daarmee geeft het een overzicht van het brede veld van talentontwikkeling. Bij de beschrijving is gebruikgemaakt van eerdere publicaties van het LKCA en voorgangers⁶ van deze instelling. Bij elk type wordt verduidelijkt wanneer sprake kan zijn van toptalentontwikkeling die aan de doelstellingen van de inventarisatie voldoet. Bij de eerste drie typen organisaties gaat het om onderwijsinstellingen die door het Rijk gefinancierd worden en onder een wettelijk kader vallen. De andere organisaties en initiatieven werken en vinden plaats in het veld van de actieve cultuurparticipatie. Onder actieve cultuurparticipatie verstaan we alle vormen van het actief beoefenen en artistiek ontwikkelen van, of betrokken zijn bij cultuur in de vrije tijd, dus buiten school en werk.

3.1 Hoger beroepsonderwijs

Momenteel studeren aan de 38 door de overheid bekostigde hogescholen in Nederland meer dan 421.000 studenten. Twee op de drie studenten in het hoger onderwijs volgen een hogere beroepsopleiding (hbo). Meer dan 40.000 mensen werken in het hbo. De totale omzet van alle hogescholen tezamen bedraagt jaarlijks ruim 2,5 miljard euro. Het hbo kent zeven onderwijssectoren: economie, gedrag en maatschappij, gezondheidszorg, kunst, landbouw, leraren en techniek. Elke sector heeft een eigen Sectoraal Advies College.

Het hbo-kunsvakonderwijs is een van deze sectoren. "Van design, games en reclame tot beeldende kunst, dans en opera. Van pop tot klassiek. Van grafische vormgeving tot community art. Van mode tot multimedia. De sector is divers en leidt op voor een scala aan beroepen variërend van autonoom kunstenaarschap tot meer toegepaste opleidingen op het gebied van design en lerarenopleidingen. Er studeren ruim 20.000 in het hoger kunstonderwijs (KUO), dat is ruim 4% van het aantal studenten in het hoger onderwijs. De grootste sector in het kunstonderwijs is vormgeving (design), waar drie van de tien kunststudenten studeren. Een kwart van de studenten studeert aan een van de conservatoria. Zo'n 15% van de studenten volgt een specifieke opleiding voor docenten in de kunst. De overige 23% van de studenten volgt bijvoorbeeld een theateropleiding, een dansopleiding, een architectuuropleiding of een opleiding op het gebied van fotografie, film of televisie."⁷⁸

De instellingen voor hbo-kunstonderwijs zijn uiteraard een belangrijke speler in de toptalentontwikkeling in de kunst en cultuur. Ze leiden op tot een beroep als kunstenaar, docent of vormgever. Het Sectorplan van het hbo-kunstonderwijs Focus op Toptalent (2011) laat het belang zien dat de hogescholen hechten aan toptalent. Er is een Taskforce Talentontwikkeling ingesteld, die in 2013 onder de kunsthogescholen onderzoek heeft laten doen naar vooroplei-

6 Het Cultuurnetwerk, Cultuurnetwerk Nederland 2012 en Talentontwikkeling & Amateurkunst, Kunstfactor, februari 2012

7 www.lkca.nl

8 Bron: www.vereniginghogescholen.nl

dingstrajecten van het hbo. Omdat de uitkomsten daarvan (nog) niet bekend zijn gemaakt, is deze niet meegenomen in de inventarisatie. Ook de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft in haar Kamerbrief van 29 augustus 2014 het belang van talentontwikkeling onderstreept. Ze heeft een inventarisatie laten doen⁹ naar talentontwikkeling in de podiumkunsten en de beeldende kunst. Dit onderzoek is gedaan onder alumni van de hbo-opleidingen en richt zich met name op de doorstroming en ontwikkeling van talenten na het hbo. Het overlapt daarmee niet de doelstelling van deze inventarisatie.

Alle hbo-instellingen met een kunstopleiding zijn vermeld in bijlage 1. Op het aanbod en de aantallen wordt nader ingegaan in 4.2.1.

3.2 Middelbaar beroepsonderwijs

Het middelbaar beroepsonderwijs bereidt mensen voor op de beroepspraktijk of een vervolgopleiding¹⁰. Om de aansluiting op de arbeidsmarkt te garanderen hebben scholen voor middelbaar beroepsonderwijs uitgebreide contacten met het regionale bedrijfsleven, gemeenten en maatschappelijke organisaties. Gediplomeerden die verder willen leren, stromen door naar een vervolgopleiding binnen de eigen school of in het hbo. Wat een student moet kennen en kunnen voor een diploma is vastgelegd in de kwalificatiestructuur. Scholen en bedrijfsleven werken momenteel samen aan een omvangrijke vernieuwing van deze kwalificatiestructuur en het onderwijs. Volgens gegevens van de mbo-instellingen waren er in 2013-2014 ruim 514.500 mbo-studenten aan 1.092 mbo-instellingen.

Het mbo heeft tien opleidingen op het gebied van kunst, cultuur en media: Artiest, AV-productie, Desktoppublishing (DTP), Game artist, Mediamanagement, Applicatie- en mediaontwikkeling, ICT en mediabeheer, Mediavormgever, Podium- en Evenemententechniek en Printmedia. Alle opleidingen bereiden voor op een beroep in de cultuur. Daarin worden creatieve vaardigheden geleerd en ook meer technische en bedrijfsmatige vaardigheden. Er is veel discussie geweest (en nog wel) over creatieve mbo-opleidingen als het gaat over de kwaliteit van opleidingen, talentontwikkeling en de toegang tot kunstberoepen, doorstroom naar het hbo en de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen. Een editie van het vaktijdschrift Cultuur + Educatie¹¹ gaat in op deze onderwerpen en op de positie van de creatieve opleidingen in het mbo. Voor deze inventarisatie is met name de vraag van belang welke opleidingen zich richten op het (ook) ontwikkelen van kunstenaarschap en artistieke kwaliteiten, en die zodoende op kunnen leiden tot een beroep van kunstenaar of een vervolgopleiding in het hbo. De meer technische opleidingen vallen daarbij af. Als het gaat om de inhoud en de kwalificaties sluiten de opleidingen tot Artiest en Mediavormgever het beste aan bij de ontwikkeling van toptalenten in een kunstvak.

Omdat mbo-opleidingen zich in de eerste plaats richten op het leren van een beroep, zijn ze ingedeeld bij organisaties die opleiden voor beroepsuitoefening (doelstelling 2), hoewel er uiteraard ook sprake kan zijn van doorstroming naar het hbo. Deze doorstroming is niet van-

9 Inventarisatie talentontwikkeling in de podiumkunsten en beeldende kunst, Kwinkgroep juli 2014

10 www.mboraad.nl, www.cultuurplein.nl en www.goc.nl

11 Cultuur+Educatie 29, Cultuurnetwerk NL 2010, over mbo en de creatieve opleidingen

zelfsprekend. In de meeste gevallen zal door een hbo-instelling een aanvullende selectie of auditie plaatsvinden.

3.3 Primair en voortgezet onderwijs

Cultuureducatie is een wettelijk verankerd onderdeel in het primair en voortgezet onderwijs. In het primair onderwijs is Kunstzinnige oriëntatie beschreven in de kerndoelen. Deze hebben een algemeen karakter en laten veel ruimte aan de invulling daarvan. In de praktijk zijn er dan ook grote verschillen in de manieren waarop scholen met kunst en cultuur omgaan. Er zijn scholen die zich profileren met cultuur. De Regeling Cultuureducatie met Kwaliteit, die het ministerie van OCW in het leven heeft geroepen, wil kwalitatief goed cultuuronderwijs op basisscholen stimuleren. Ook het LKCA zet hier met verschillende projecten op in.

Elke school voor voortgezet onderwijs geeft les in de kunstvakken. Verschillende scholen profileren zich met extra aanbod op het gebied van kunst en cultuur. Soms is het aanbod vooral gericht op kennismaking en participatie. Bij andere scholen is er verdiepend aanbod met cultuurprojecten en/of kunst als examenvak. Een aantal scholen is lid van de Vereniging van CultuurProfielScholen (VCPS). De VCPS is een vereniging die een bijdrage wil leveren aan de structurele inbedding en het waarborgen van de kwaliteit van kunst- en cultuureducatie in het voortgezet onderwijs. Scholen kunnen een lidmaatschap aanvragen. Toelating tot de vereniging vindt plaats nadat een school door een visitatiecommissie op haar plannen en werkwijze is getoetst.

Het spreekt voor zich dat het primair onderwijs nog niet opleidt voor het kunstvakonderwijs of een beroep. Ook scholen voor voortgezet onderwijs leiden niet op voor een beroep, maar bereiden voor op vervolgonderwijs. Voor deze inventarisatie is gekeken naar scholen die zich profileren met het voorbereiden van leerlingen op een kunstvakopleiding of die op een andere manier aan de ontwikkeling van toptalenten in de kunst willen doen. Lidmaatschap van de VCPS of op een andere manier extra aandacht besteden aan kunst en cultuur betekent niet dat de school daarmee ook onder de doelstellingen van deze inventarisatie valt. Een specifieke vorm binnen het voortgezet onderwijs om leerlingen voor te bereiden op het kunstvakonderwijs is de DaMu-licentie. Dit is een licentie die scholen bij het ministerie van OCW aan kunnen vragen. “De beleidsregel is bedoeld voor leerlingen die een reëel perspectief hebben op een doorstroom naar een dansvak- of muziekvakopleiding. De beleidsregel biedt daartoe aangewezen scholen de mogelijkheid om te kunnen afwijken van de wettelijke inrichtings- en examenvoorschriften voor het voortgezet onderwijs. Scholen in het voortgezet onderwijs kunnen op grond van deze beleidsregel een aanvraag indienen bij de minister voor een DaMu-licentie¹².” Er kunnen maximaal twaalf scholen gebruikmaken van de regeling. Als een school een DaMu-licentie heeft, wil dat zeggen dat de school leerlingen ondersteunt of de ruimte geeft om zich voor te bereiden op een hbo dans- of muziekvakopleiding. Het hoeft niet te betekenen dat de school zich ook verder profileert met aanbod voor kunst en cultuur.

12 http://wetten.overheid.nl/BWBR0033513/geldigheidsdatum_08-06-2013

3.4 Centra voor de kunsten

Onder centra voor de kunsten verstaan we aanbieders van kunsteducatie die direct of indirect subsidie ontvangen van een lokale overheid. Centra voor de kunsten hebben een breed aanbod voor kunsteducatie in de vrije tijd voor kinderen, jongeren en volwassenen. Inmiddels zijn de meeste centra gecombineerde instellingen met meerdere kunstdisciplines. De laatste jaren is bij de centra vooral het aanbod voor het onderwijs sterk gegroeid. Aanbod voor de vrije tijd neemt af of wordt anders ingericht en door lokale bezuinigingen staan verschillende centra onder druk of verdwijnen¹³. Van de 181 instellingen in 2009 waren er in 2013 nog 152 instellingen over. Daar staat tegenover dat het aantal gecombineerde instellingen stijgt van 99 naar 107, dat een aantal instellingen groter wordt door fusies en dat er ook nieuwe organisatievormen ontstaan. Centra verzorgen een breed scala aan talentontwikkeling. Van oriënterende cursussen tot langere opleidingstrajecten. Van aanbod voor beginners tot opleiden in of voor een voorbereidend jaar van een kunstvakopleiding.

Veel centra bieden de ambitieuze of getalenteerde leerling naast de reguliere lessen extra scholingstrajecten aan. Soms is dat maatwerk, soms een talentenklas met een vast programma. Vaak voorkomende onderdelen van deze trajecten zijn theoretische verdieping en presentatie. De publicatie “Lokaal stelsel actieve cultuurparticipatie in transitie” geeft meer informatie over veranderingen en het aanbod.

Voor deze inventarisatie zijn de centra van belang die aangeven dat ze opleidingstrajecten hebben die toeleiden naar het kunstvakonderwijs of die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling. Centra voor de kunsten hebben met hun aanbod in het algemeen niet de doelstelling om op te leiden voor een beroep. Criterium om als voorziening voor toptalentontwikkeling in aanmerking te komen, is dat een centrum op de website duidelijk maakt dat er sprake is van selectie en van een topklas, talentklas (of vergelijkbaar), of van voorbereiding op een mbo- of hbo-kunstopleiding.

3.5 Particuliere aanbieders

Naast (gedeeltelijk) gesubsidieerde aanbieders van lessen in kunst- en cultuurvakken, zijn er particuliere aanbieders. Deze zijn in een onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau in 2010¹⁴ in kaart gebracht. Op de markt van lessen in kunstbeoefening voor mensen van 16 jaar en ouder is het particuliere circuit met 40% royaal de grootste speler. Het particuliere aandeel is tweemaal groter dan dat van de centra voor de kunsten (waaronder muziekscholen), en driemaal groter dan dat van verenigingen. Particuliere scholen zijn veelal gericht op één discipline en komen in alle disciplines voor. Naast organisaties zijn er vele individuele docenten en zzp'ers werkzaam. Dit aantal groeit door het wegvallen van centra voor de kunsten. Een actuele ontwikkeling is dat docenten bij deze centra zich verenigen in een platform of netwerkorganisatie met een aanbod in meerdere disciplines.

13 Lokaal stelsel actieve cultuurparticipatie in transitie, LKCA 2014

14 FAQs over kunstbeoefening in de vrije tijd, SCP 2010

Het onderscheid tussen amateurkunst (participatie) en een particuliere aanbieder (educatie) is niet altijd scherp te trekken. Er zijn veel organisaties en verenigingen die zich bezighouden met zowel kunstbeoefening (concerten, producties en presentaties) als kunsteducatie. Veel muziekverenigingen leiden zelf hun musici op. Ook zijn er bijna 150 jeugdtheaterinitiatieven, waarvan ongeveer een derde een opleiding biedt met een meerjarig programma.

Er is aanbod door particuliere aanbieders in alle disciplines. Het niveau waar het aanbod zich op richt varieert van een beginnende amateurkunstenaar tot toptalent, inclusief aanbod op mbo- en hbo-niveau. Om een indicatie te geven van de breedte van particuliere aanbieders volgt hieronder een overzicht van deze aanbieders (instellingen) per discipline. Daarnaast zijn er veel privé-docenten en kunstenaars (zzp'ers) die lesgeven aan individuen en groepen.

Beeldend: particuliere opleidingen en academies, ateliers met lesaanbod

Media: studio's met lesaanbod, scholen voor fotografie

Schrijven: schrijfscholen, online cursussen

Dans: balletscholen, dans- en salsascholen

Urban arts: scholen met hiphop, breakdance of urban dance

Muziek: particuliere muziekscholen, verenigingsopleidingen, online aanbod

Theater: particuliere opleidingen, theaterscholen en jeugdtheaterscholen

Circus: circusscholen en jeugdcircusscholen

3.6 Amateurkunst

Onder amateurkunst verstaan we individuele amateurkunstenaars en groepen (stichtingen, verenigingen en andere verbanden) die zich in de eerste plaats richten op kunstbeoefening en het maken van kunstproducties, concerten en presentaties met amateurkunstenaars. Vaak zijn hierbij professionele kunstenaars, begeleiders en docenten betrokken. In de relatie tussen amateurkunst en talentontwikkeling is het onderscheid tussen de reguliere activiteiten van verenigingen en talentontwikkelingsactiviteiten om die reden vaak lastig te maken. De activiteiten die zich in de eerste plaats richten op het maken van een kunstproduct (repetities en voorstellingen) rangschikken we in principe niet onder talentontwikkeling. Vooral in de disciplines theater en dans zijn er de afgelopen jaren een aantal werkplaatsen/productiehuizen voor amateurs opgezet. Er zijn grote verschillen tussen de doelgroepen die door de werkplaatsen worden bediend en ook het aanbod varieert. Onder de noemer werkplaats scharen zich ook een aantal, op productie gerichte, initiatieven (theater, beeldend) voor mensen met een geestelijke of andere beperking. Daarnaast zijn er andere initiatieven en projecten in wijken, op het gebied van community arts of gericht op speciale doelgroepen.

Binnen de amateurkunst zijn er ensembles en groepen die relatief meer inzet van de leden vragen en een grotere artistieke ambitie hebben. Voor deelname aan deze activiteiten en producties zijn audities vereist. In de muziek bereiken sommige vocaal en blaasensembles een bijna professioneel uitvoeringsniveau door strenge selectie (soms jaarlijks), repetitieweekenden en andere extra scholingsmomenten. Andere verenigingen bieden een deel van de leden de mogelijkheid om zich in een kleiner ensemble verder te ontwikkelen. Dit is vergelijkbaar met

de talentenklassen bij de centra voor de kunsten en andere aanbieders. Bij de particuliere aanbieders hebben we reeds een aantal voorbeelden genoemd van amateurkunstorganisaties die tevens een kunsteducatieaanbod hebben.

Onder amateurkunst scharen we ook de opleidingen voor amateurkunstenaars tot artistiek begeleider van amateurkunstgroepen. Deze opleidingen worden ook wel kaderopleidingen genoemd. Ze zijn ontstaan omdat er niet voor alle kunstdisciplines voldoende professioneel kader is. Ook kan meespelen dat de beoefenaars deze professionals te duur vinden of niet noodzakelijk. De kaderopleidingen werden vaak regionaal of provinciaal aangeboden door provinciale instellingen of (grotere) lokale centra. Door bezuinigingen en het wegvallen van instellingen neemt het aantal opleidingen af. De opleidingen vervullen een functie in het amateurveld, maar daarmee is niet gezegd dat er sprake is van toptalentontwikkeling.

3.7 Culturele instellingen en gezelschappen

Onder culturele instellingen en gezelschappen verstaan we organisaties die zich in de eerste plaats richten op het maken van kunstproducties, voorstellingen, concerten en presentaties met professionele kunstenaars. Veel van deze organisaties hebben daarnaast aandacht voor educatie om zo de binding met het publiek en hun product te versterken. Een aantal van hen heeft hiervoor een speciale educatieve afdeling met een structureel aanbod en educatieve medewerkers in dienst. In de landelijke Basisinfrastructuur (BIS) is educatie sinds 2013 een van de voorwaarden om voor subsidie in aanmerking te komen.

De meeste educatieve afdelingen van podia, musea en gezelschappen richten zich op het onderwijs of op de plaatselijke potentiële beoefenaar. Het gaat bijna altijd om kennismakingsprojecten met als doel de receptieve participatie te vergroten. Die hebben voor de instellingen een verklaarbaar belang. Ook bieden instellingen voor professionele kunst (podia, festivals en musea) bij tijd en wijle plaats aan amateurs om zich te presenteren. Dat zien we in dit kader niet direct als talentontwikkeling. Enkele instellingen leggen een structurele verbinding met amateurkunstenaars, waardoor zij zich kunnen ontwikkelen en laten zien en er sprake is van (top)talentontwikkeling.

3.8 Wedstrijden

Er zijn veel wedstrijden voor amateurkunstbeoefenaars in Nederland, zowel voor groepen als voor individuele beoefenaars. Wedstrijden zijn niet per definitie een vorm van talentontwikkeling, ook al doet iedere amateur extra zijn best als hij aan een wedstrijd meedoet. Twee kenmerken kunnen ervoor zorgen dat er bij een wedstrijd sprake is van talentontwikkeling: er moet een beoordeling plaatsvinden door deskundigen en het oordeel moet naar de deelnemer worden teruggekoppeld of er moet sprake zijn van een aan de wedstrijd gekoppeld begeleidingstraject.

Een amateursector die concoursen als continue vorm van kwaliteitsbevordering inzet, is de blaasmuzieksector (harmonie, fanfare, brassband). Standaard is hier sprake van een uitgebrei-

de rapportage door speciaal voor dit doel opgeleide beoordelaars. Een bijzondere categorie binnen de wedstrijden vormen de talentenshows op tv. Ook hier kan sprake zijn van groeps- en individuele deelname. Naast popmuziek zijn er inmiddels talentenshows voor onder andere klassieke zang, koorzang, dans en musical. De talentenshows vallen op door hun omvang. Voor de meeste shows geldt dat hoe verder je komt, hoe meer je wordt begeleid en hoe meer je te weten komt over de beweegredenen van de jury.

Veel meer dan de andere wedstrijden leiden talentenshows toe naar de beroepspraktijk. De winnaars krijgen direct een platencontract, een reeks betaalde optredens en treden veelal toe tot de gemeenschap van amusement celebrity's.

Een wedstrijd leidt niet zelf op voor het hbo-kunstvakonderwijs of voor beroepsuitoefening, maar kan daar wel aan bijdragen. We rekenen de wedstrijden die zichtbaar maken dat ze een belangrijke bijdrage leveren aan het doorstromen van toptalent daarom tot de derde doelstelling van deze inventarisatie.

3.9 Festivals

De vele festivals voor amateurkunstenaars zijn zeer verschillend van aard. Sommige zijn vooral gericht op presenteren en receptief beleven, andere bestaan uit workshops en ontwikkeltrajecten of uit een combinatie daarvan. Het niveau van de presentaties of van de workshops en trajecten bepaalt of er sprake is van een wezenlijke bijdrage aan de ontwikkeling van toptalenten. Omdat een festival geen langdurig traject is, zien we een festival vooral als een middel om een impuls te geven in (top)talentontwikkeling.

4 Resultaten

Op basis van de research en de analyse zijn in totaal 240 organisaties gevonden die aangeven zich bezig te houden met toptalentontwikkeling: 82 organisaties die zich profileren met aanbod dat toeleidt naar het hbo-kunstonderwijs, 82 organisaties die opleiden voor een beroep in een kunstvak en 76 organisaties die een aanbod hebben dat op een andere manier bijdraagt aan toptalentontwikkeling. Daarbij gaat het om organisaties die op de website expliciet aangeven dat met hun aanbod een van deze doelstellingen wordt nagestreefd. De meeste organisaties hebben daarnaast een breder aanbod en werken op meerdere manieren aan talentontwikkeling.

Bijlage 1 geeft een overzicht van de betreffende organisaties. Bij elke organisatie is een aantal kenmerken vermeld, zoals in welke discipline er aanbod is voor toptalentontwikkeling en welke doelstelling de organisatie aangeeft daarmee na te streven. De organisaties in bijlage 1 zijn ingedeeld in de drie categorieën (doelstellingen), vervolgens aan de hand van het type organisatie en daarna per provincie.

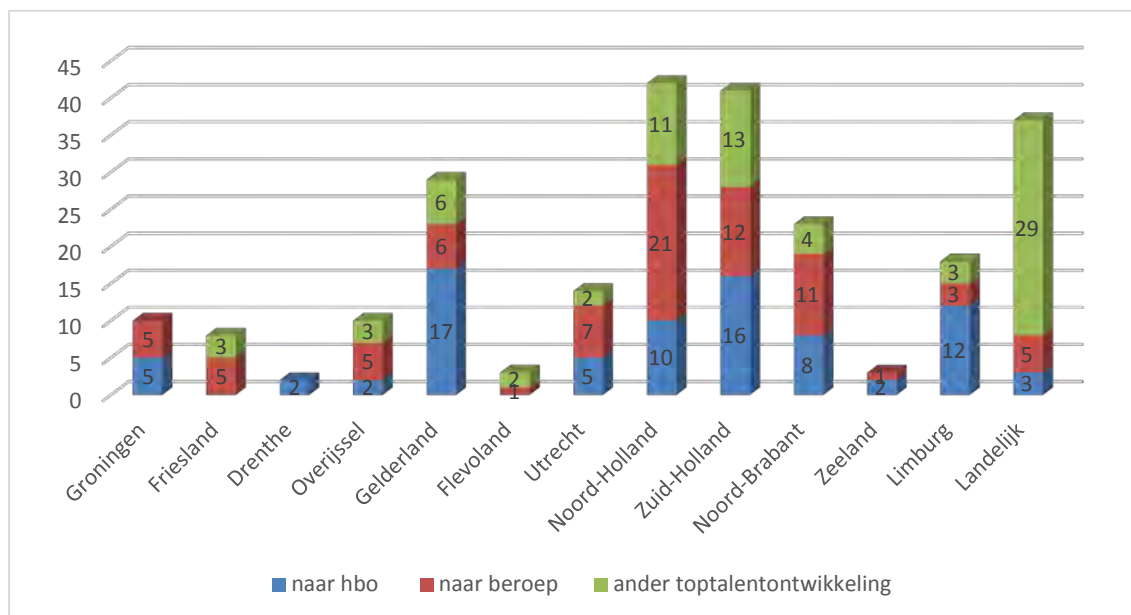
In bijlage 2 zijn per categorie in enkele tabellen de gebundelde aantallen opgenomen, gerangschikt naar type organisatie, provincie en discipline. Op basis van de informatie op de website is elke organisatie bij die doelstelling ingedeeld die het meest aansluit bij de manier waarop de organisatie zich profileert met het aanbod voor toptalentontwikkeling. Mbo-instellingen zijn ingedeeld bij de organisaties die opleiden tot beroepsuitoefening. Er zijn drie uitzonderingen, van organisaties die zowel bij categorie 1 als categorie 2 zijn ingedeeld: Dox, Don't hit mama en Solid Ground Movement. Deze organisaties maken deel uit van de Regeling Talentontwikkeling van het FCP en geven alle drie expliciet aan dat zij trajecten hebben die voorbereiden op het hbo en op beroepsuitoefening.

Bijlage 2 geeft samen met bijlage 1 het bronmateriaal voor de resultaten die we in dit hoofdstuk weergeven. In dit hoofdstuk worden de resultaten vanuit drie invalshoeken belicht. In 4.1 geven we een eerste overzicht van de aantallen organisaties en de spreiding over de provincies. Paragraaf 4.2 gaat in op de verschillende typen organisaties en het aanbod. In 4.3 geven we een samenvattend beeld per discipline.

4.1 Landelijk beeld en spreiding

In grafiek 2 zijn de aantallen organisaties weergegeven per provincie en doelstelling. In totaal zijn er 240 organisaties gevonden met een aanbod voor toptalentontwikkeling. Een organisatie is onder de noemer landelijk ingedeeld als de organisatie aangeeft dat het aanbod plaatsvindt in drie of meer provincies of aangeeft met het aanbod een landelijke doelstelling te hebben. Duidelijk is dat de verschillen tussen de verschillende provincies groot zijn. Noord-Holland, Zuid-Holland en Gelderland hebben de meeste organisaties met aanbod voor toptalentontwikkeling. Drenthe, Flevoland en Zeeland hebben met respectievelijk 2, 3 en 3 gevonden organisaties verreweg het kleinste aantal.

Grafiek 2 Aantallen organisaties per provincie

Binnen categorie 1 (toeleiden naar het hbo) hebben de provincies Gelderland, Zuid-Holland en Limburg elk meer dan 10 organisaties (resp. 17, 16 en 12). Noord-Holland springt er in categorie 2 (opleiden naar beroep) uit met 21 organisaties. Zuid-Holland en Noord-Brabant hebben er 12 en 11. Van de organisaties met een ander aanbod voor talentontwikkeling nemen de organisaties met landelijk aanbod het grootste deel voor hun rekening (29).

Omdat de inwonersaantallen per provincie sterk verschillen, is het logisch dat er ook provinciale verschillen zijn in het aantal voorzieningen. Om na te gaan hoe deze aantallen zich verhouden met het inwonersaantal in de provincies zijn in tabel 1 de percentages organisaties en inwoners per provincie naast elkaar gezet.

Tabel 1 Percentages per provincie

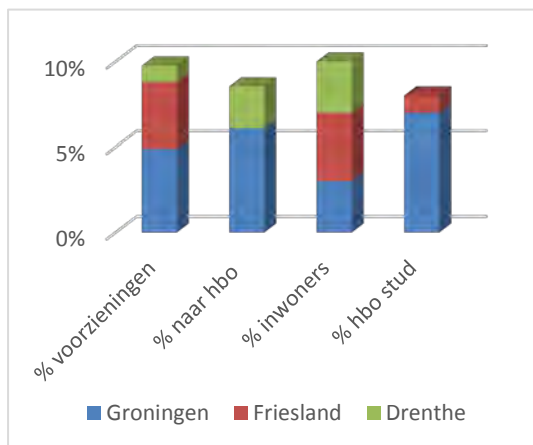
	% voorzieningen		% inwoners		% hbo-studenten	
Groningen	5%	10%	3%	10%	7%	8%
Friesland	4%		4%		1%	
Drenthe	1%		3%		0%	
Overijssel	5%	20%	7%	21%	15%	15%
Gelderland	14%		12%		0%	
Flevoland	1%		2%		0%	
Utrecht	7%	49%	7%	45%	13%	55%
Noord-Holland	22%		16%		20%	
Zuid-Holland	20%		21%		22%	
Noord-Brabant	11%	21%	15%	24%	16%	22%
Zeeland	1%		2%		0%	
Limburg	9%		7%		6%	
	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Daarbij zijn de organisaties met een landelijk aanbod niet meegerekend in de percentages per provincie, omdat deze anders – met 16% van het totaal – het beeld zouden vertekenen. Het overzicht dat zo ontstaat, laat zien dat verschillende provincies wat betreft de percentages redelijk met elkaar overeenkomen. Alleen bij de provincies Noord-Holland en Noord-Brabant bedraagt het verschil meer dan 2%. Wat betreft de provincies Drenthe, Flevoland en Zeeland is het verschil in Drenthe het grootst. Omdat in deze provincies weinig aanbod voor toptalent is en ook de bevolkingsdichtheid relatief laag is, kan het zo zijn dat toptalenten grotere afstanden af moeten leggen om van een voorziening gebruik te kunnen maken.

In tabel 1 is verder in de laatste kolom het percentage hbo-kunstvakstudenten opgenomen. Deze percentages zijn gebaseerd op de studentgegevens van de Vereniging Hogescholen van 2013 en zijn te vinden in bijlage 3. Deze gegevens zijn toegevoegd omdat de hbo-kunstvakopleidingen op twee manieren de infrastructuur in een provincie of regio beïnvloeden. Aan de ene kant leveren ze toptalenten af voor de beroepspraktijk en aan de andere kant kunnen ze een stimulerend effect hebben op andere organisaties die opleiden voor het hbo. In de volgende paragrafen gaan we in op het beeld per regio van drie provincies, waarbij we de percentages hbo-studenten en de organisaties die naar het hbo toeleiden meenemen in het beeld.

4.1.1 Groningen, Friesland en Drenthe

Grafiek 3 Percentages per provincie (Groningen, Friesland en Drenthe)

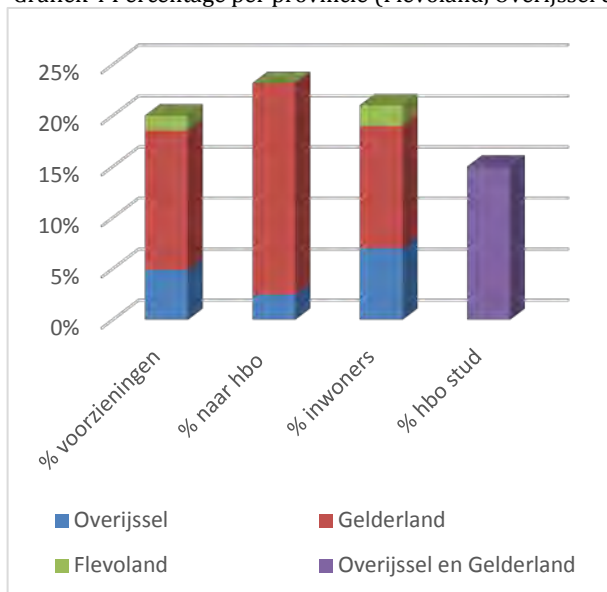
Het totaal aantal gevonden organisaties voor toptalentontwikkeling in de noordelijke provincies is 20, dat is 10% van het totaal (het landelijke aanbod niet meegerekend) en vrijwel gelijk aan het percentage inwoners. Het aantal organisaties met een aanbod dat toeleidt naar het hbo-kunstonderwijs is 7, waarvan 5 in Groningen en 2 in Drenthe. 10 organisaties in Groningen en Friesland leiden op tot beroepsuitoefening.

Het aantal studenten aan de hbo-kunstvakopleidingen in de drie noordelijke provincies is 8% van het totaal aantal studenten. De meeste hbo-kunstopleidingen bevinden zich in Groningen (1358 leerlingen) als onderdeel van de Hanzehogeschool, met verschillende opleidingen in de disciplines beeldende kunst en vormgeving, dans en muziek. Daarnaast heeft de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden 2 docentenopleidingen voor beeldende kunst en vormgeving en thea-

ter in Leeuwarden (220 leerlingen). Groningen en Friesland hebben 3 mbo-instellingen met een kunstaanbod. In de provincie Drenthe zijn twee organisaties gevonden voor toptalentontwikkeling. Dat is ook relatief weinig (1%) in vergelijking met het aantal inwoners (3%).

4.1.2 Flevoland, Overijssel en Gelderland

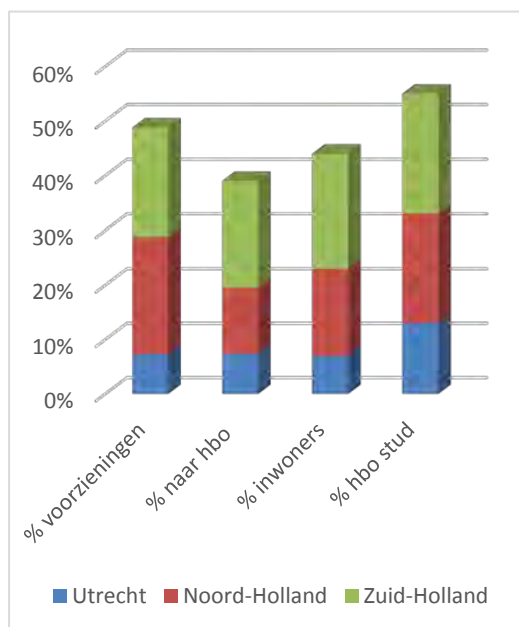
Grafiek 4 Percentage per provincie (Flevoland, Overijssel en Gelderland)

Het totaal aantal gevonden organisaties voor toptalentontwikkeling in deze provincies bedraagt 42, dat is 20% van het totaal (het landelijke aanbod niet meegerekend) en bijna gelijk aan het percentage inwoners (21%). Daarvan bevinden zich 29 in Gelderland, 10 in Overijssel en 3 in Flevoland. Er zijn 19 organisaties die zich richten op het toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs. Verreweg het grootste aantal (17) daarvan bevindt zich in Gelderland. Opvallend is daarbij het aantal van 9 vo-scholen. Dit heeft te maken met de samenwerkingsverbanden die ArteZ aangaat met de organisaties in de omgeving. ArteZ hogeschool voor de kunsten is de aanbieder van hbo-kunstopleidingen in Gelderland en Overijssel. Met 3055 studenten in alle hbo-kunstdisciplines neemt ArteZ 15% van het aantal hbo-kunsvakstudenten voor zijn rekening. Er zijn 7 mbo-instellingen met een kunstaanbod in deze provincies. Bij de research werd duidelijk dat enkele gevonden initiatieven voor talentontwikkeling niet meer bestaan, zoals YOU!XL en het Euro+ Song Festival, mogelijk door het opheffen van Kunst en Cultuur Overijssel.

4.1.3 Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland

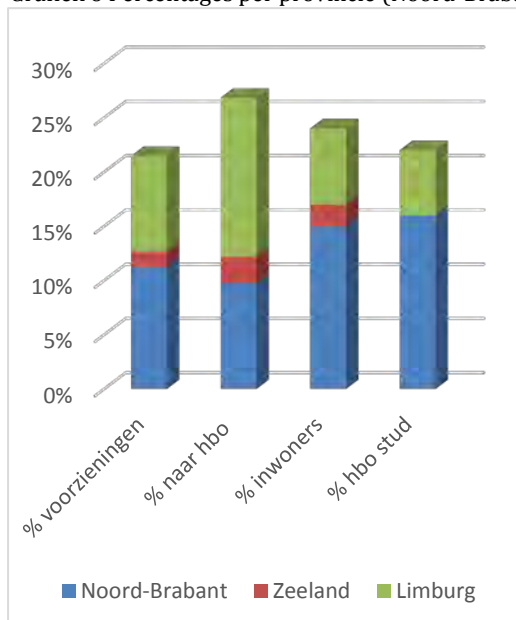
Grafiek 5 Percentages per provincie (Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland)

Het totaal aantal gevonden organisaties voor toptalentontwikkeling in deze provincies bedraagt 97, dat is 49% van het totaal (het landelijke aanbod niet meegerekend). Dat is iets meer dan het percentage inwoners (45%). Van de organisaties bevinden zich 42 in Noord-Holland, 41 in Zuid-Holland en 14 in Utrecht. Er zijn 31 organisaties die zich profileren met aanbod dat toeleidt naar het hbo-kunstonderwijs. Er zijn 8 hogescholen met kunstopleidingen, met in totaal 10.999 studenten. Samen nemen ze 55% van het aantal hbo-kunsvakstudenten voor hun rekening. Dat ligt duidelijk hoger dan het percentage inwoners (45%). Een verklaring hiervoor is dat verschillende van de hogescholen in deze provincies studenten aantrekken uit andere provincies en ook uit andere landen. Er zijn 11 mbo-instellingen met een kunstaanbod in deze provincies.

4.1.4 Noord-Brabant, Zeeland en Limburg

Grafiek 6 Percentages per provincie (Noord-Brabant, Zeeland en Limburg)

Het totaal aantal gevonden organisaties voor toptalentontwikkeling in deze provincies bedraagt 44, dat is 21% van het totaal (het landelijke aanbod niet meegerekend) en is iets lager dan het percentage inwoners (24%). Van de organisaties bevinden zich 23 in Noord-Brabant, 18 in Limburg en 3 in Zeeland. Er zijn 22 organisaties die zich richten op het toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs. Met 12 organisaties in Limburg (6 onderwijsinstellingen en 6 centra voor de kunsten) is dat aantal relatief hoog. Al deze organisaties hebben (naast enkele andere disciplines) een aanbod in muziek. Ze werken samen met het conservatorium in een vooropleidingsprogramma. Er zijn 3 hogescholen in Noord-Brabant en 1 in Limburg met kunstopleidingen, met in totaal 4523 studenten. Samen nemen ze 22% (respectievelijk 16% en 6%) van het aantal hbo-kunstvakstudenten voor hun rekening. Er zijn 6 mbo-instellingen met een kunst-aanbod in deze provincies.

4.1.5 Landelijk

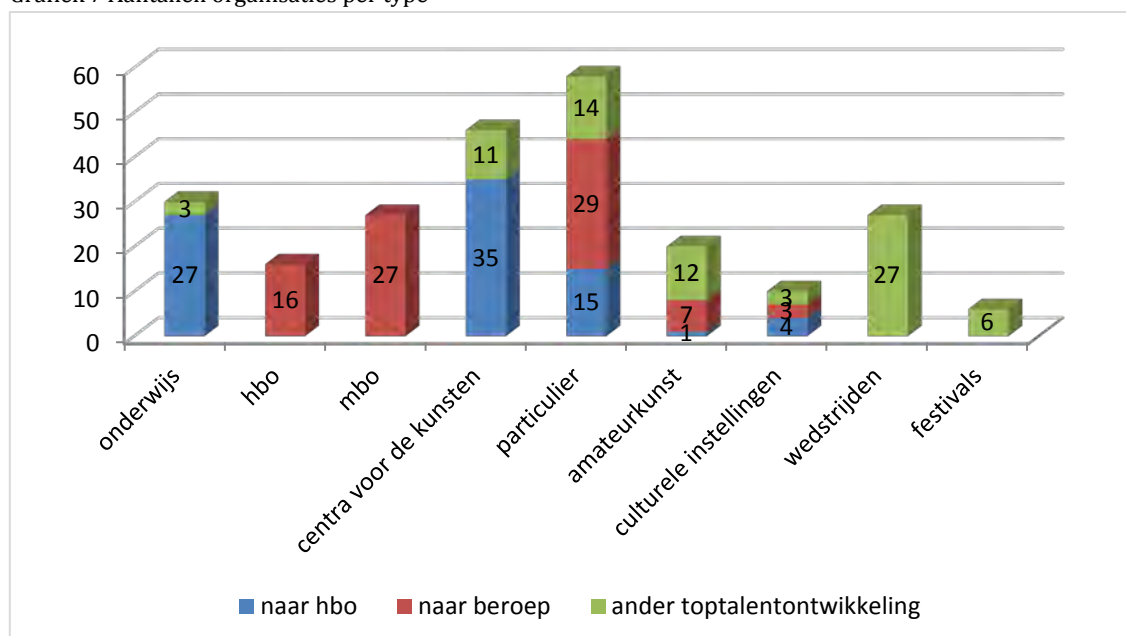
Er zijn 37 organisaties gevonden met een aanbod dat landelijk is of meerdere provincies bestrijkt. Daarvan vervullen 3 een rol in het toeleiden naar het hbo, 5 in het opleiden voor beroepsuitoefening en 29 vervullen op een andere manier een rol bij toptalentontwikkeling. Het grootste deel daarvan (21) betreft wedstrijden, die eraan bijdragen dat toptalenten zich kunnen laten zien en zich verder kunnen ontwikkelen. Hoofdstuk 4.2 gaat hier nader op in.

4.2 Type organisatie en aanbod

In grafiek 7 is aangegeven hoe de verschillende typen organisaties met hun aanbod voor toptalentontwikkeling verdeeld zijn over de drie categorieën.

- 1 De 82 organisaties die toeleiden naar het hbo zijn verdeeld over het onderwijs, centra voor de kunsten, particuliere aanbieders en culturele instellingen. Onderwijs en centra hebben met 27 en 35 het grootste aandeel.
- 2 Aanbod dat opleidt voor een beroep in een kunstvak is vooral te vinden bij de hbo-instellingen (16) en mbo-instellingen (27) met kunstopleidingen en bij de particuliere aanbieders (29).
- 3 Bij de organisaties met ander aanbod voor toptalentontwikkeling valt het aantal wedstrijden op (27). Daarnaast vindt dit aanbod vooral plaats bij particuliere aanbieders, amateurkunstorganisaties en centra voor de kunsten (resp. 14, 12 en 11).

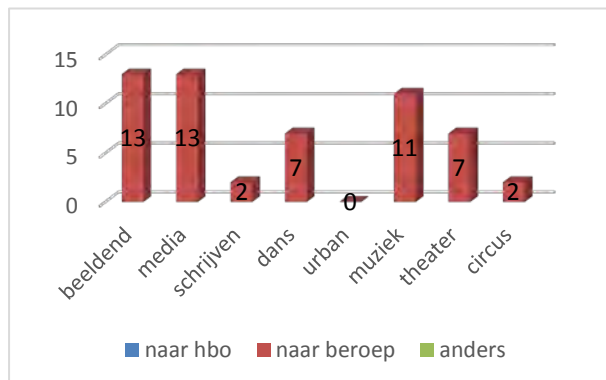
Grafiek 7 Aantallen organisaties per type

In de rest van dit hoofdstuk wordt bij elk type organisatie ingegaan op het soort aanbod dat er is voor toptalentontwikkeling en op welke disciplines het aanbod zich richt. In elke paragraaf wordt in een grafiek het aantal organisaties weergegeven dat een aanbod heeft in een discipline. Organisaties kunnen uiteraard aanbod hebben in meer disciplines. In totaal zijn er 423 voorzieningen die door 240 organisaties aangeboden worden. In een tweede grafiek wordt de verdeling in percentages van de voorzieningen over de disciplines weergegeven. De aantallen en percentages zeggen niets over het aantal talenten dat gebruikmaakt van de voorzieningen en over de uitstroom en resultaten daarvan. Verder worden in elke paragraaf een of twee voorbeelden gegeven om het aanbod te verhelderen met informatie van de website van de organisatie.

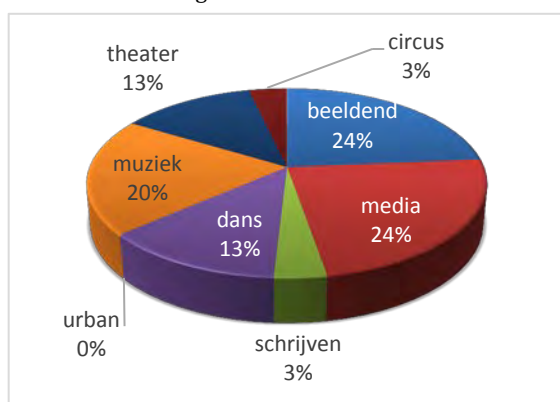
4.2.1 Hoger beroepsonderwijs

Grafiek 8 Aantallen hbo per discipline

Er zijn in totaal 15 hbo-instellingen die opleidingen verzorgen in de kunsten. Daarvan hebben 6 instellingen een breed aanbod in meerdere sectoren: de Hanzehogeschool Groningen, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Hogeschool Rotterdam, InHolland, Fontys en Hogeschool Zuyd. De andere hogescholen richten zich specifiek op opleidingen in de kunsten. Bijna elke instelling biedt onderwijs aan in meerdere disciplines. Van oudsher waren veel instellingen monodisciplinair en zelfstandig. Tegenwoordig zijn de meeste gefuseerd in grotere hbo-instellingen. Soms blijven oude namen van opleidingen binnen de hogescholen bestaan en als zodanig herkenbaar, ook op de website (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Reinwardt Academie, Willem de Kooning). Voor andere zijn er nieuwe namen gekozen (Codarts, ArtEZ, HKU). ArtEZ heeft vestigingen in Overijssel en Gelderland. Deze zijn in de tabellen bij beide provincies ingedeeld, om het beeld per provincie te verhelderen, waardoor het aantal hbo-instellingen in de tabellen op 16 komt. Verschillende opleidingen hebben zelf vooropleidingstrajecten. Vaak wordt daarbij samengewerkt met andere organisaties in de omgeving, vooral centra voor de kunsten en vo-scholen. Bij het beeld van de disciplines wordt hier nog nader op ingegaan.

Grafiek 9 Verdeling aanbod hbo

De verscheidenheid aan opleidingen is groot. Paragraaf 3.1 geeft daarvan al een indruk. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van alle bacheloropleidingen, masteropleidingen en opleidingen met een associate degree. Vooral de masteropleidingen kennen een grote hoeveelheid aan specialisaties, met name op het gebied van vormgeving en design. Het aantal bachelorstudenten was in 2013 in totaal 17.761. Het hbo-kunstonderwijs heeft niet voor alle kunstvormen en disciplines een aanbod. Er zijn bacheloropleidingen in de beeldende kunst, vormgeving, film en televisie, muziek, dans, theater, circus en erfgoed. Media is geen op zichzelf staande discipline, maar maakt onderdeel uit van de opleidingen voor beeldende kunst en vormgeving. Om die reden zijn in bijlage 1 de organisaties met aanbod voor beeldende kunst ook opgenomen bij media.

Bij de bacheloropleidingen wordt ook schrijven niet als een zelfstandige discipline genoemd. Wel zijn er twee schrijfopleidingen die bij andere disciplines zijn ondergebracht: de opleiding Creative Writing, een vierjarige afstudeerrichting van ArtEZ die onder Vormgeving valt, en een opleiding dramaschrijven van de HKU binnen de discipline theater. Tot slot wordt ook urban arts in het hbo niet als zelfstandige discipline geprofileerd. De hbo-dansopleidingen leiden in de eerste plaats op voor andere dansstijlen zoals moderne dans en ballet. De dansopleidingen zijn daarom niet bij urban arts opgenomen. In grafiek 9 is de verdeling van het aanbod over de disciplines weergegeven. Daarbij is de scheiding tussen beeldend en media voor het kunstvakonderwijs dus kunstmatig. Wat betreft de spreiding van de bachelorstudenten zijn beeldende kunst, vormgeving en muziek de grootste opleidingen met 20%, 37% en 25% van het aantal studenten.

De Gerrit Rietveld Academie

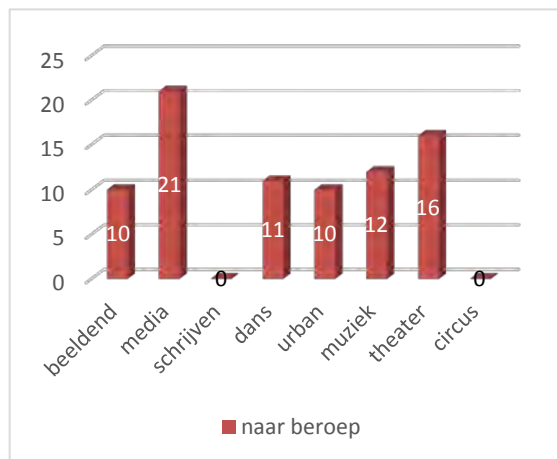
De Gerrit Rietveld Academie is een hogeschool voor Beeldende Kunsten en Vormgeving. Wij verzorgen een bacheloropleiding en vier masteropleidingen. Vanaf het studiejaar 2014-2015 biedt de academie de Bachelor Beeldende Kunst en Vormgeving (voorheen de twee opleidingen Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving) aan. Deze samenvoeging is een uiting van onze visie op kunstonderwijs waarin autonome en toegepaste kunst één wereld zijn.

De Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK)

De AHK is een door de overheid bekostigde instelling voor hoger beroepsonderwijs (hbo). De hogeschool is in 1987 ontstaan door een fusie van de Academie voor Beeldende Vorming, de Academie van Bouwkunst, de Nederlandse Filmacademie en de Reinwardt Academie. In 1988 traden de Theaterschool en het Hilversums Conservatorium toe. In 1994 vond een fusie plaats met het Sweelinck Conservatorium en ontstond het Conservatorium van Amsterdam.

4.2.2 Middelbaar beroepsonderwijs

Grafiek 10 Aantallen mbo per discipline

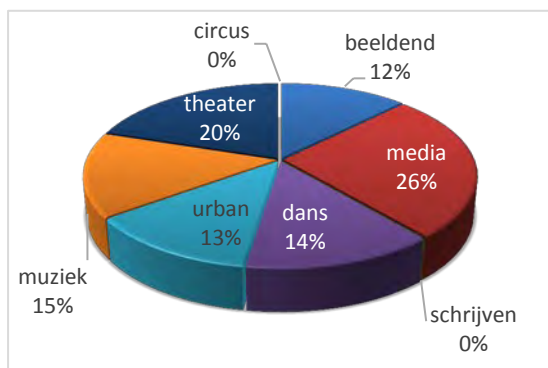
Van de Regionale Opleidingscentra (ROC's) en mbo-instellingen zijn er 27 gevonden die zich profileren met een opleiding tot artiest of tot mediavormgever. De opleiding Artiest kent een aantal uitstroomprofielen: Dans, Drama, Musical, Muziek, Muziek/sounddesign. Deze bestaat sinds 2004-2005 en is begonnen als pilot. In 2010 waren er 20 betrokken onderwijsinstellingen met 2582 studenten¹⁵. Van de huidige 27 instellingen hebben er 21 een opleiding Artiest. De meeste mbo-dansopleidingen leiden ook op voor urban dance. Sommige opleidingen tot Artiest Dans richten zich specifiek op urban. De opleiding musical is ingedeeld bij theater. Als er ook sprake is van opleiden tot musicus of danser, is de opleiding ook bij muziek en/of dans ingedeeld.

Er zijn 21 mbo-instellingen met een opleiding tot mediavormgever. De opleiding kent verschillende specialisaties die alle onder de discipline media vallen. De specialisatie Art & Design heeft bij de meeste aanbieders ook de ontwikkeling van andere beeldende vaardigheden, zoals tekenen en 3-dimensionale technieken, als onderdeel. Deze opleiding is daarom ook bij de beeldende kunst ingedeeld.

De mbo-instellingen met een opleiding Artiest of Mediavormgever zijn opgenomen in het overzicht in bijlage 1. De provincies Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant hebben elk 4 mbo-instellingen een opleiding Artiest en/of Mediavormgever. De andere provincies hebben er 1 tot 3, behalve Drenthe die geen mbo-kunstopleiding heeft.

15 Cultuur+Educatie 29, Cultuurnetwerk NL 2010, over mbo en de creatieve opleidingen

Grafiek 11 Verdeling aanbod mbo

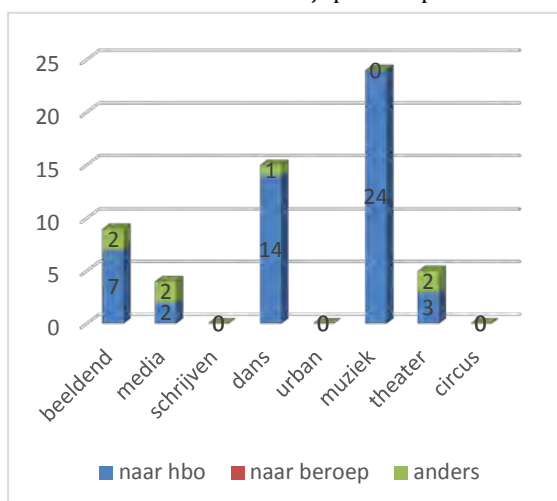
ROC Midden Nederland Creative College

“Tijdens De Dansopleiding leer je hoe je als ondernemer aan de slag kunt met (urban) dance. Bijvoorbeeld met het organiseren van dance-producties, lesgeven aan verschillende doelgroepen of uiteenlopende opdrachten verwerven als uitvoerend danser.”

“Een Mediavormgever Art & Design is creatief, nieuwsgierig en een tikje eigenzinnig. Nieuwe media hebben geen geheimen voor je. Je 'denkt in beelden'. Je tekent bijvoorbeeld zonder veel moeite een stripverhaal.” “Popmuziek is je passie. En je wilt van je passie je beroep maken. Dat leer je op de Nederlandse Pop Academie (NPAC). Het is een driejarige opleiding waarin je wordt opgeleid tot zelfstandig ondernemer in de popmuziek.” www.creative.rocmn.nl

4.2.3 Primair en voortgezet onderwijs

Grafiek 12 Aantallen onderwijs per discipline

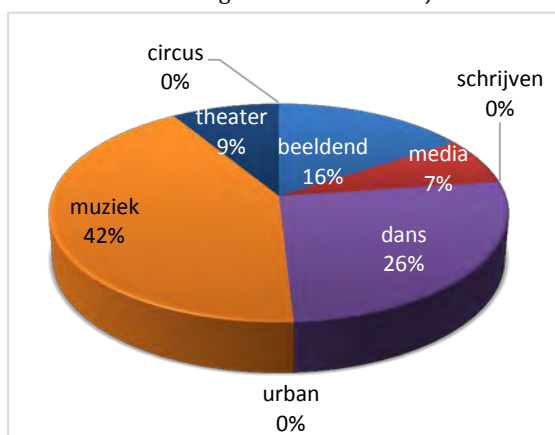
Er zijn in totaal 27 scholen die expliciet aangeven dat zij zich richten op de voorbereiding van leerlingen op een kunstvakopleiding en 3 die op een andere manier aandacht geven aan toptalent. Dit zijn vrijwel uitsluitend scholen voor voortgezet onderwijs. Een uitzondering daarop is

de School voor Jong Talent, een basisschool (groep 7 en 8) en vo-school die onderdeel uitmaakt van de Hogeschool der Kunsten Den Haag.

Van de 27 scholen leiden er 24 op naar het conservatorium en 14 naar een dansvakopleiding. Voor de disciplines beeldend, media en theater is aanbod bij respectievelijk 7, 2 en 3 scholen. Dat muziek en dans verreweg de meerderheid vormen, is te verklaren uit de technische beheersing die voor deze disciplines nodig is om de top te bereiken. Daarnaast komt het ook door het bestaan van de DaMu-regeling, waardoor vo-scholen en leerlingen extra mogelijkheden en vrijstellingen krijgen om zich beter te kunnen voorbereiden op het vervolgonderwijs (zie 3.3). Er zijn momenteel 9 scholen met een DaMu-licentie¹⁶. Scholen die voorbereiden op een kunstvakopleiding werken vaak samen met een centrum voor de kunsten of andere culturele aanbieder of een kunstvakopleiding. Daarnaast kan het zijn dat scholen zelf een aanbod hebben met bijvoorbeeld een topklas of een speciale cultuurstroom. Een voorbeeld hiervan is het Koning Willem II College met aanbod voor vier kunstdisciplines en daarnaast voor topsport.

Opvallend is dat 21 van de 27 scholen zich bevinden in drie provincies: Gelderland (9), Zuid-Holland en Limburg (elk 6). De verklaring hiervoor lijkt te liggen in de samenwerking met en de actieve rol van de hbo-opleidingen in deze provincies.

Grafiek 13 Percentages aanbod onderwijs

In totaal zijn er 30 scholen met trajecten voor toptalentontwikkeling. Ze hebben aanbod in 5 disciplines en in totaal 57 voorzieningen. Er zijn 24 scholen met aanbod voor muziek, 15 met dans, 9 met beeldend, 5 met theater en 4 met aanbod voor media. In de grafiek staan de percentages ten opzichte van het totale aantal van 57 voorzieningen.

16 Kamerbrief Ruimte voor Talentontwikkeling in het cultuurbeleid, OCW 29 augustus 2014

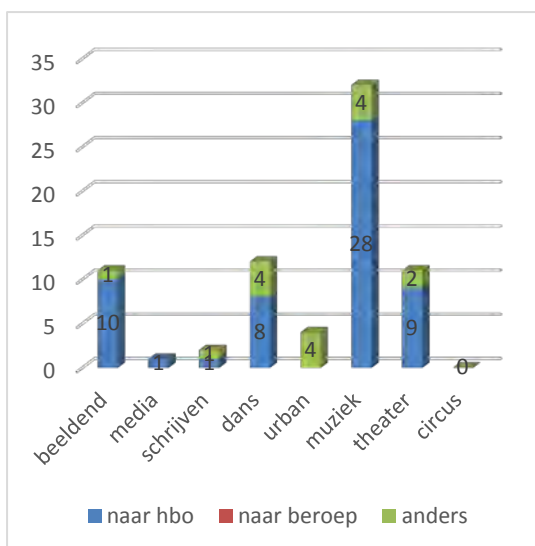
Koning Willem II College Tilburg

“De muzische afdeling is speciaal bedoeld voor leerlingen die een grote belangstelling hebben voor kunst en cultuur en die bovendien een duidelijke aanleg en belangstelling hebben voor een of meer muzische vakken. Zij kunnen deelnemen aan de dans-, de muziek- of dramastroom of de beeldende stroom. Ze krijgen dan wekelijks extra lessen. Elke muzische leerling is minimaal 33 uur, maar vaak 34 tot 36 uur op school.” www.willem2.nl

Het Koning Willem II College in Tilburg heeft van het Ministerie van Onderwijs de zogeheten DaMunicipallicentie gekregen. Brabants Dagblad 30 januari 2014

4.2.4 Centra voor de kunsten

Grafiek 14 Aantallen centra per discipline

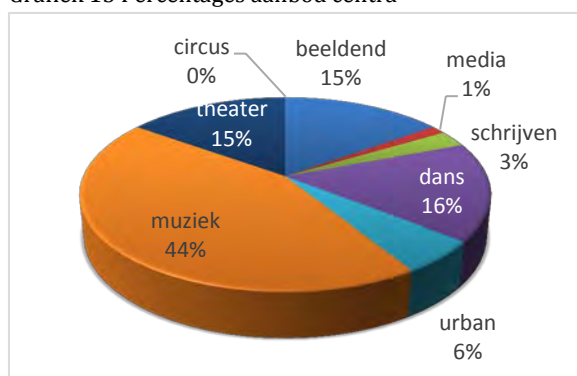
Er zijn in totaal 35 centra voor de kunsten die expliciet aangeven dat zij zich richten op het voorbereiden van leerlingen op een kunstvakopleiding en 11 die op een andere manier toptalent opleiden. Er zijn geen centra die opleiden voor een beroepspraktijk. Een tweejaarlijkse inventarisatie van het LKCA naar het aanbod van centra voor de kunsten laat zien dat er in 2009 en 2011 respectievelijk 48 en 31 centra waren met een vooropleiding voor de kunstvakopleidingen. Van de 35 organisaties in 2013 hebben er 28 een vooropleidingstraject voor muziek, 10 voor beeldend, 9 voor theater, 8 voor dans en 1 voor media en schrijven. Net als bij het onderwijs valt hier het grote aantal organisaties met aanbod voor muziek op. De centra lijken bij uitstek partners voor de conservatoria bij het opsporen en opleiden van toptalent. Daarnaast is het aandeel muziek binnen het totale aanbod van de 152 centra (waaronder 40 muziekscholen) nog steeds groot. De vorm van de vooropleidingstrajecten in een van de disciplines kan sterk verschillen: van een cursus muziektheorie en solfège (naast de instrumentale les bij muziek), tot talentklassen, talentroutes en samenwerkingsverbanden met kunstvakopleidingen.

Voor theater is er een programma op initiatief van de hbo-toneelscholen in Maastricht, Amsterdam, Arnhem en Utrecht. Het gaat om zogeheten LOT-cursussen (Landelijke Oriëntatie

Toneelscholen) die centra en jeugdtheaterscholen aanbieden. Naast zelf spelen, bewegen en zingen is er ook aandacht voor dramaturgie en dramaschrijven. Het laatste is relevant om te vermelden vanwege de weinige voorzieningen voor creatief schrijven.

In Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg zijn de meeste centra met aanbod dat toeleidt naar het hbo gevonden (elk 5-6 centra). Verder zijn de centra behoorlijk verspreid over het land. In elke provincie zijn er een of meer centra met aanbod voor toptalentontwikkeling. In totaal zijn er 73 voorzieningen, verdeeld over 46 centra met aanbod voor toptalentontwikkeling in alle disciplines behalve circus.

Grafiek 15 Percentages aanbod centra

Een voorbeeld van een centrum voor de kunsten met aanbod voor toptalentontwikkeling in verschillende disciplines is Kumulus in Maastricht.

Kumulus is het centrum voor amateurkunstbeoefening in Maastricht en omstreken.

“Heb je veel talent en de ambitie om van muziek je beroep te maken, dan begeleidt de Muziekschool je in de Talentenklas en de Voorbereiding Toelating.”

“Denk je na over een toekomst als fotograaf, modeontwerper, architect, grafisch ontwerper, kunstdocent of vrij kunstenaar? Grijp dan je kans en doe mee met de Vooropleiding Kunstacademie.”

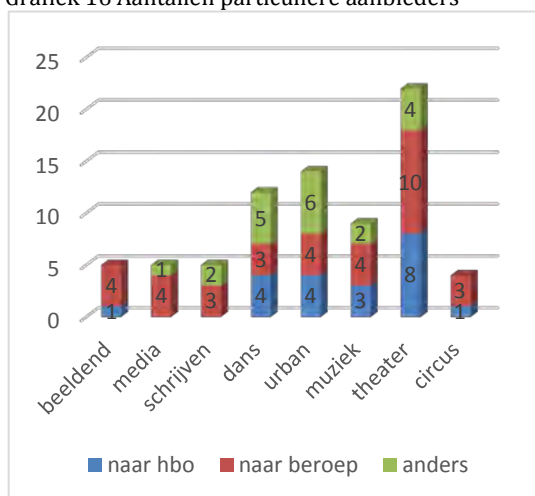
“Wil je auditie doen bij een dansacademie of gewoon op kwalitatief hoog niveau trainen dan is de Intensieve Dans Academie misschien iets voor jou.”

“Als je ambities hebt om zelf professional te worden, kun je bij ons deelnemen aan de Landelijke Oriëntatiecursus Theateropleidingen (LOT).” www.kumulus.nl

4.2.5 Particuliere aanbieders

Er zijn in totaal 15 particuliere aanbieders die expliciet aangeven zich te richten op het voorbereiden van leerlingen op een kunstvakopleiding, 29 die voorbereiden op beroepsuitoefening en 14 die op een andere manier aandacht geven aan toptalent. Met een totaal van 58 leveren de particuliere aanbieders het grootste aantal organisaties met aanbod voor toptalentontwikkeling. Particuliere aanbieders richten zich meestal op één discipline, waardoor het gemiddeld aantal voorzieningen per aanbieder (ongeveer 1,3) lager is dan bij de centra voor de kunsten (1,6).

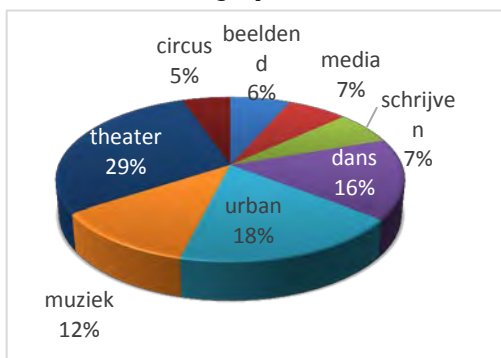
Grafiek 16 Aantallen particuliere aanbieders

Het aanbod is zeer divers. Er zijn 15 aanbieders gevonden met trajecten en selectieclasses om talenten voor te bereiden op een auditie voor een kunstvakopleiding. Daarvan hebben er 8 een vooropleidingstraject voor theater. Dit komt doordat een aantal jeugdtheaterscholen, in aansluiting op en in samenwerking met de vakopleidingen, een oriëntatiecursus aanbiedt voor leerlingen met de ambitie om door te stromen naar het kunstvakonderwijs, de LOT-cursussen (Landelijke Oriëntatie Toneelscholen, zie ook 4.2.4). Ook van de 29 organisaties die opleiden tot een beroep als kunstenaar, heeft theater met 10 aanbieders het grootste aantal. Bij de 29 aanbieders zijn er verschillende die specifiek opleiden tot een beroep als beeldend kunstenaar, fotograaf, schrijver, danser of acteur. Hierbij is ook een aantal instellingen die opleiden op hbo-niveau. Het is zichtbaar, en ook begrijpelijk, dat het aantal instellingen met aanbod voor disciplines en kunstberoepen die in het hbo niet of minder vertegenwoordigd zijn, hier groter is. Tot slot zijn er 14 organisaties gevonden met ander aanbod voor toptalent, waarbij de aantallen voor urban, dans en theater het grootst zijn.

Van de 59 particuliere aanbieders met aanbod voor toptalentontwikkeling bevinden zich er 19 in Noord-Holland en 11 in Zuid-Holland. De overige provincies hebben 1 tot 5 aanbieders en in Drenthe en Zeeland zijn geen aanbieders gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling. Vooral het aantal aanbieders in Noord-Holland dat opleidt voor een beroep in de kunsten is met 12 relatief hoog.

Grafiek 17 Percentages particuliere aanbieders

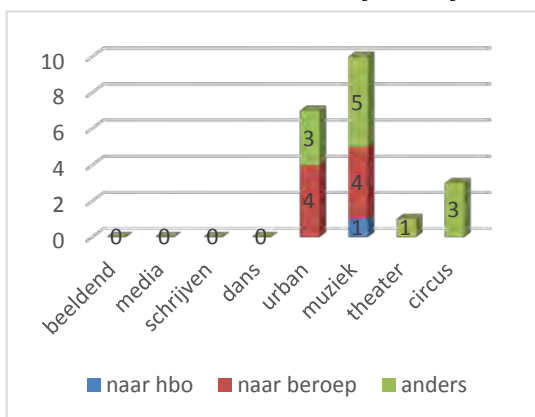
De in totaal 76 voorzieningen zijn verdeeld over alle disciplines. Theater en urban hebben het grootste aandeel met respectievelijk 22 en 14 voorzieningen (29% en 18%). Verder valt op dat bij de particuliere aanbieders ook de disciplines met minder beoefenaars en voorzieningen, schrijven en circus, aan bod komen.

Schrijversvakschool Amsterdam
 Voor iedereen met schrijftalent en de behoefte dit verder te ontwikkelen biedt Schrijversvakschool Amsterdam al dertig jaar met succes literaire schrijfcursussen en een vierjarige deeltijdopleiding gericht op het professionele schrijverschap. www.schrijversvakschool.nl

DOX Utrecht
 DOX is hét Utrechtse huis voor jong podiumtalent. De plaats waar nieuwe ontwikkelingen en experiment in het theater, dans, film en muziek een kans krijgen. Waar jonge acteurs, dansers en makers debutteren, zich ontwikkelen en een eigen signatuur opbouwen. www.wijzijndox.nl
 DOXworks biedt een praktijkgerichte combinatie van trainen en optredens, aan geselecteerde jonge talentvolle spelers en dansers. Dit heeft de afgelopen jaren tot opmerkelijke resultaten geleid: er vindt doorstroming plaats van jonge mensen richting het kunstvakonderwijs en de professionele praktijk. www.vandenendefoundation.nl

4.2.6 Amateurkunst

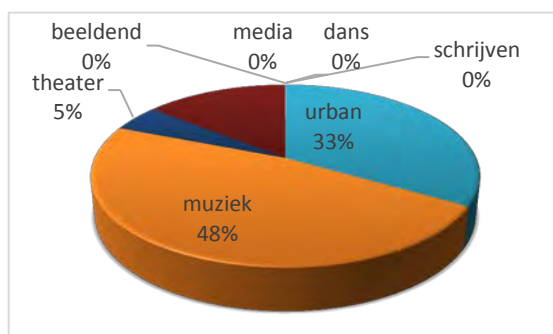
Grafiek 18 Aantallen amateurkunst per discipline

In totaal zijn er 21 amateurkunstorganisaties die zichtbaar maken dat zij een aanbod hebben voor toptalentontwikkeling. Een daarvan laat zien daarmee voor te bereiden op een kunstvakopleiding. Verder bereiden er 8 voor op beroepsuitoefening en 12 geven op een andere manier aandacht aan toptalent.

Dat er bijna geen organisaties zichtbaar zijn die expliciet voorbereiden op het hbo, is verklaarbaar omdat een amateurkunstorganisatie (volgens de definitie in 3.6) zich in de eerste plaats richt op kunstbeoefening. Dat maakt dat ook het totaal aantal gevonden voorzieningen voor toptalent een stuk lager is dan bij de centra en particuliere aanbieders. De organisaties die tevens een belangrijke educatiefunctie hebben, zoals de jeugdtheaterscholen, zijn ingedeeld bij de particuliere aanbieders. Verder doen verschillende verenigingsopleidingen in de blaasmuziek structureel aan talentontwikkeling van hun leden. Met het gehanteerde stelsel van examens en diploma's komt het hoogste niveau (D) dicht in de buurt van het beginniveau van de conservatoria. De doelstelling van deze opleidingen is echter in de eerste plaats het opleiden voor het orkest en niet het voorbereiden op een conservatorium, althans niet expliciet.

Grafiek 19 Percentages aanbod amateurkunst

Het totale aanbod voor toptalentontwikkeling is verspreid over 4 disciplines: urban, muziek, theater en circus. Van de 21 organisaties hebben er 6 een landelijk aanbod. De andere zijn verspreid over 7 provincies met 1 tot 4 organisaties. Van de in totaal 21 voorzieningen is het overgrote deel actief in de urban (7) en muziek (10). In de muziek hebben enkele voorbeeldensembles zich naar een dusdanig hoog niveau ontwikkeld dat ze een bijdrage leveren aan toptalentontwikkeling of zelfs gezien kunnen worden als aanvulling op het kunstvakonderwijs. Een voorbeeld daarvan is het Nederlands Jeugdorkest. Veel beoefenaars van urban arts herkennen zich niet in het woord amateur. Enkele urban organisaties zijn in de categorie amateurkunst ondergebracht, als hun nadruk lijkt te liggen op kunstbeoefening en ze dat niet als professional doen.

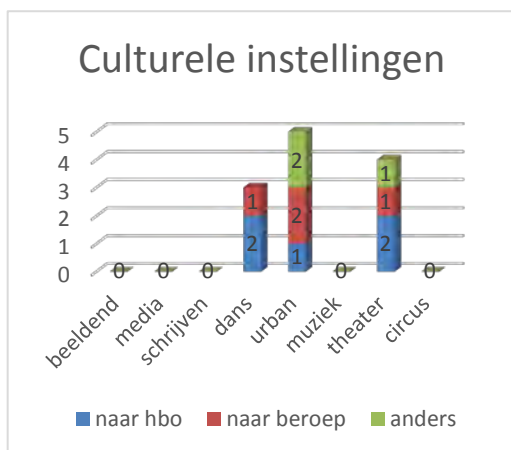
NJO Symfonieorkest

Het NJO stelt al meer dan vijftig jaar getalenteerde, toekomstige beroepsmusici in de gelegenheid zich onder leiding van hooggekwalificeerde coaches en dirigenten te bekwamen in samenspel. Essentieel voor de activiteiten van het NJO is dat coaching en masterclasses altijd gevolgd worden door de presentatie aan het publiek. De projecten die door het NJO worden georganiseerd vormen een onmisbare aanvulling op het muziekvakonderwijs en begeleiden de jongprofessionele musicus, waar mogelijk en waar nodig, bij zijn eerste schreden in de beroepspraktijk. www.njo.nl

4.2.7 Culturele instellingen

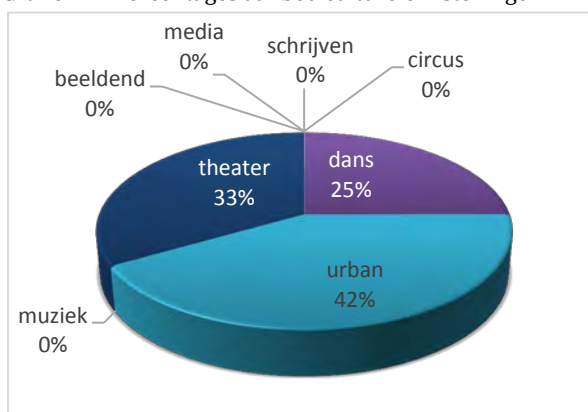
Er zijn in totaal 4 culturele instellingen die expliciet aangeven dat ze zich richten op het voorbereiden van leerlingen op een kunstvakopleiding, 3 die voorbereiden op beroepsuitoefening en 3 die op een andere manier aandacht geven aan toptalent.

Grafiek 20 Aantallen culturele instellingen

De primaire doelstelling van culturele instellingen is het maken van voorstellingen of presentaties met professionals. Daarom is – net als bij amateurkunst – het aantal organisaties voor toptalentontwikkeling niet groot. Bij de instellingen die aangeven zich te richten op toptalentontwikkeling, zijn er trajecten waarbij een verbinding gelegd wordt tussen de eigen producties en het stimuleren van jong talent. Dit gebeurt in de vorm van cursussen, workshops en masterclasses voor talenten of talentgroepen. Een voorbeeld hiervan is het Scapino Ballet.

Grafiek 21 Percentages aanbod culturele instellingen

Van de 10 instellingen bevinden zich er 3 in Zuid-Holland, 2 in Noord-Holland en 2 zijn landelijk.

De in totaal 12 voorzieningen zijn gericht op de disciplines theater (4), urban (5) en dans (3).

Scapino Ballet Rotterdam

Scapino Ballet Rotterdam start een nieuwe cursus talentontwikkeling voor amateurdansers. De Scapino Talent Academy is een vijfdaags lesprogramma gericht op moderne en klassieke danstalenten én beloftes uit de urban- en jazzdance scene. Het biedt jonge dansers de mogelijkheid hun talenten verder te ontwikkelen en naar een hoger plan te tillen onder begeleiding van ervaren dansers. Zo kan de cursus een opstap zijn naar een vooropleiding of dansacademie. www.scapinoballet.nl

4.2.8 Wedstrijden

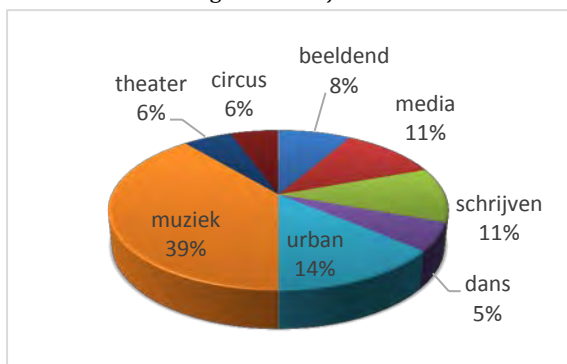
Grafiek 22 Aantallen wedstrijden per discipline

Er zijn geen wedstrijden die opleiden voor het hbo-kunstvakonderwijs of voor beroepsuitoefening (zie 3.8). Ze kunnen wel een bijdrage leveren aan het zichtbaar maken en het doorstromen van toptalent. Er zijn in totaal 27 wedstrijden gevonden die laten zien dat ze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van toptalent. Daarvan hebben er 14 een wedstrijd in de muziek. Er zijn wedstrijden in alle disciplines en de meeste wedstrijden richten zich op 1 discipline. Alleen Kunstbende is een wedstrijd waaraan alle disciplines mee kunnen doen. Enkele wedstrijden richten zich op meerdere dansstijlen en vallen zowel onder dans als urban. Ook is er een wedstrijd voor pop, inclusief urban muziekstijlen. Bijlage 1 geeft in de opsomming van de wedstrijden een beeld van de diversiteit in alle disciplines.

Het grootste deel van de wedstrijden voor toptalenten wordt aangeboden aan deelnemers uit het hele land. Een aantal daarvan heeft ook landelijke bekendheid, zoals het Prinses Christina Concours voor klassieke muziek. Ook zijn er wedstrijden en talentenjachten op tv, met als bijzonder kenmerk dat ze een breed publiek bereiken, vooral voor dans en zang (popmuziek). Deelnemers komen flink in de schijnwerpers te staan en winnaars krijgen vaak een contract aangeboden. Omdat publiek bereik een criterium is, hebben deze wedstrijden vaak geen grote continuïteit. 'So you think you can dance' heeft de populariteit van het dansen onder jongeren vergroot.

Grafiek 23 Percentages wedstrijden

Kunstbende

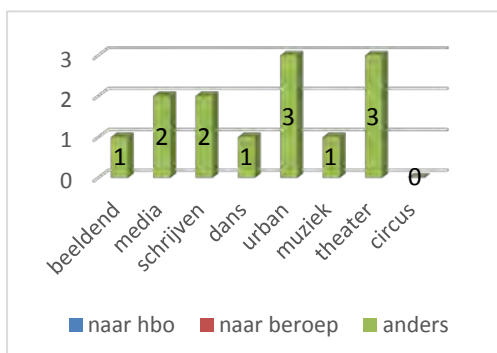
Kunstbende is een jongerenorganisatie voor talentontwikkeling. De kern van de organisatie – de landelijke wedstrijd – wordt in 2014 voor de 24ste keer georganiseerd. Veel artiesten komen voort uit de kweekvijver van Kunstbende. Jongeren van 13 tot en met 18 jaar kunnen meedoen in de categorieën Muziek, DJ, Fashion, Theater & Performance, Film & Animatie, Dans, Taal en Expo. Ieder jaar wordt een thema voor de wedstrijd gekozen. Naast de wedstrijd biedt Kunstbende ook workshops aan en verzorgt zij coachingstrategieën voor jongeren. Naast een ondersteunend landelijk bureau kent elke provincie een eigen Kunstbende-afdeling. Er zijn regionale voorronden. www.kunstbende.nl

4.2.9 Festivals

Er zijn geen festivals die opleiden voor het hbo-kunstvakonderwijs of beroepsuitoefening (zie 3.9). Omdat een festival geen langdurig traject is, zien we een festival vooral als een middel om een impuls te geven aan (top)talentontwikkeling.

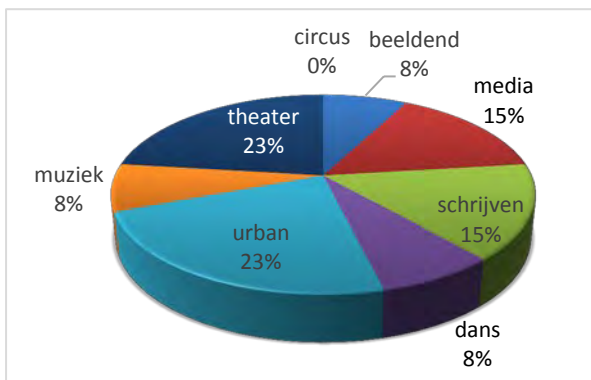
Er zijn in totaal 6 festivals gevonden die laten zien dat ze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van toptalent. Samen hebben ze in totaal 13 voorzieningen in alle disciplines behalve circus.

Grafiek 24 Aantallen festivals

Er zijn 2 festivals met een landelijk bereik, de andere 4 zijn meer regionaal gericht. Het festival Gevaarlijk Goed in Gelderland richt zich op 7 disciplines, maar lijkt sinds 2012 geen vervolg meer te krijgen.

Grafiek 25 Percentages festivals

Its Festival Amsterdam

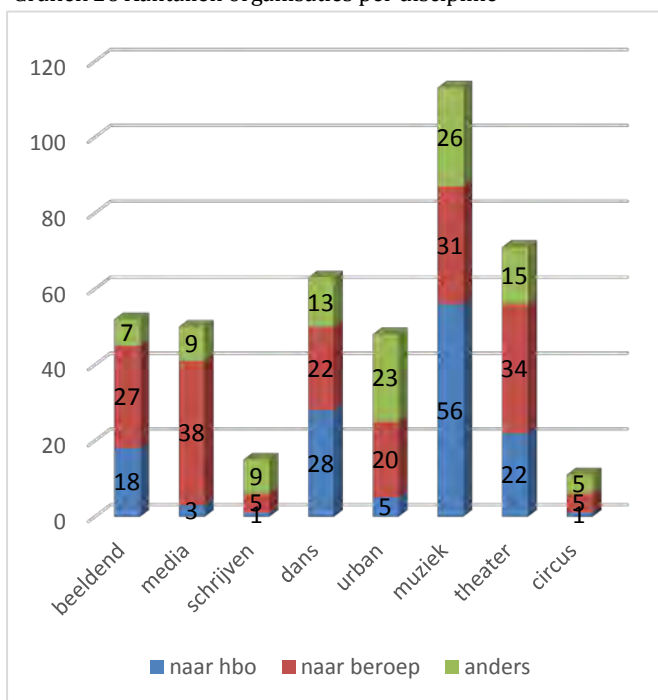
ITs verbindt jong, afgestudeerde theater- en danstalenten, op zowel nationaal als internationaal niveau. ITs richt zich op stimulering en bevordering van artistieke uitwisseling en ontmoeting; talentontwikkeling en het werken aan (meer) diepgaande vaardigheden; nieuwe (inter)nationale samenwerkingsverbanden; een constante toestroom van de academie in de richting van de professionele podiumkunsten

4.3 Beeld per discipline

In de paragrafen 4.1 en 4.2 is een aantal aspecten belicht van de organisaties voor toptalentontwikkeling. Dit hoofdstuk geeft een beeld van de toptalentontwikkeling in de diverse disciplines. Per discipline kijken we naar het aanbod en of en hoe het aanbod op elkaar aansluit. In totaal zijn er 240 organisaties die zich profileren met een aanbod voor toptalent in alle disciplines. Opgeteld in alle disciplines gaat het om 423 voorzieningen, met 52 voor beeldend, 50 voor media, 15 voor schrijven, 63 voor dans, 48 voor urban, 113 voor muziek, 71 voor theater en 11 voor circus. Grafiek 26 laat de verschillen zien tussen de disciplines.

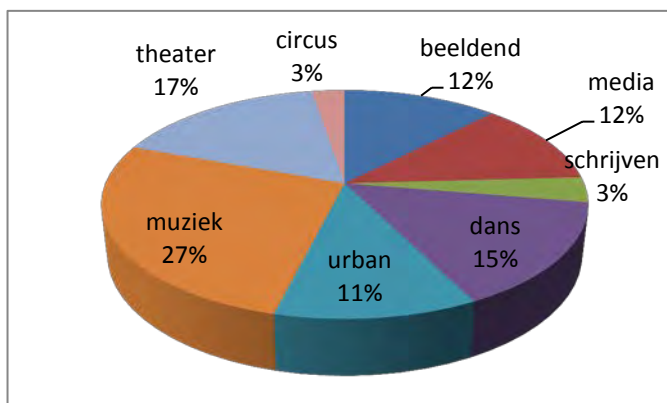
Muziek heeft duidelijk het grootste aantal voorzieningen, schrijven en circus het kleinste aantal. Vooral het aantal voorzieningen bij muziek dat voorbereidt op het hbo (56) is duidelijk het grootst, in vergelijking tot andere disciplines. Bij media valt het kleine aantal voorzieningen (3) op dat voorbereidt op het hbo, terwijl deze discipline juist de meeste voorzieningen kent die opleiden voor een beroep (38).

Grafiek 26 Aantallen organisaties per discipline

Verhoudingsgewijs hebben schrijven en urban arts de meeste voorzieningen die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling. In grafiek 27 is de verdeling in percentages van alle voorzieningen over de disciplines te zien. De paragrafen over de disciplines gaan in op verschillen, waarbij ook de aantallen voorzieningen binnen het door het Rijk gefinancierde onderwijs (vo/po/hbo/mbo) en de aantallen in actieve cultuurparticipatie aan bod komen.

Grafiek 27 Percentages voorzieningen per discipline

Het Factsheet Amateurkunst en het daaraan ten grondslag liggende rapport Ruimte voor amateurkunst¹⁷ laten een aantal cijfers zien over kunstbeoefening, onder andere over de verdeling in disciplines en leeftijdsklassen. Ook zijn hierin cijfers te zien over de vraag

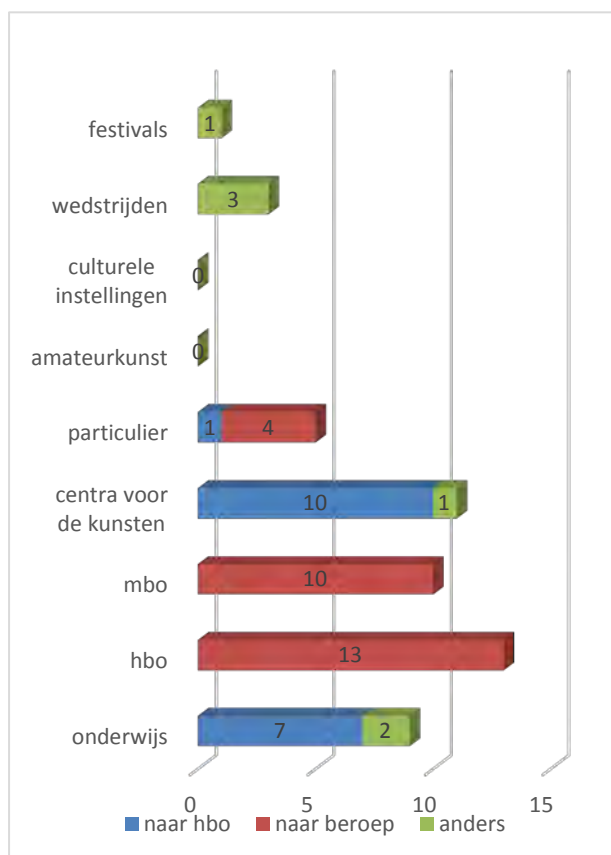
17 Factsheet Amateurkunst, LKCA 2014 en Ruimte voor amateurkunst, LKCA 2013

of kunstbeoefenaars al dan niet les krijgen en of ze onder deskundige begeleiding repeteren of studeren. Uitkomsten die opvallen en relevant zijn voor het beeld in een bepaalde discipline worden in deze gegevens betrokken.

4.3.1 Beeldende kunst en vormgeving

In totaal zijn er 52 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 18 die toeleiden naar het hbo, 27 die opleiden voor een beroep en 7 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling. Er zijn 7 vo-scholen en 8 centra voor de kunsten die toeleiden naar het hbo. De School voor Jong Talent in Den Haag is zowel voor voortgezet onderwijs als groep 7 en 8 van de basisschool.

Grafiek 28 Voorzieningen beeldend

Beeldende kunst en vormgeving vormen een brede discipline met verschillende kunstvormen, onder andere tweedimensionale kunstvormen (zoals schilderen en tekenen), driedimensionale kunstvormen (bijvoorbeeld beeldhouwen) en toegepaste kunst (zoals vormgeving, design, mode). In bijlage 3 is te zien dat er veel verschillende masters en specialisaties zijn in het hbo. Met 13 hbo-instellingen zijn de meeste provincies voorzien van hbo kunstaanbod.

Op Friesland, Drenthe en Zeeland na zijn er in elke provincie organisaties die zich profileren met toptalentontwikkeling. Daarnaast worden er in alle provincies en op veel plaatsen lessen,

workshops en cursussen aangeboden: aan ateliers en centra voor de kunsten, door clubs, privédocenten, verenigingen en volksuniversiteiten.

Van de organisaties met aanbod voor toptalentontwikkeling zijn er 32 instellingen in het onderwijs. Daarvan leiden 13 hbo-instellingen en 10 mbo-instellingen op naar een beroep in de beeldende kunst en vormgeving. Meer dan de helft van de studenten op het hbo-kunstonderwijs (57%) studeert aan een van de opleidingen voor beeldende kunst en vormgeving. In 2013 waren er 1958 studenten autonome beeldende kunst, 1621 studenten van de docentenopleiding beeldende kunst en vormgeving en 6496 studenten vormgeving aan de bacheloropleidingen. Van de 52 voorzieningen zijn er in totaal 20 in het veld van de actieve cultuurparticipatie die zich profileren met een aanbod voor toptalent. Dat aantal is lager dan de aantallen in de disciplines dans, theater en muziek. Dit is opvallend als je het afzet tegen de aantallen beoefenaren en het aantal studenten aan de hbo-kunstopleidingen. Van de jongeren van 12 tot 19 jaar die zeggen dat zij een vorm van kunstbeoefening doen, gaat het bij 49% om beeldende kunst (bijlage 3). Dat is op muziek na het hoogste percentage. Ook volgt meer dan de helft van de hbo-kunststudenten een van de studies in de beeldende kunst en vormgeving. Een mogelijke verklaring is dat voor toelating tot het hbo in een van de vakken beeldende kunst en vormgeving, een minder gedegen theoretische voorkennis en technische beheersing wordt gevraagd dan bij de disciplines dans en muziek. Uit tabel 15 in bijlage 3 blijkt dat de mensen die regelmatig bezig zijn met beeldende kunstbeoefening dit voor 27% doen met deskundige begeleiding en dit voor 73% zelf doen, zonder deskundige begeleiding. Dit lijkt ook op te gaan voor de talenten die hun weg zoeken naar de hbo-kunstopleidingen.

Op een aantal plekken is samenwerking te zien tussen de 52 organisaties. Vooral de onderwijsinstellingen geven aan samen te werken, met een kunstacademie in de regio en soms ook met een centrum voor de kunsten of mbo-instelling. Samenwerkingspartners die genoemd worden zijn onder meer de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Fontys, Willem de Kooning en De Lindenberg.

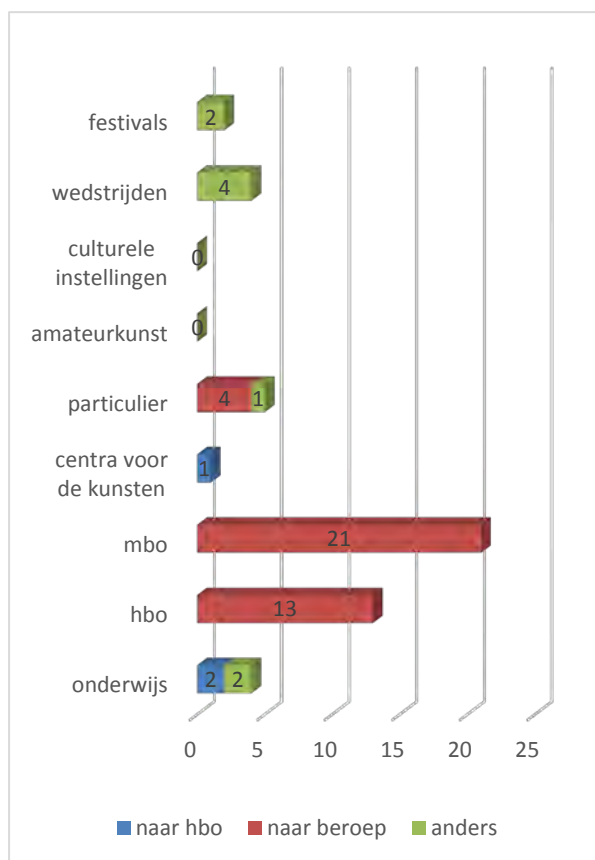
4.3.2 Media

In totaal zijn er 50 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 3 die toeleiden naar het hbo, 38 die opleiden voor een beroep en 9 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling.

Media als kunstvorm omvat (kunstzinnige) fotografie, film en video en computerkunst. Volgens het Factsheet Amateurkunst is het percentage van de bevolking dat zich op een kunstzinnige manier met media bezighoudt 12%. In onderzoek naar kunstbeoefening door het Sociaal Planbureau (Algemeen Voorzieningen Onderzoek)¹⁸ is het percentage van 1995 tot 2007 toegenomen van 7 tot 14%. Dat is verklaarbaar door het toenemende gebruik van de computer en digitale middelen. Het heeft de manier van beoefenen en ook de toegankelijkheid sterk veranderd. Centra en andere aanbieders bieden cursussen en workshops aan voor mensen die in een van de vormen van media geïnteresseerd zijn.

18 FAQs over kunstbeoefening in de vrije tijd, SCP 2010

Grafiek 29 Voorzieningen Media

Uit tabel 15 in bijlage 3 blijkt dat mensen die regelmatig oefenen en bezig zijn met media dit voor 21% doen met deskundige begeleiding en dit voor 79% zelf doen, zonder deskundige begeleiding. Dit is vergelijkbaar met de percentages bij beeldend.

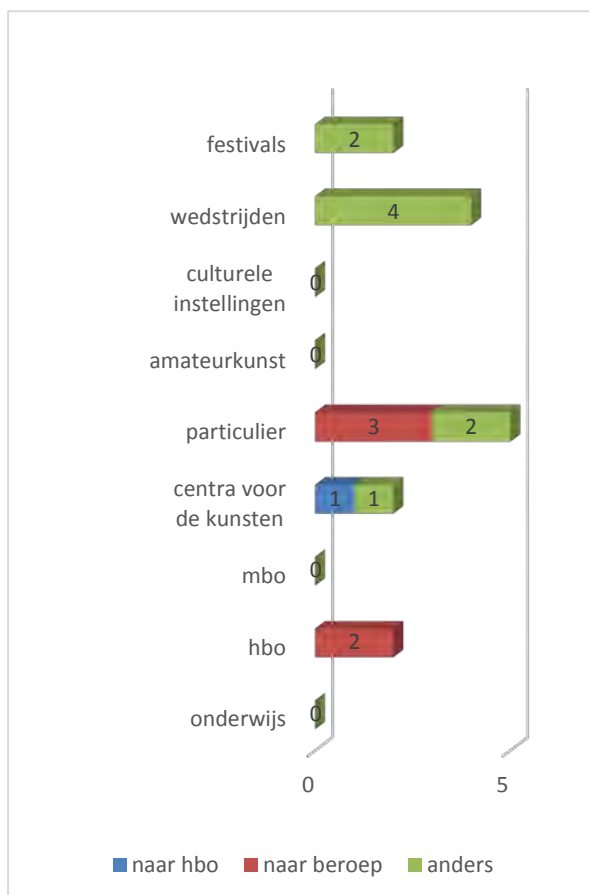
Binnen het hbo-kunstonderwijs is mediakunst een onderdeel van de opleidingen voor beeldende kunst en vormgeving. Alleen de opleiding film en televisie wordt met name genoemd als hbo-opleiding in een van de mediavormen (320 studenten). Dat maakt het ook verklaarbaar dat er weinig organisaties zijn (3) die zich profileren met de voorbereiding op het hbo. Omdat media in het hbo een onderdeel is van beeldende kunst, zijn de hbo-opleidingen voor beeldende kunst wel meegerekend als hbo-opleiding bij media.

Het overgrote deel van de voorzieningen voor toptalent bestaat uit organisaties die opleiden voor een beroep. Hieronder vallen de 13 hbo-instellingen en 21 mbo-instellingen. Bij het mbo gaat het om de opleiding tot Mediavormgever. Deze opleiding kent verschillende uitstroombrofielen, waaronder Art & Design. Het aantal organisaties in de actieve cultuurparticipatie dat zich profileert met toptalentontwikkeling is met 12 relatief klein. Er zijn 5 particuliere instellingen geïnterpreteerd. Dit zijn allemaal beroepsopleidingen voor fotografie (of daarop voorbereidend). Er zijn 4 wedstrijden en 2 festivals die zich richten op media.

4.3.3 Creatief schrijven

In totaal zijn er 15 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 1 die toeleidt naar het hbo, 5 die opleiden voor een beroep en 9 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling.

Grafiek 30 Voorzieningen schrijven

Schrijven en circus hebben duidelijk het kleinste aantal voorzieningen voor toptalent. Volgens het Factsheet Amateurkunst beoefent ongeveer 6% van de Nederlandse bevolking ouder dan 6 jaar een vorm van creatief schrijven. Bij creatief schrijven kan het gaan om verhalen, romans, poëzie en andere vormen. Door de digitale media is het verspreiden en publiceren veel gemakkelijker geworden en ook sterk toegenomen. Amateurschrijvers volgen soms cursussen, ook online, maar ontwikkelen zich meestal door zelf te doen en door feedback vanuit hun eigen (digitale) omgeving. Veel professionele schrijvers ontplooiën zich op een andere manier dan via een beroepsopleiding.

Er zijn twee opleidingen aan hbo-instellingen op het gebied van creatief schrijven. Met ingang van het studiejaar 2011-2012 startte ArteZ Hogeschool in samenwerking met Literair Productiehuis Wintertuin de voltijdstudie Creative Writing, een vierjarige afstudeerrichting van Vormgeving (Media & Graphic Design). Voor de theoretische basisvakken werkt de opleiding

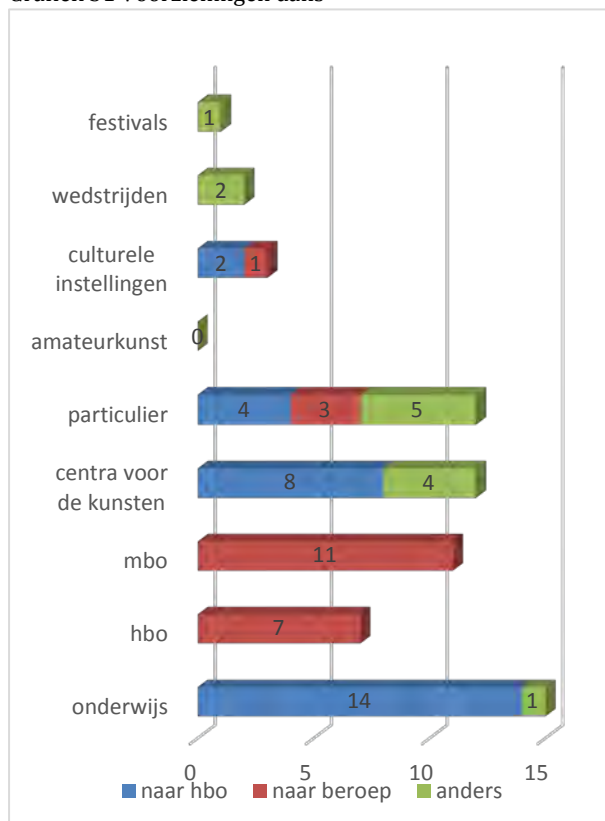
samen met de faculteit der letteren van de Radboud Universiteit Nijmegen. Daarnaast biedt de HKU binnen de discipline theater een opleiding dramaschrijven aan. Behalve de twee hbo-opleidingen bevinden alle voorzieningen (13) zich in het buitenschoolse veld. Er zijn drie particuliere aanbieders die opleiden tot een beroep als creatief schrijver, zoals de schrijversvakscholen in Amsterdam en Groningen. De opleiding tot docent creatief schrijven van Script Plus is sinds enkele jaren actief. Dit is een opleiding die via de Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten wordt aangeboden, maar geen deel uitmaakt van het O curriculum.

De SKVR biedt een Topklas Schrijven en er zijn nog drie andere aanbieders die zich profileren met aanbod voor schrijftalenten. Verder zijn er vier wedstrijden en twee festivals die zich op schrijven richten.

4.3.4 Dans

In totaal zijn er 63 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 28 die toeleiden naar het hbo, 22 die opleiden voor een beroep en 13 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling. Er zijn 14 vo-scholen en 7 centra voor de kunsten, 4 particuliere aanbieders en 3 culturele instellingen die toeleiden naar het hbo.

Grafiek 31 Voorzieningen dans

Een percentage van 9% van de Nederlandse bevolking ouder dan 6 jaar beoefent een van de vele dansvormen. 82% van de dansers geeft aan dat onder deskundige begeleiding te doen. Dans is een kunstvorm waar relatief de meeste beoefenaren tussen de 6 en 19 jaar zijn (38% van de dansers). Er is in dansscholen (centra en particuliere aanbieders) een breed aanbod aan cursussen, opleidingen en talentklassen.

Iets meer dan de helft van de organisaties voor toptalentontwikkeling (33) bestaat uit instellingen in het onderwijs. Bij de vo-scholen die toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs is er meestal sprake van een samenwerking met een dansopleiding of andere aanbieder die de danslessen voor zijn rekening neemt. Scholen kunnen bij het Ministerie van OCW een DaMunicipallicentie aanvragen om leerlingen extra ruimte te geven om zich voor te bereiden (zie 4.2.3). In het voortgezet onderwijs wordt dans als onderdeel van het lesaanbod weinig gegeven. Er zijn 7 hbo-kunstinstellingen met een dansopleiding. Om toegelaten te worden zijn grote technische vaardigheden vereist. Talentvolle dansers beginnen vaak al op jonge leeftijd met dansen. Aan de bacheloropleidingen dans en docent dans studeren 726 en 355 studenten (6% van de bachelorstudenten). Van de mbo-instellingen bieden 11 instellingen verspreid over 8 provincies de opleiding Artiest Dans aan. Leerlingen worden hier met een meestal breed dansaanbod opgeleid tot een beroep als danser.

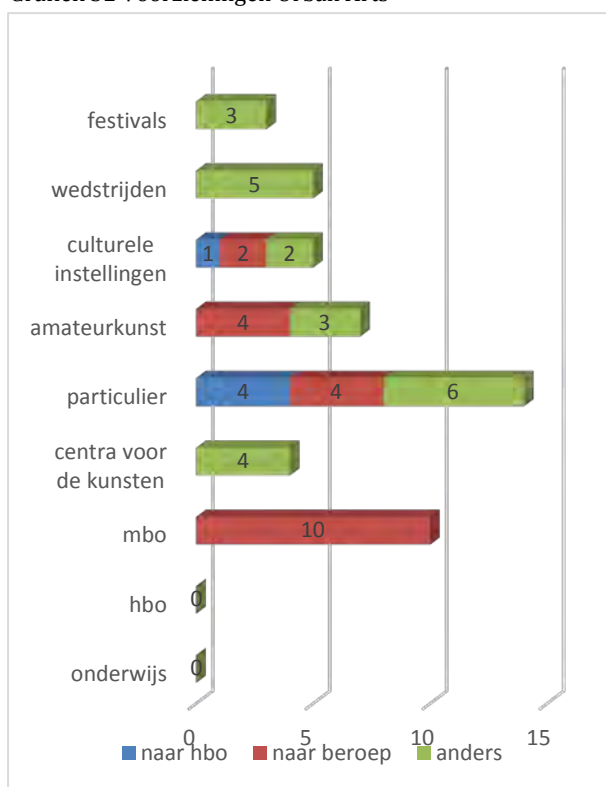
Er zijn 30 organisaties en initiatieven in de actieve cultuurparticipatie met aanbod voor toptalentontwikkeling, waarvan 12 centra voor de kunsten en 12 particuliere aanbieders. Daarvan leiden 4 organisaties op voor een beroep en 13 organisaties dragen op een andere manier bij aan toptalentontwikkeling, waarvan 2 wedstrijden. Door de danswedstrijden op tv, zoals So you think you can dance, heeft de dans onder jongeren de afgelopen jaren veel positieve aandacht gekregen. Bij So you think you can dance hebben veel dansstijlen een plek, van urban dance tot klassiek ballet.

De voorzieningen voor toptalent bevinden zich in alle provincies, behalve Drenthe en Flevoland. Hoewel er in Limburg geen dansopleidingen zijn in het hbo en mbo, zijn er wel 5 organisaties die opleiden voor het hbo. Er zijn verschillende regionale samenwerkingsverbanden zichtbaar tussen hbo, mbo, centra voor de kunsten en andere aanbieders. De urgentie van het hbo en mbo om goede dansers binnen te halen speelt een rol bij het ontstaan van samenwerking. De vo-scholen noemen samenwerkingsverbanden met onder andere het Kunstbedrijf Arnhem, Lucia Marthas, Fontys en Codarts. Enkele van de partners die door centra en particuliere aanbieders genoemd worden zijn de Nationale Balletacademie, Codarts, het Landstede College en ArtEZ.

4.3.5 Urban arts

In totaal zijn er 48 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 5 die toeleiden naar het hbo, 20 die opleiden voor een beroep en 23 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling.

Grafiek 32 Voorzieningen Urban Arts

Urban arts is een verzamelnaam voor kunstvormen die hun oorsprong vinden in het leven van de grote stad, zoals graffiti, hiphopmuziek, rap, breakdance, streetdance en daaraan verwante kunstuitingen. De bakermat van urban arts ligt in de Bronx, een gekleurde achterstandswijk van New York in de jaren zeventig. Van daaruit verbreidde 'urban' zich via de media en live contacten over Europa en de rest van de wereld. Inmiddels worden urban arts beoefend door jongeren (en oudere jongeren) van verschillende etnische en sociale afkomst. Het beperkt zich niet alleen meer tot de stad, maar floreert ook daarbuiten. Urban heeft zich ontwikkeld buiten de gevestigde orde van de erkende kunstwereld. Aanvankelijk bestonden er geen opleidingen of podia voor. Er was sprake van een informele leeromgeving. Kinderen leerden graffiti, hiphop of breakdance door elkaar te kopiëren (peer review) en er hun eigen vondsten of moves aan toe te voegen. Tegenwoordig spelen tutorials en andere filmpjes op internet een grote rol in de verspreiding en vernieuwing van urban arts. Battles waarin urban kunstenaars tegen elkaar strijden nemen een belangrijke plaats in binnen de urban cultuur. Van oorsprong staat urban arts los van organisaties en instituties. Maar de laatste jaren zijn er ook talentontwikkelingsprogramma's (onder andere bij het Fonds Cultuurparticipatie) en is er aanbod op het gebied van urban arts bij centra en particuliere aanbieders (vooral dansscholen). Sinds het ontstaan van de mbo-opleidingen voor Artiest heeft urban arts een plek gekregen in het mbo, met name in de opleiding Artiest Dans. De hbo-dansopleidingen leiden voor andere dansstijlen op, zoals moderne dans en ballet, maar sommige opleidingen geven wel aandacht aan urban arts.

Op de 10 mbo-instellingen na, bevinden de 38 voorzieningen voor toptalentontwikkelingen in de urban arts zich in het veld van de actieve cultuurparticipatie. Dat is te verklaren vanuit de achtergrond en het ontstaan van urban arts. Er zijn 4 particuliere aanbieders en een culturele

instelling die opleiden naar het hbo. Daarvan leiden er 3 op voor dans inclusief urban. Don't hit mamma, Solid Ground Movement en DOX profileren zich expliciet met toeleiding naar het hbo en opleiden voor beroepsuitoefening. Zij zijn daarom bij beide doelstellingen opgenomen. Naast 10 mbo-instellingen zijn er nog 10 organisaties die opleiden voor beroepsuitoefening. Particuliere aanbieders en stichtingen en culturele instellingen hebben een relatief grote plek in de toptalentontwikkeling op het gebied van urban (in totaal 26 van de 48). Er zijn 4 centra voor de kunsten die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling, 5 wedstrijden en 3 festivals. Voorbeelden van wedstrijden zijn het Dutch Bboy Championship, Spin Off en ook So you think you can dance.

De organisaties die aangeven dat zij willen voorbereiden op het hbo-kunstvakonderwijs, (zoals Atelier Velp en enkele mbo-instellingen waaronder het Noorderpoortcollege) spreken van samenwerking met anderen. Bij de andere organisaties wordt in de beschrijvingen echter niet veel over samenwerking gesproken. Het FCP heeft interviews gehouden in de urban arts¹⁹. Daarin wordt geconcludeerd dat de urban arts andere communicatiekanalen gebruiken dan de meer gevestigde culturele disciplines. "De geïnterviewden wijten dit aan het vaak individuele karakter van de urban arts en aan de grote diversiteit binnen de disciplines. Makers werken vaak alleen of in kleine verbanden. Dat zorgt voor een grote diversiteit, maar betekent ook dat het lastig is om deze makers als een geheel aan te spreken. Daarnaast is de sector in de loop van de jaren dusdanig gegroeid en ontwikkeld dat iedere discipline binnen de urban arts als het ware zijn eigen handleiding kent".

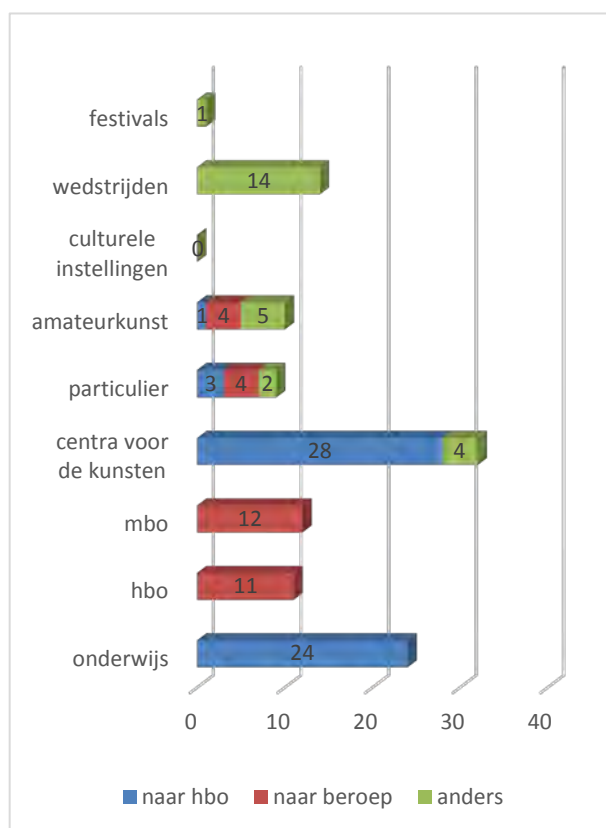
4.3.6 Muziek

In totaal zijn er 113 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 56 die toeleiden naar het hbo, 31 die opleiden voor een beroep en 26 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling. Er zijn 24 vo-scholen en 28 centra voor de kunsten die toeleiden naar het hbo. De School voor Jong Talent in Den Haag is zowel voor voortgezet onderwijs als groep 7 en 8 van de basisschool.

Onder muziek verstaan we alle muziekstijlen, van pop en rock tot klassiek. In de klassieke muziek is er van oudsher een breed aanbod van muzieklessen door muziekscholen, centra voor de kunsten en privé-docenten. Veel verenigingen in de blaasmuzieksector leiden zelf hun leden op. Daarbij wordt een diplomastelsel gehanteerd, waarbij het hoogste niveau (D) in de richting van het beginniveau van het conservatoriumniveau gaat. In de popmuziek zijn leren en talentontwikkeling van oorsprong anders gestructureerd. Zelf spelen, je idolen nadoen en in bandjes spelen namen en nemen een grotere plek in. De laatste decennia is er een verandering opgetreden, met meer aanbod bij centra voor de kunsten en andere aanbieders en ook bij de conservatoria. Verschillende van de mbo-opleidingen Artiest Muziek leiden op tot een beroep in de popmuziek.

19 Urban Arts in transit, FCP 2012

Grafiek 33 Voorzieningen muziek

Met 56 organisaties die opleiden tot het hbo heeft muziek verreweg het grootste aantal voorzieningen. Hoewel het aantal jongeren van 12 tot 19 jaar dat muziek beoefent met 56% ook het grootst is (bijlage 2), is dat niet de enige reden voor het hoge aantal. Om toegelaten te worden tot het hbo is een goede technische en artistieke beheersing van het instrument (of stem) nodig. Uit tabel 15 blijkt dat 62% van de amateurmusici deskundige begeleiding heeft. We kunnen ervan uitgaan dat dit aantal onder jongeren, zeker onder talentvolle jongeren die hiermee verder willen, nog een stuk hoger ligt.

Van de 56 voorzieningen die opleiden tot het hbo, springen de 24 organisaties in het onderwijs en 28 centra eruit. Alleen al 9 vo-scholen in Gelderland profileren zich met voorbereiding op het hbo. Van de 24 scholen hebben er 9 een DaMu-licentie. Naast de instellingen zijn er ook privé-docenten die toptalenten afleveren, maar die profileren zich hiermee minder zichtbaar.

Een aantal van 11 hbo-instellingen en 12 mbo-instellingen leidt op naar een beroep in de muziek. Het aantal muziekstudenten in de bacheloropleidingen van het hbo is voor de opleiding muziek 3861 en voor docent muziek 583 (25% van de bachelorstudenten).

Het grootste deel van de voorzieningen voor toptalentontwikkeling in de muziek bevindt zich in de actieve cultuurparticipatie (66 van de 113). Naast de 32 centra valt bij muziek het grote aantal wedstrijden op dat zich richt op toptalenten. Het Prinses Christina Concours, het Nederlandse vioolconcours en verschillende concoursen in de blaasmuzieksector zijn voorbeelden

van wedstrijden in de klassieke muziek. De Grote Prijs van Nederland richt zich op talentvolle (pop)muzikanten en bands.

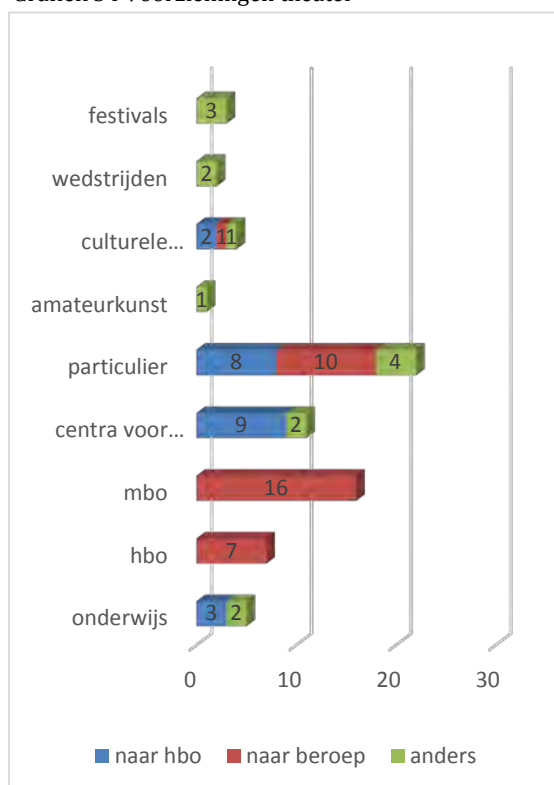
Er zijn voorzieningen voor toptalent in alle provincies. Het is opvallend dat Gelderland en Limburg met 18 en 17 het grootste aantal hebben. Samenwerking met de conservatoria speelt daarbij een belangrijke rol. In een aanmeldingsformulier spreekt Kunstbedrijf Arnhem van “Een samenwerkingsverband van ArtEZ Conservatorium, Beekdal Lyceum, Olympus College, Montessori College Arnhem, Stedelijk Gymnasium Arnhem, Het Rhedens, Arentheem College - Thomas a Kempis, Dorenweerd College en Kunstbedrijf Arnhem.”

Voor conservatoria is de samenwerking met instellingen in hun omgeving belangrijk om talenten te scouten en voor te bereiden op een hbo-opleiding. Ook andere scholen en centra benoemen samenwerking met conservatoria zoals het Fontys Conservatorium en Prins Claus Conservatorium in Groningen. De Havo voor Muziek en Dans en de School voor Jong Talent zijn vooropleidingen en onderdeel van Codarts en het Koninklijk Conservatorium Den Haag.

4.3.7 Theater

In totaal zijn er 71 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling in de discipline theater: 22 die toeleiden naar het hbo, 34 die opleiden voor een beroep en 15 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling. Er zijn 3 onderwijsinstellingen, 9 centra voor de kunsten, 8 particuliere aanbieders en 2 culturele instellingen die toeleiden naar het hbo.

Grafiek 34 Voorzieningen theater

Na muziek heeft theater daarmee het grootste aantal voorzieningen voor toptalent. Dat is opvallend, omdat theater met 4% van de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder het kleinste aantal beoefenaren kent. Van de jongeren van 12-19 jaar die een kunstvorm beoefenen, doet 20% aan theater. Ook dat is een relatief laag percentage ten opzichte van de andere disciplines. Theater is een kunstvorm die, net als dans, bijna altijd samen met anderen wordt beoefend. 81% van de beoefenaars doet dit onder deskundige begeleiding. Meestal wordt toegewerkt naar een optreden voor publiek. Het Factsheet Amateurkunst laat zien dat het percentage beoefenaars dat de afgelopen 12 maanden opgetreden heeft voor publiek bij theater het grootst is. Theater kent naast (tekst)toneel verschillende andere vormen, zoals cabaret, musical en muziektheater en theatersport (improvisatie). De organisatievormen waarin beoefenaars samen met theater bezig zijn, zijn divers. Van gestructureerde vormen zoals verenigingen en (jeugd)theaterscholen tot netwerken en ad-hocverbanden. Verschillende aanbieders bieden cursussen en workshops aan, al of niet gecombineerd met het werken aan een productie.

Er zijn 28 onderwijsinstellingen met aanbod voor toptalentontwikkeling en 43 organisaties en initiatieven in de actieve cultuurparticipatie. Theater heeft van alle disciplines het grootste aantal particuliere aanbieders met toptalentontwikkeling: 8 leiden op naar het hbo, 10 naar beroepsuitoefening en 4 leveren op een andere manier een bijdrage aan toptalentontwikkeling. Het aantal amateurkunstorganisaties dat zich profileert met toptalentontwikkeling is klein (1). Dat is begrijpelijk, omdat die zich in de eerste plaats richten op het maken van een productie. De amateurorganisaties met een structureel opleidingsaanbod vallen onder de particuliere aanbieders. De jeugdtheaterscholen zijn daarin belangrijke spelers met een eigen netwerk.

Van de 34 organisaties die opleiden voor beroepsuitoefening zijn er 16 mbo-instellingen met de opleiding Artiest Drama en/of de opleiding Artiest Musical.

Er zijn 7 hbo-instellingen met opleidingen voor theater. Het aantal theaterstudenten in het hbo is met ruim 1000 vergelijkbaar met het aantal dansstudenten. 500 daarvan volgen een bacheloropleiding theater, de anderen volgen de opleiding docent theater. De 10 particuliere aanbieders hebben elk een eigen specifiek aanbod tot bijvoorbeeld een beroep als acteur, cabaretier, kleinkunstenaar, musicalartiest of theatermaker.

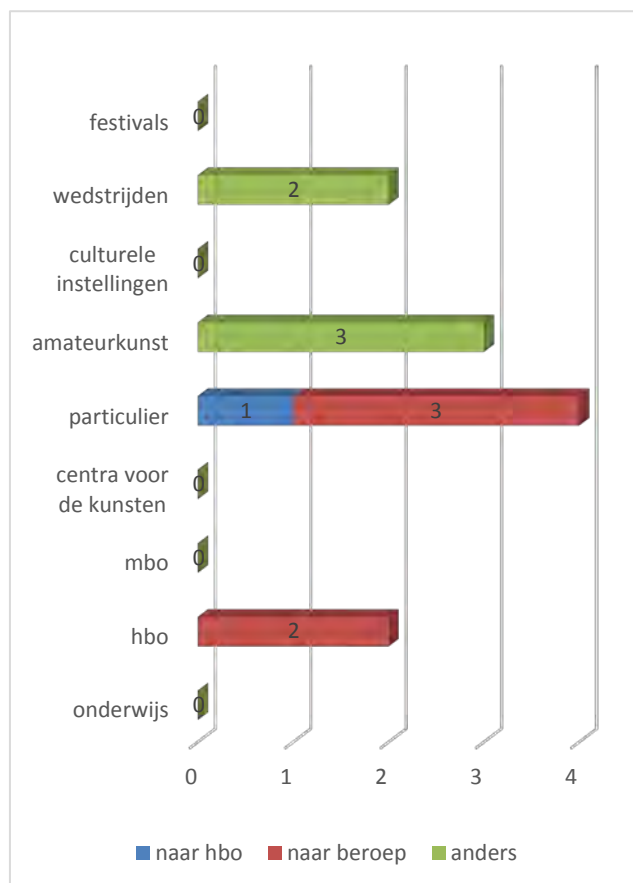
De 15 organisaties met een ander aanbod voor toptalentontwikkeling zijn verspreid over alle typen. Er zijn 2 wedstrijden en 3 festivals met aanbod voor theater.

Er is aanbod voor toptalentontwikkeling in alle provincies behalve Zeeland. Drenthe en Flevoland hebben het kleinste aantal (1 en 2), Noord- en Zuid-Holland springen eruit met 12 en 13 organisaties. Ruim de helft daarvan (13) zijn particuliere aanbieders. De samenwerkingsverbanden die zichtbaar zijn in het theater vinden vooral plaats tussen jeugdtheaterscholen, centra voor de kunsten en de hbo-toneelscholen. De "LOT"-cursussen (Landelijke Oriëntatie Toneelscholen) die aangeboden worden op initiatief van de hbo-toneelscholen in Maastricht, Amsterdam, Arnhem en Utrecht spelen daarbij een stimulerende rol. De cursussen worden door centra en jeugdtheaterscholen aangeboden. Verschillende van de jeugdtheaterscholen benoemen samenwerkingpartners, zoals JTS Groningen, Hofplein en Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland. Hofplein kent naast een jeugdtheaterschool op verschillende plaatsen met opleidingen voor het hbo, ook een Theaterhavo/vwo en een mbo-opleiding.

4.3.8 Circus

In totaal zijn er 11 organisaties gevonden die zich profileren met aanbod voor toptalentontwikkeling: 1 die toeleidt naar het hbo, 5 die opleiden voor een beroep en 5 die op een andere manier bijdragen aan toptalentontwikkeling.

Grafiek 35 Voorzieningen circus

Van oudsher is circus een discipline waarin het beroep binnen het circus zelf geleerd wordt. Rondtrekkende gezelschappen boden hun voorstellingen aan, waarbij het beroep soms van ouder op kind werd overgedragen. Vanaf de jaren zeventig ontwikkelen zich nieuwe vormen van circus waarbij de shows meer voorstellingen worden met een theatrale en verhalende aanpak waarbij artiesten meer personages worden. In de jaren negentig is in Nederland voor het eerst het Canadese Cirque du Soleil te zien. In de jaren daarna komen er in Nederland steeds vaker voorstellingen, ook in theaterzalen, die een mix zijn van meer traditionele circusdisciplines met theatrale elementen. "Circuswerkplaats BOOST! start in 2004 met een heel eigen onderzoek naar de combinatie van circus en theater. In 2006 start de eerste hbo-circusopleiding aan Codarts Hogeschool voor de Kunsten: Rotterdam Circus Arts. In 2007 komt voor het eerst een spectaculair internationaal circusfestival tot stand op Landgoed Velder midden in het Groene Hart van Brabant: Circo Circolo. Gelijktijdig gaat een tweede hbo-

circusopleiding van start als de Fontys Hogeschool in Tilburg naast haar bakstenen gebouwen een circustent optrekt en de Academy for Circus and Performance Art, ACaPA.”²⁰

De interesse van kinderen en jongeren voor circus is de laatste jaren toegenomen. Voor zover bekend zijn er in Nederland 55 jeugdcircussen actief. 27 van hen zijn aangesloten bij Circomundo, een stichting die de belangen behartigt van de Nederlandse jeugdcircussen. “De Nederlandse jeugdcircussen opereren allemaal op verschillende manieren. Het ene jeugdcircus heeft wel 20 lesgroepen, meer dan 400 jongeren die wekelijks les volgen en flink wat personeel in dienst. Het andere jeugdcircus heeft 15 jongeren die wekelijks 3 keer trainen onder begeleiding van 4 vrijwilligers en maandelijks optreden in de regio. En weer een ander jeugdcircus richt zich alleen maar op projecten bij scholen en in wijken. Het zijn met name deze jeugdcircussen die een rol vervullen in structurele talentontwikkeling.”²¹

De komende jaren wil Circomundo zich inzetten voor talentontwikkeling. Circomundo wil onder andere realiseren dat de stappen die een jeugdcircustalent moet zetten richting een van de kunstvakopleidingen veel beter op elkaar aansluiten. Circomundo zorgt voor een netwerk voor de jeugdcircussen en biedt ook een opleiding aan tot Begeleiders in Circuskunsten voor docenten en assistenten van jeugdcircussen.

De jeugdcircussen bevinden zich verspreid over het land in vrijwel elke provincie. Het aantal van 11 voorzieningen voor toptalent bevinden zich in 6 provincies, met 2 landelijke wedstrijden, waaronder Circo Circolo. De 2 hbo-circusopleidingen hadden in 2013 samen 122 studenten. Codarts biedt ook een vooropleiding aan voor circus. Behalve de 2 hbo-opleidingen bevinden alle voorzieningen zich in het veld van de actieve cultuurparticipatie.

20 www.circuspunt.nu

21 www.circomundo.nl

5 Tot slot

Dit is een eerste inventarisatie die het LKCA gedaan heeft naar voorzieningen voor toptalentontwikkeling. Het geeft een beeld van de verschillende organisaties die zich profileren met een aanbod om toptalenten toe te leiden naar het hbo, naar een beroep in een kunstvak of met een aanbod dat op een andere manier bijdraagt aan toptalentontwikkeling. Hoewel we de inventarisatie met grote zorgvuldigheid hebben uitgevoerd, hebben we niet de pretentie dat het overzicht volledig is. Als er organisaties of voorzieningen ontbreken of niet juist zijn vermeld, kan het overzicht worden bijgesteld en aangevuld.

In het veld van talentontwikkeling is veel in beweging. Subsiestructuren veranderen, wat van invloed kan zijn op het aantal voorzieningen, op hoe ze georganiseerd zijn en op het aanbod. In aansluiting op het Sectorplan zijn ook de hbo-kunstopleidingen in transitie. Het kan waardevol zijn om de inventarisatie over een of twee jaar te herhalen en de gegevens te vergelijken. Het is zinvol dit dan te combineren met de inventarisatie van het aanbod van de centra van de kunsten, als die weer gehouden wordt. Er kan dan ook nog nader ingezoomd worden op het aanbod van de verschillende organisaties voor toptalentontwikkeling.

Bij de inventarisatie zijn een aantal verbindingen en samenwerkingsverbanden naar voren gekomen. Bij het beeld van de disciplines en in de samenvatting zijn er een aantal beschreven. Daarbij valt op dat samenwerking vaak gericht is op het toeleiden naar het hbo en dat vaak hbo-kunstvakopleidingen en soms ook een mbo-instelling als samenwerkingspartner wordt genoemd door scholen, centra voor de kunsten en particuliere aanbieders. Ook tussen centra en scholen komt regelmatig samenwerking voor. Daar waar hbo-kunstvakopleidingen initiatieven nemen, zoals in Gelderland en Limburg en bij de LOT-cursussen in het theater is er een groter aanbod voor toptalent. Het lijkt aannemelijk dat waar deze verbindingen er zijn en ook zichtbaar zijn, dit de ontwikkeling en doorstroming van toptalenten helpt. Wat de effecten van deze verbindingen zijn of van het ontbreken daarvan, zou nader bekeken kunnen worden. Het zou goed zijn de bevindingen vanuit het hbo en de Taskforce Talentontwikkeling en de uitkomsten van hun onderzoek dan te verbinden met de uitkomsten van deze inventarisatie.

6 Bronnen

- Onderscheiden, verbinden, vernieuwen: de toekomst van het kunstonderwijs, rapporten van de commissie Dijkgraaf, 28 mei 2010
- Focus op Toptalent, sectorplan HBO kunstonderwijs, 7 juli 2011; Plan van Aanpak februari 2012 en Houtskoolschets mei 2012
- Talentontwikkeling Amateurkunst, Kunstfactor, febr 2012
- The voice of talent, onderzoek culturele talentontwikkeling, Bureau Art, sept 2012
- Woekeren met talenten, Bureau Art, oktober 2010
- Rapportages Volgonderzoek Talentontwikkeling, Bureau Art 2012
- Het Cultuurnetwerk, Cultuurnetwerk Nederland, december 2012
- Hiphop in Nederland deel 1 en 2, Kunstfactor, maart 2011
- Urban Arts in transitie; onderzoek naar ontwikkelingsmogelijkheden urban arts in Nederland, FCP 2012
- Lokaal stelsel actieve cultuurparticipatie in transitie, LKCA 2014
- Factsheet Amateurkunst en Ruimte voor Amateurkunst, LKCA 2013
- Kamerbrief Ruimte voor Talentontwikkeling in het cultuurbeleid, OCW 29 augustus 2014
- Inventarisatie talentontwikkeling in de podiumkunsten en beeldende kunst, Kwinkgroep juli 2014
- Cultuur+Educatie 29, Cultuurnetwerk NL 2010, over mbo en de creatieve opleidingen
- Websites: www.vereniginghogescholen.nl, www.mboraad.nl, www.cultuurplein.nl en www.goc.nl, www.circuspunt.nu, <http://wetten.overheid.nl>
- Websites van de organisaties voor talentontwikkeling

Bijlage 1 Overzicht organisaties toptalentontwikkeling

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
H.N. Werkman College	3				1		1			Sterk cultureel aanbod, ook geïntegreerd, via raamregeling.	1		1		Groningen	1
Het Stedelijk Lyceum Kottenpark, Enschede	3				1		1			Muziekklas: verbreding en verdieping; voor getalenteerde leerlingen voorbereiding op dansvakonderwijs en conservatorium	1		1		Enschede	5
Arentheem College	3						1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Arnhem	6
Beekdal Lyceum	3				1		1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Arnhem	6
Dorenweerd College	3						1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Doorwerth	6
Het Rhedens	3						1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Dieren	6
Marnix College, Ede	3						1			Voor getalenteerde jonge musici ter voorbereiding op een studie klassieke muziek of jazz & pop. Deze opleiding kun je volgen in de laatste twee jaren van havo of vwo. Ook vooropleiding docent muziek	1		1		Ede	6
Montessori College Arnhem	3						1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Arnhem	6
NSG Nijmegen	3	1	1				1			voorbereiden van leerlingen op een vervolgopleiding in het kunstvakonderwijs met een Talentenwerkplaats en externe vooropleiding voor muziek en Oriëntatiecursus beeldend (ook digitaal), i.s.m de Lindenberg	1		1		Nijmegen	6
Olympus College	3						1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Arnhem	6
Stedelijk Gymnasium Arnhem	3						1			De meerjarige externe Vooropleiding is een samenwerkingstraject tussen de Gelderse Onderwijs Groep Quadraam, scholengemeenschap Het Rhedens, het Arentheem College en het Kunstbedrijf Arnhem en het	1		1		Arnhem	6
Gerrit van Veen	3				1		1			De school heeft een samenwerkingsverband met drie kunstvooropleidingen. Leerlingen van deze opleidingen volgen het algemeen vormend onderwijs op het Gerrit van der Veen College en hun dans- of muziekopleiding elders.	1		1		Amsterdam	8
Olympiaschool Amsterdam	3				1					leerlingen voorbereiden op Nationale Balletacademie Binnenschoolse Vooropleiding Dans	1	1			Amsterdam	8
Havo/vwo voor Muziek en Dans, Rotterdam	3				1		1			biedt voortgezet onderwijs (havo/vwo) aan in combinatie met een voorbereidende vakstudie voor dans (of muziek).	1		1		Rotterdam	9
Lyceum voor beeldende vormgeving, Rotterdam	3	1								Leerlingen zelfstandig leren leren, gebaseerd op kwaliteiten die nodig zijn in de kunstwereld en in onze economie.	1		1		Rotterdam	9
RSG havo voor muziek en dans, Rotterdam	3				1		1			De Havo/vwo voor Muziek en Dans is een vooropleiding voor het Rotterdams Conservatorium en de Rotterdamse Dansacademie, onderdelen van hogeschool Codarts. Het is een reguliere middelbare opleiding op havo- en sinds 2011-	1		1		Rotterdam	9
School voor Jong Talent	3	1	1		1		1			Basisschool van het Koninklijk Conservatorium: hoogwaardige ballet- of muziekopleiding groep 7/8 en VO: een intensief voortraject op het gebied van dans, muziek of beeldende kunst en vormgeving.	1	1	1		Den Haag	9
The Russian School of Arts met twee basisscholen die een topklas hebben:	3	1			1		1	1		The Russian School of the Arts verzorgt de stimulerende omgeving en professionele begeleiding dat nodig is om de talenten van kinderen tot volle bloei te laten komen. De Topklas is bedoeld voor de getalenteerde kinderen uit de	1	1			Rotterdam	9
Thorbecke Voortgezet onderwijs	3	1			1					Talenterkenning en talentontwikkeling is de leidraad voor het onderwijs van Thorbecke V.O. Voor dans samenwerking met Lucia Marthas, voor beeldend o.a. met Willem de Koning	1		1		Rotterdam	9
Koning Willem II College	3	1			1		1	1		Muzische afdeling voor leerlingen met aanleg en belangstelling: dans-, de muziek- of dramastroom of de beeldende stroom. Samenwerking met de kunstacademies	1		1		Tilburg	11
Sint Joris College, Eindhoven	3	1			1		1	1		Talent kan zich aanmelden voor een van de kunst-disciplines. Met ook een buitenschools talentprogramma voor leerlingen uit de bovenbouw die de intentie hebben een kunstvakopleiding te volgen. Samenwerking Fontys	1		1		Eindhoven	11

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
BC Broekhin Roermond	3						1			BC Broekhin Roermond is een school met een aantal kenmerkende en onderscheidende eigenschappen: o.a. vooropleiding conservatorium (voco)	1		1		Roermond	12
Bernardinuscollege Heerlen	3						1			De muziek+klas is een aanvulling op de reguliere muziekles. Daarnaast is er samenwerking met het conservatorium voor talenten om voor te bereiden op een muzikale vervolgopleiding: het conservatorium.	1		1		Heerlen	12
Bonnefant College	3				1		1			VOCO op school en conservatorium: DAMU-regeling. De Opleiding Dans Maastricht is een opleiding om jong danstalent voor te bereiden op een instroom in een hbo-dans. De opleiding draagt zorg voor een professionele	1		1		Maastricht	12
Graaf Huyn College Geleen	3						1			Je muzikaal talent ontwikkel je niet alleen tijdens de muzieklessen. Daarom is er voor de leerlingen uit de onderbouw, die een muziekstudie na het GHC overwegen, de mogelijkheid VoCo-lessen te volgen. Deze muzieklessen	1		1		Geleen	12
Philips van Hornescholengemeenschap Weert	3						1			vooropleiding conservatorium (voco)	1		1		Weert	12
Valuacollege, Venlo	3				1		1			De TOPklas Muziek is speciaal bedoeld voor leerlingen die graag wat extra's willen doen met muziek maken, dat kan zijn op een instrument of met zang. Na deze opleiding kun je een muziek opleiding of conservatorium gaan volgen.	1		1		Venlo	12
Kunstencentrum Groningen	4	1						1		Landelijke Oriëntatie Theater (LOT), Intensieve cursus (16-23 jr) voor als je overweegt te auditeren bij een HBO opleiding. Opleiding Creatieve handvaardigheid	1		1	1	Groningen	1
Muziekschool Oost Groningen	4						1			Voor een goede voorbereiding op het conservatorium biedt de muziekschool een lesprogramma op maat, ism Prins Claus conservatorium	1		1		Winschoten	1
CQ centrum voor de kunsten	4						1			voortraject conservatorium voor leerlingen lichte en klassieke muziek om leerlingen voor te bereiden op hun conservatoriumstudie. CQ werkt samen met diverse conservatoria.	1		1		Coevorden	3
Quintus Kampen	4				1					Talentklas opgesteld speciaal voor diegenen die er over nadenken om later beroepsmatig iets met dans te gaan doen; ook selectieclasses	1	1	1		Kampen	5
Cultura Ede	4						1			Voor kinderen die meer willen met muziek en hun talent willen ontwikkelen met een extra traject voor als je naar het conservatorium wilt	1		1		Ede	6
De Gruitpoort	4	1								Voor talentvolle jongeren vanaf de derde klas van het voortgezet onderwijs is er de talentenklas. Deze klas bereidt je voor op de oriëntatiecursus van artEZ en op het studeren aan de academie.	1		1		Doetinchem	6
De Lindenberg	4						1	1		Talentenwerkplaats voor leerlingen die talenten willen ontplooien. Wekelijkse bijeenkomst op vrijdag, van 17.30 tot 19.30 uur. Doorgroeien naar een beroepsopleiding behoort tot de mogelijkheden.	1		1		Nijmegen	6
Kunstbedrijf Arnhem	4						1			gezamenlijke vooropleiding i.s.m. VO-scholen en ArtEZ. Er zijn ook talenklassen, maar die zijn ook breed bedoeld	1		1		Arnhem	6
Muziekschool Oost-Gelderland	4						1			In deze meerjarige externe vooropleiding Klassieke Muziek, Jazz & Pop of Docent Muziek helpen we je om deze vaardigheden onder professionele begeleiding te ontwikkelen. Het doel is toelatingsniveau conservatorium	1		1		Doetinchem	6
Klooster Woerden (kopgroep muziek, dans, theater)	4						1			Kopgroep Muziek, programma op maat voor leerlingen met de ambitie om conservatorium te gaan volgen. Ook selectieclasses dans	1	1	1		Woerden	7
Kunstenhuis	4	1								Tekenen/schilderen masterclass: Dit traject zou een goede stap kunnen zijn voor een leerling die eraan denkt om een kunstopleiding te gaan doen. Verder talentenklas muziek en selectieclasses dans	1		1		Zeist, De Bilt	7
Scholen in de Kunst, Academies van	4				1		1			Voor de talenten academies Muziek en Dans met vooropleiding kunstvakonderwijs. Voor Theater en Beeldend zijn voorbereidingen	1	1	1	1	Amersfoort, Soest, Leusden	7
UCK	4	1					1	1		Talentontwikkeling op alle niveaus, ook als voorbereiding op een kunstvakopleiding	1		1		Utrecht	7
Artiance Alkmaar	4						1			cursus vooropleiding muziek	1		1		Alkmaar	8
Fluxus Centrum voor de Kunsten, Zaanstad	4						1	1		Ben je al wat verder en heb je ambities dan bereiden we je voor op een vakopleiding. Onze docenten begeleiden je persoonlijk bij je ontwikkelingen en Fluxus heeft een speciale talentklas.	1	1	1		Zaanstad	8

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Muziekschool Amsterdam	4						1			Vooropleiding voor het conservatorium	1		1		Amsterdam	8
CKC Zoetermeer	4				1		1			Dans en Muziek vooropleiding vakopleiding, verder speciale talentenuren voor Theater, Multimedia, aanbod met o.a Digital Art Lab	1		1		Zoetermeer	9
Muziekschool Katwijk	4						1			De cursus "Voorbereiding conservatorium" is bedoeld voor muzikanten die een toelatingsexamen voor het conservatorium willen doen en zich daar goed op willen voorbereiden. Inhoud: muziektheorie en solfège	1		1		Katwijk	9
SKVR	4	1		1	1		1			Opleiding Beeldende kunst, Talentklas Muziek, Talentroute dansmakers, Topklas Schrijven, Ook verdiepend aanbod andere disciplines	1	1	1		Rotterdam	9
Streekmuziekschool	4						1			Vooropleiding voor het conservatorium	1		1		Alphen aan de Rijn	9
To-Be	4	1								Vooropleiding Kunstacademie vanaf 15 jaar als je aan de slag wilt in de creatieve kunstensector of naar de kunstacademie wilt	1		1		Dordrecht	9
Toonbeeld	4						1			Toonbeeld biedt een gedegen vooropleiding muziek, met veel speelpraktijk en een goede voorbereiding op het toelatingsexamen. Daarnaast aanbod beeldend, toneel, fotografie en media	1		1		Terneuzen	10
Zeeuwse Muziekschool	4						1			aanbod muziek van beginner tot gevorderde. 2-jarige vooropleiding voor de conservatoria met toelatingstest	1				Middelburg, Goes, Vlissingen	10
Art4U Kunsteducatie	4						1			De regionale vakklas is een initiatief van de muziekscholen van Zuidoost Brabant en het Tilburgs Conservatorium. Deze vooropleiding duurt 2 à 3 jaar.	1		1		Veldhoven	11
Centrum voor de kunsten Eindhoven (CKE), Talent-ID	4				1		1	1		Onder de naam Talent-ID biedt CKE een programma aan om talentvolle kinderen en jongeren te begeleiden en hun talenten verder te ontwikkelen. Wij doen dit door speciale talentenprogramma's op het gebied van dans, muziek, incl	1	1	1		Eindhoven	11
Centrum voor muziek en dans valkenswaard	4						1			De vakklas biedt leerlingen de mogelijkheid zich voor te bereiden op het toelatingsexamen aan het conservatorium. Samenwerking met het Brabants Conservatorium en zestal muziekscholen uit de regio	1		1		Valkenswaard	11
Factorium (vh Tilburgse Dans en Muziekschool)	4						1	1		Landelijke Oriëntatiecursus Theaterscholen, Topstroom voor zeer getalenteerde leerlingen (t/m 18 jaar) én leerlingen die zijn toegelaten tot de gedecentraliseerde vooropleiding van Fontys Conservatorium	1		1		Tilburg	11
Nieuwe Veste	4							1		De Vooropleiding Theaterschool is een stevige voorbereiding voor gemotiveerde spelers die van theater hun vak willen maken	1		1		Breda	11
Artamuse centrum voor muziek, dans en cultuureducatie	4						1			voorbereiding op een vakopleiding aan het conservatorium. Je moet er toelating voor doen en na een jaar wordt er een voortgangstest afgelegd. individuele instrumentale/zang lessen en theoretische scholing	1		1		Sittard	12
ECI Cultuurfabriek	4	1					1			Vooropleiding voor kunstacademie, rockacademy en conservatorium	1		1		Roermond	12
Kumulus Maastricht & Lighthouse of Music & JTS Partoet	4	1	1		1		1	1		PreDanceAcademie is de dansvooropleiding van Impulse. Traject om te ervaren of een opleiding of beroep in de beeldende kunst passend is en Talentopleiding theater	1		1		maastricht	12
Kunstencentrum Jerusalem	4				1		1	1		contacten met alle vervolgoopleidingen, conservatoria en academies in Nederland en zien het als onze taak leerlingen zich te laten oriënteren op het gebied van beroepsopleidingen.	1	1	1		Venray	12
Kunstencentrum Venlo	4	1			1		1			Talentenklas Dans en Muziek met mogelijkheid doorstroming naar vakopleiding, Vooropleiding kunstacademie	1				Venlo	12
Rick weert	4						1			Talentenklas voor zeer getalenteerde leerlingen in de basisschoolleeftijd en Vaklas voor leerlingen uit het voortgezet onderwijs die een vakopleiding muziek willen volgen	1	1	1		Weert	12
Theaterschool Oost Groningen	5							1		Vanaf groep 4 wordt er doorlopend gescout op 'talenten'. Deze 'ruwe diamanten' komen terecht in onze Talentenklas. Daar worden zij voorbereid op de vakopleidingen theater, met het doel om als professionals in het vak te komen.	1	1	1		Winschoten	1
Vooropleiding en Productiehuis de Noorderlingen	5							1		De Noorderlingen en de JeugdTheaterschool Groningen (JTS) sloegen in maart 2013 de handen ineen voor een gezamenlijke professionele oriëntatiecursus voor jonge mensen die een opleiding aan een Nederlandse	1		1		Groningen	1

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Atelier Velp	5	1				1		1	1	Masterclass Vooropleiding Talentontwikkeling dans, ook voor audities vervolgoopleidingen. Aanvulling op cursussen en selectieklassen. Atelier Velp werkt ook mee aan MBO dans	1	1	1		Velp	6
Dans&Zo	5				1	1				Speciaal voor jou' is een persoonlijk begeleidingsprogramma, bedoeld voor leerlingen met danstalent en de ambitie door te willen stromen naar een dansopleiding of dansacademie.	1	1	1		Apeldoorn	6
Academie Muzikaal Talent	5						1			De Academie Muzikaal Talent (AMT) biedt zeer getalenteerde jonge musici (tot 19 jaar) een hoogwaardige vooropleiding. Zo kunnen zij hun talenten optimaal ontwikkelen en goed instromen bij een vervolgstudie.	1	1	1		Utrecht	7
Amsterdamse JeugdteJaterschool	5							1		Landelijke Oriëntatiecursus Theater (LOT) en brede talentontwikkeling	1	1	1		Amsterdam	8
DansHuis Haarlem	5				1					Vooropleiding die voorbereidt op het doen van een auditie voor een Dansvakopleiding, samenwerking met dansvakopleidingen, zoals de Nationale balletacademie en Codarts	1	1	1		Haarlem	8
MK24	5	1								MKstart is een particuliere opleiding, waarbij je een jaar lang bezighoudt met het opbouwen van een portfolio dat je kunt gebruiken om toelating te doen bij alle creatieve opleidingen voor kunst & vormgeving	1		1		Amsterdam	8
Muziekschool Amsterdam	5						1			Excellence is de opleiding voor supergetalenteerde/-gemotiveerde leerlingen tussen de 9 en 18 jaar. Het lespakket is gericht op maximale ontwikkeling op het gebied van de klassieke muziek. De opleiding wordt	1	1	1		Amsterdam	8
De Danscreatie	5				1					Onze vooropleiding heeft tot doel de leerlingen voor te bereiden op hun auditie en het geven van tips en een eerlijk advies aan de leerlingen en hun ouders.	1	1	1		Naaldwijk	9
JTS Hofplein	5							1		Breed lessenaanbod met doorgaande leerlijn van basis tot top en voorstellingen. Ook theateropleidingen op HAVO-, VWO-, MBO- en HBO-niveau.	1	1	1		Rotterdam	9
JTS Rabarber	5							1		Van basisklassen voor beginnende kinderen en de opleidings-, musical- en productieklassen voor de meer gevorderden tot de LOT, LOMM en het Tussenjaar voor jongeren die van theater hun beroep willen maken.	1	1	1	1	Den Haag	9
NV Verse Bekken	5							1		De NV Verse Bekken Summer School is bedoeld voor getalenteerde jongeren, van 15 tot en met 21 jaar, die van theater houden en professional willen worden; jongeren die enige toneelervaring hebben en gemotiveerd zijn zich	1		1	1	Gouda	9
BMEC	5						1			naast breed aanbod ook veel mogelijkheden als voorbereiding op conservatorium afd. Pop.	1		1		Best	11
Vocaal Talent Nederland	6						1			Stichting Vocaal Talent Nederland heeft als missie 'het opsporen en tot bloei brengen van jong vocaal en muzikaal talent'.	1	1	1		Utrecht	0
Theatergroep NizNo	7							1		NiznO is een theaterwerkplaats in Assen voor jongeren uit Drenthe, Friesland, Groningen en Overijssel. Het ontwikkelen van talent bij de deelnemers vormt de kern van de activiteiten van NiznO. NiznO biedt de deelnemers	1		1		Assen	3
Theatervooropleiding Oost	7							1		talentvolle jongeren, ondanks deze tijden van bezuinigingen, de kans krijgen hun mogelijkheden in het theater te ontdekken.	1		1		Arnhem	6
Scapino Ballet	7				1					De Scapino Academy Talent Class is een vijfdaagse danscursus voor moderne en klassieke danstalenten, maar ook amateurdansers uit de urban en jazz scene worden gevraagd om deel te nemen aan dit programma. Dit:	1	1	1		Rotterdam	9
DOX	5				1	1		1		opleidingstrajecten spelers en makers; voorbereiding op de audities voor theater- en dansopleidingen en/of op de beroepspraktijk	1,2		1	1	Utrecht	0
Solid Ground Movement	5					1				inspireren, stimuleren en op te leiden tot performers die volwaardig mee kunnen draaien in het (hiphop)veld. coaching jonge makers en docenten worden gecoacht in hun professionalisering	1,2	1	1		Amsterdam	8
Don't Hit Mama	7				1	1				Don't Hit Mama biedt jongeren een springplank naar het professionele werkveld met verschillende opleidingstrajecten en biedt hen een podium om zich kenbaar te maken aan een landelijk publiek.	1,2		1		Amsterdam	0
Hanzehogeschool Groningen	1	1	1		1		1			Minerva academie voor beeldende kunst, vormgeving en popcultuur, conservatorium, dansacademie Lucia Marthas, Academie voor architectuur, bouwkunst	2		1	1	Groningen	1
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	1	1	1					1		Docent beeldende kunst en vormgeving, docent theater	2		1	1	Leeuwarden	2

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Artez Hogeschool voor de kunsten	1	1	1				1	1		Fine art, art&design, creative writing, dansacademie, toneelschool, conservatorium, bouwkunst	2		1	1	Zwolle, Enschede	5
Artez Hogeschool voor de kunsten	1	1	1	1	1		1	1		Fine art, art&design, creative writing, dansacademie, toneelschool, conservatorium, bouwkunst	2		1	1	Arnhem	6
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	1	1	1	1			1	1		Beeldende kunst, design, games, muziek, theater, writing for performace (dramaschrijver)	2		1	1	Utrecht	7
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten	1	1	1		1		1	1		Academie beeldende vorming, bouwkunst, theater, conservatorium, filmacademie, Reinwardt academie (erfgoed)	2		1	1	Amsterdam	8
Gerrit Rietveld Academie	1	1	1							Beeldende kunst, vormgeving (veel disciplines, ook fotografie)	2		1	1	Amsterdam	8
Hogeschool Inholland	1						1			Muziek, docent muziek	2		1	1	Amsterdam, Haarlem, Alkmaar	8
Codarts Hogeschool	1				1		1		1	Muziek, dans, muziektheater, circus arts	2		1	1	Rotterdam	9
Hogeschool Leiden (Helicon)	1				1		1			Docent dans, docent muziek	2		1	1	Leiden	9
Hogeschool Rotterdam	1	1	1							Willem de Kooning Academie, beeldende kunst, vormgeving, fotografie, architectuur	2		1	1	Rotterdam	9
Hogeschool voor de kunsten Den Haag	1	1	1		1		1			Koninklijke Academy voor Beeldende Kunsten, dansvakopleiding, Koninklijk conservatorium,	2		1	1	Den Haag	9
Avans Hogeschool AKV/St. Joost	1	1	1							Beeldend en vormgeving, fotografie (master)	2		1	1	Breda	11
Design Academy	1	1	1							Vormgeving	2		1	1	Eindhoven	11
Fontys Hogeschool	1	1	1		1		1	1	1	Beeldende kunst, vormgeving, dans, muziek, theater, Circus&performance art	2		1	1	Tilburg	11
Zuyd Hogeschool	1	1	1				1	1		Beeldende kunst, vormgeving, multimediadesign en iArts, muziek, theater	2		1	1	Maastricht	12
Noorderpoortcollege	2	1	1		1	1	1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever, o.a. Art&Design Artiest Dans, Drama, Muziek, Musical, Kleinkunst i.s.m. Lucia Marthas Institute for performing Arts	2		1		Groningen	1
Friesland College	2		1		1		1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever Artiest Dans (geen Urban), Drama, Muziek	2		1		Leeuwarden, Heerenveen	2
ROC Friese Poort	2	1	1					1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever, o.a. Art&Design Onderwijsassistent Muziek, met o.a. directie	2		1		Leeuwarden, Drachten e.a.	2
ROC van Flevoland	2		1					1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever Artiest Drama (incl. musical)	2		1		Almere	4
Deltion College, Zwolle	2		1				1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever Artiest Drama, Muziek	2		1		Zwolle	5
Landstede MBO	2	1	1		1	1	1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever o.a. Art&Design Artiest Dans (incl Urban), Musical i.s.m. Song and Dance Academie	2		1		Zwolle	5
ROC Twente	2		1				1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever Artiest Muziek, Drama	2		1		Enschede, Almelo	5

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Aventus Zutphen	2		1		1	1				leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever Artiest Dans (School voor moderne dans)	2		1		Zutphen	6
ROC Nijmegen	2		1							leidt op voor beroepen in de creatieve sector Mediavormgever	2		1		Nijmegen	6
ROC Rijn IJssel Atelier Velp	2	1	1		1	1	1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever, o.a. Art&Design Artiest Dans, Drama, Muziek Nederlandse Musical Academie	2		1		Arnhem	6
Grafisch Luceum Utrecht	2		1							leidt op voor beroepen in de creatieve sector Mediavormgever	2		1		Utrecht	7
MBO Utrecht	2				1	1	1			leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Artiest Dans (Utrechtse dansacademie, geen Urban), Muziek (Herman Brood Academie, incl rap/hiphop)	2		1		Utrecht	7
ROC Midden Nederland: Creative College	2	1	1			1	1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever o.a. Art&Design Artiest Dans (incl Urban), Muziek (Nederlandse Popacademie)	2		1		Utrecht	7
Lucia Marthas Institute for performing Arts	2				1	1				MBO opleiding Dansleider en Dans i.s.m. Noorderpoortcollege Groningen	2		1		Amsterdam	8
Mediacollege	2		1							leidt op voor beroepen in de creatieve sector Mediavormgever	2		1		Amsterdam	8
Nova College	2				1			1		leidt op voor Artiest Dans, Drama	2		1		Haarlem	8
ROC van Amsterdam	2	1	1		1	1	1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever o.a. Art&Design, Artiest Drama, Dans, Muziek Frank Sanders Academy Musicaltheater	2		1		Amsterdam	8
Albeda College, ROC Rotterdam	2	1	1		1	1	1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever, o.a. Art&Design Artiest Dans, Drama, Muziek, Musical Drama i.s.m. Hofplein MBO Theaterschool	2		1		Rotterdam	9
Da Vinci College Dordrecht	2	1	1							Mediavormgever Art & Design	2		1		Dordrecht	9
Grafisch Lyceum Rotterdam	2		1							leidt op voor beroepen in de creatieve sector Mediavormgever	2		1		Rotterdam	9
Hofplein MBO Theaterschool	2	1	1					1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Artiest Drama, Mediavormgever theater	2		1		Rotterdam	9
Scalda MBO Dans Goes	2				1	1				leidt op tot danscoördinator (valt onder CIOS), inhoud vergelijkbaar met Artiest Dans	2		1		Goes	10
Koning Willem I College Den Bosch	2	1	1					1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever, o.a. Art&Design Artiest Drama	2		1		Den Bosch	11
ROC Tilburg	2		1					1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Mediavormgever Artiest Drama	2		1		Tilburg	11
Rock City Institute Scalda College	2						1			leidt op voor Artiest popmuziek (Rock en Metal)	2		1		Eindhoven	11
Sint Lucas	2		1							leidt speciaal op voor beroepen in de creatieve sector Mediavormgever	2		1		Boxtel/ Eindhoven	11
Arcus College	2						1	1		leidt op voor beroepen in de kunst en de creatieve sector Artiest Muziek, Drama	2		1		Heerlen	12
Fotovakschool	5		1							De fotovakschool biedt een gevarieerd opleidingsaanbod om studenten voor te bereiden op een loopbaan in de fotografie, videografie en mediadesign. Geaccrediteerd voor Bachelor of Design	2		1		A'dam, R'dam, Apeldoorn, Enschede, Venlo, Assen	0

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Schumann Academie	5						1			muziekopleiding op HBO niveau, leidt op tot docerend musicus. Ziet af van erkende HBO accreditatie door NVAO voor Bachelor of Music	2			1	Landelijk	0
Academie voor Beeldende kunst	5	1								Een autonoom kunstenaarscollectief met opleidingen voor schilderkunst en beeldhouwkunst Deze beroepsopleiding bestaat uit 2 delen: een 3-jarige Vakscholing: toegespitst op de ontwikkeling van technieken en vaardigheden en een 2-	2			1	Groningen	1
Schrijversvakschool Groningen	5			1						Er zijn trajecten voor beginnende schrijvers en voor gevorderde, voor vrijetijdschrijvers en voor schrijvers die van schrijven hun beroep willen maken.	2			1	Groningen	1
Van der Lei academy	5							1	1	PRODUCTIE+We hebben hierbij oog voor de ontwikkeling van kinderen en geven iedereen persoonlijke aandacht, door doelstellingen in eigen tempo te halen. Zodat talenten zich tot volle bloei kunnen ontplooiën. Daarnaast	2		1	1	friesland	2
Song and dance academy	5				1		1	1		leidt op tot musicalartiest, i.s.m. Landstede	2				Zwolle	5
Unit Academie	5	1								werkplaats bedoeld voor talentvolle jonge mensen die zich tot beeldend kunstenaar of vormgever willen ontwikkelen maar in het reguliere onderwijs en in hun sociale leven op problemen stuiten	2		1	1	Nijmegen	6
Circus Amersfoort	5								1	eder jaar biedt Circus Amersfoort twee opleidingsplaatsen tot circusdocent aan voor vrijwilligers. Deze circusdocenten in opleiding werken dan gedurende een heel seizoen in een of meerdere circusclubs mee en	2		1	1	amersfoort	7
Fotoschool Statief	5		1							Professionele fotografie opleidingen en cursussen bieden voor mensen die zich als professioneel fotograaf willen scholen.	2			1	Utrecht	7
Circus Elleboog	5								1	Circus Elleboog in Amsterdam biedt deze speciale opleiding voor Social Circus Trainer aan. Circus Trans Formation is een trainingsprogramma over Social Circus voor Nederlandse jeugdcircussen. Het is het	2			1	amsterdam	8
De Trap	5							1		opleiding tot acteur of theatermaker	2			1	Amsterdam	8
Fotoacademie	5		1							De Fotoacademie verzorgt opleidingen tot fotograaf op HBO niveau	2		1	1	Amsterdam	8
Kunstacademie Haarlem en Leiden	5	1								Onze opleiding duurt 5 jaar en is onderverdeeld in certificaat 1, certificaat 2 en het eindexamenjaar. Het is een deeltijdopleiding van minimaal 2 dagdelen per week, bedoeld als alternatief voor het reguliere HBO	2				Haarlem, Leiden	8
Lucia Marthas Institute for performing Arts	5				1					HBO opleiding Dans en Docent dans i.s.m. Hanzehogeschool Groningen	2		1	1	Amsterdam	8
Schrijversvakschool	5			1						Schrijversvakschool Amsterdam wil de ontwikkeling van een student naar het professionele schrijverschap begeleiden en intensiveren. De docent geeft niet alleen commentaar op voorliggend werk, maar biedt ook inzicht	2			1	Amsterdam	8
Selma Susanna	5							1		Theateropleiding Selma Susanna traint podiumkunstenaars in alle facetten van het kleinkunstvak. De studenten bewaken zich op de opleiding in vakken als zang, dans, spel, schrijven, muziektheorie, improvisatie en	2			1	Amsterdam	8
Sript Plus	5			1						Cursussen en opleidingen voor literair schrijven, o.a. Docent Creatief Schrijven. Maakt deel uit van de Hogeschool van Amsterdam	2			1	Amsterdam	8
Theateropleiding Selma Susanna	5							1		De opleiding leidt talent op, door middel van een uitgebalanceerd lesprogramma, bestaande uit verschillende lesmethoden, die op elkaar zijn afgestemd. Door de unieke samenhang van de lessen, door de	2		1	1	Amsterdam	8
Toneelschool Le Pavignon	5							1		Cursisten goede spelers laten worden, die zich kunnen meten met professionele acteurs.	2		1	1	Amsterdam	8
Wackersacademie	5	1								Een vijfjarige professionele kunstopleiding in tekenen/schilderen voor wie een kunstacademie volledig wil afronden. Ook korter aanbod	2			1	Amsterdam	8
De Acteerstudio	5							1		De deeltijd opleiding is een avondopleiding, die mensen opleidt tot creatieve, en zelfstandige acteurs en actrices die in staat zijn zowel in het theater als in film en televisieproducties op niveau te functioneren.	2			1	Den Haag	9
Dutch Academy of Performing Arts (DAPA)	5					1	1	1		Een academie die je voorbereidt op een toekomst als artiest met verschillende opleidingen van Performing Arts, zoals Musical Theatre, Dance en Drama. Onderdeel van NME Foundation	2		1	1	Zoetermeer	9

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Broadway Academy NL	5									biedt een éénjarige Opleiding aan leidend tot de Trinity Guildhall Diploma's in Musical Theatre. In fulltime leidt deze opleiding binnen één jaar tot het Associate Diploma.	2			1	Rosmalen	11
hiphop Lab 040	5					1				In Hip Hop Lab 040 ontwikkelen jongeren van 8 tot 27 jaar hun talent met muziek, dans, nieuwe media en streertart. Zij werken samen aan muziek- en mediaproducties. Het initiatief kent een piramidestructuur van deelname in de	2	1	1	1	Eindhoven	11
Koningstheateracademie - opleiding voor cabaret	5							1		De Koningstheateracademie is een vierjarige HBO-cabaretoleiding (Bachelor of Cabaret) voor getalenteerde theatermakers en cabaretiers vanaf circa 18 jaar. Naast het HBO-programma biedt de Koningstheateracademie	2			1	Den Bosch	11
School voor Fotografie	5		1							Vanuit een beroepsmatige visie leidt de School voor Fotografie je op tot professioneel fotograaf. Theorie en praktijk gaan hand in hand tijdens onze lessen, waarbij persoonlijke begeleiding hoog in het vaandel staat.	2			1	Breda	11
St Popsport van St Popmuziek Limburg	5						1			jong talent in de leeftijd tussen 12 en 20 jaar wordt zowel zakelijk als creatief / muziekinhoudelijk gecoacht door professionals. PopSport helpt hen dus niet alleen verder in hun artistieke ontwikkeling, maar ondersteunt hen ook in	2		1		Limburg	12
NJO	6						1			Het NJO, de Nederlandse Orkest- en Ensemble-Academie, stelt al meer dan vijftig jaar getalenteerde toekomstige beroepsmusici in de gelegenheid zich onder leiding van hooggekwalificeerde coaches en dirigenten te bekwamen	2		1	1	Landelijk	0
Stichting Urban House Groningen	6					1				De stichting wil cultuuruitingen die voortkomen uit en aansluiten bij (jongeren)subculturen een positie bieden in het culturele veld én deze groep de mogelijkheid bieden een actieve rol te spelen in dat culturele en	2		1		Groningen	1
Stichting PAN, Nijmegen	6					1	1			Doel is muzikaal talent verder te helpen in het opzetten en uitbouwen van een muzikale carrière. Hulp kan worden geboden op zowel muzikaal, technisch, organisatorisch, financieel als op ondernemend gebied.	2		1	1	Nijmegen	6
NSGV kerkmusicus	6						1			•organiseert de vorming en toerusting voor voorgangers dirigenten, organisten, koorzangers, leden van werkgroepen liturgie. in de vorm van studiedagen, korte en langlopende cursussen vanaf de basis tot en met het	2			1	Amersfoort	7
Begeleiders in Circuskunsten, Circomundo	6								1	In 2010, 2011 en 2012 konden docenten en assistenten van jeugdcircussen de opleiding Begeleider in de Circuskunsten (BIC) volgen. De derde leergang is in 2012 met succes afgerond. Momenteel wordt onderzocht of er in 2014 weer	2			1	Amsterdam	8
Ricciotti Ensemble	6						1			Het Ricciotti is een symfonieorkest bestaande uit veertig studenten. Het merendeel van de leden is student aan een Nederlands of buitenlands conservatorium; een aantal is vergevorderd amateur.	2				Amsterdam	8
Stichting Aight	6					1				Stichting AIGHT werkt vanuit de subcultuur zelf. Dat wil zeggen, alle medewerkers maken zelf deel uit van de subcultuur en zijn hierin al jaren actief. Hierdoor is de kennis die wordt overgedragen optimaal en heeft u via	2	1	1	1	Den Haag	9
Dynamo	6					1				Dynamo Academy is een ervarings leer/werkplek waar 17 creatieve ondernemende jongeren zijn gestart. De jongeren ontdekken en ontwikkelen hun talent en werken toe naar een inkomen. Elke jongere heeft een leermeester	2		1		Eindhoven	11
Jong Tryater	7							1		Tryater denkt aan de toekomst. Voor de toekomst van Tryater is het belangrijk dat er genoeg aanwas is van jonge acteurs. Ervaring in de productietijd van de 11Stêdetocht leert dat er genoeg jong talent in Fryslân rondloopt, alleen	2		1		Leeuwarden	2
Roots & Routes	7					1				ROOTS & ROUTES scout, coacht en inspireert jongeren die talent hebben op het gebied van muziek, dans of media, en die de ambitie hebben om hier professioneel in te worden. ROOTS & ROUTES wil opkomend talent helpen om routes	2		1		Rotterdam	9
De Palmentuin	3				1			1		In het vierde leerjaar kan je officieel examen te doen in Dans/Drama. Dit betreft een extra examen (een zevende vak) naast het reguliere school eindexamen. Op deze manier wordt je goed voorbereid op een mogelijke vervolg	3		1		Rotterdam	9
Grafisch Lyceum Rotterdam	3	1	1							Hier word je voorbereid op het middelbaar beroepsonderwijs in zijn volle breedte en op een toekomst in de 'creative world' in het bijzonder	3		1		Rotterdam	9
Hofplein Rotterdam, TheaterHAVO/VWO	3	1	1					1		Hofplein Rotterdam is een theaterinstelling waar kinderen, jongeren en volwassenen kennis kunnen maken met theater. Naast het verzorgen van lessen aan, en het maken van voorstellingen met lln van de Jeugdtheaterschool,	3	1	1		Rotterdam	9
Kunstencentrum Atrium: Dance Explosion	4				1					Dance Explosion is een groep voor talentvolle jonge dansers van Kunstencentrum Atrium in Sneek, die optreedt bij verschillende gelegenheden binnen en buiten de provincie.	3	1			Sneek	2
De Kubus	4						1			Jaarlijks Flevolandse talentenshow i.s.m. het voortgezet onderwijs en Poppodium Underground "My School's goo Talent"	3				Lelystad	4
New Arts Studio (Deventer; gelieerd aan De Leeuwenkuil	4					1				Trajecten voor jongeren. Serieus talent wordt hier gescout en kan doorgroeien naar de New Arts Studio. New Arts begeleidt de talenten artistiek maar ook in het stellen van doelen en professionalisering en biedt podia.	3		1	1	Deventer	5

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Leeuwekuil	4				1		1			Topstreamklassen voor Muziek en Dans met auditie	3		1		Deventer	6
New Arts Nijmegen	4					1				talentontwikkeling urban, onderdeel van de Lindenberg, New Arts College lijkt als mbo-opleiding niet (meer) te bestaan	3		1		Nijmegen	6
New Arts Kunstbedrijf Arnhem	4					1				talentontwikkeling urban voor jongeren op verschillende niveaus, o.a. met activiteiten voor urban artists die van hun hobby hun beroep willen maken	3		1		arnhem	6
De Kom	4				1		1	1		Cursisten van DE KOM hadden onlangs de kans auditie doen voor de Talentenklas van komend seizoen. Een onafhankelijke commissie bepaalde op basis van onder andere ontwikkelingskansen welke tien talenten werden	3		1		Nieuwegein	7
Klooster Woerden (selectieklassen streetdance)	4				1	1		1		Selectieklassen zijn speciaal bedoeld voor kinderen en jongeren die zich intensief met dans willen bezighouden. Hier wordt met passie gedanst. De eisen zijn hoog en tijdens de lessen wordt flink gewerkt. Verder worden in het	3	1	1		Woerden	7
Hart Haarlem	4	1								Talentklas tekenen en schilderen	3		1		Haarlem	8
VAK Delft	4			1						Op verschillende niveau's aanbod voor creatief schrijven. O.a een werkplaats voor gevorderde schrijvers die een stap willen maken naar een groter prozawerk. Daarnaast breed aanbod in alle disciplines.	3				Delft	9
Muziekschool Kerkrade	4						1			goede Pop/rock afdeling met niveau tot aan conservatorium. HaFa At/mD	3				Kerkrade	12
Popsport	5					1	1			PopSport is het Nederlandse coachingsprogramma voor jonge, talentvolle muzikanten & bands, die verder willen komen met hun eigen muziek.	3		1		Nijmegen	0
Stichting Moyo Tribe	5					1				Moyo Tribe is een stichting die zich inzet voor de groei van getalenteerde beginnende dansers en het realiseren van een gezonde wisselwerk met kunstvormen binnen en buiten de dansplatform.	3		1		Den Haag, Den Bosch en Amsterdam	0
Jeugd dans Opleiding Friesland	5				1					De Jeugd Dans Opleiding Fryslân is een driejarige opleiding voor jong danstalent in Friesland. Het gehele jaar wordt op hoog niveau les gegeven in verschillende dansstijlen. Het derde jaar staat vooral in het teken van het maken van een	3		1		Leeuwarden	2
Theater Talent Lab / Buitenkunst	5							1		TheaterTalentLab is een laboratorium van Buitenkunst voor jonge ambitieuze mensen die zich verder willen ontwikkelen binnen de discipline theater. Er worden workshops op hoog niveau aangeboden	3		1	1	Dronten, Elburg, terrein Buitenkunst Randmeer in	4
Fotogram	5		1							cursussen, workshops en masterclasses op veel niveaus met basisopleiding Fotoacademie als voorbereiding op de vakopleiding van de Fotoacademie	3		1	1	Amsterdam	6
Aslan Muziekcentrum	5				1		1			aanbod voor diverse instrumenten, zang en dans met talentgroepen en podiumgroepen. De Academie voor Dans is geen vooropleiding, maar wel een mogelijke voorbereiding daar op.	3	1	1		Amsterdam	8
Scriptacademy	5			1						ScriptAcademy biedt losse cursussen, workshops en masterclasses aan voor iedereen die het vak scenarioschrijven wil verkennen of zich erin wil verdiepen.	3			1	Amsterdam	8
Stichting Nationaal Jeugd Musical Theater	5							1		richt zich, zonder winstoogmerk, op het opleiden van kinderen van 4 tot 18 jaar in dans, drama en zang en het maken/producen van theatervoorstellingen (musicals) voor en door kinderen.	3	1	1		Amsterdam en Zaandam	8
Crosstown Den Haag (Korzo)	5				1	1				met intensief programma om eigen talent te ontwikkelen, training 3x per week	3		1		Den Haag	9
Hiphophuis	5					1				hiphop aanbod van beginner tot gevorderd met verschillende talentenprogramma's, zoals Show your Talent. Bereidt o.a. voor op Dox en Hollands got talent	3		1		Rotterdam	9
Jeugdtheaterhuis Zuid-Hollan	5							1		talentontwikkeling theater voor jongeren. Talenten kunnen zich voorbereiden op een kunstvakopleiding. JTS Zuid-Holland is initiatiefnemer van NV Verse Bekken	3	1	1		Gouda	9
NME foundation	5			1				1		Het begeleiden van talentvolle, ambitieuze jongeren die van theater in het algemeen of muziektheater in het bijzonder hun vak willen maken, met ook mogelijkheden voor getalenteerde tekstschrijvers en componisten	3	1	1	1	Zoetermeer	9
Noes Fiolet Studio's	5				1	1				Talentontwikkeling met selectieklassen	3	1	1		Rotterdam	9

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Art2Move, ism Dans opleiding Maastricht	5				1	1				top danstalenten stimuleren en opleiden voor een dansvooropleiding, om daarna in het voortgezet onderwijs door te stromen tot zelfs op academisch nivo de dansvakopleiding te kunnen volgen.	3	1			Kerkrade	12
Hip Hop in je Smoel	6					1				Alle activiteiten van HIJS dienen één doel: 'Het stimuleren van de (inter)nationale hiphopcultuur in al haar uitingsvormen.'	3		1		Rotterdam	0
Jeugdorkest Nederland	6						1			Het JeugdOrkest Nederland bestaat uit ongeveer 85 getalenteerde jongeren tussen de 14 en 20 jaar uit het gehele land. Voor veel leden is het JON een stimulans om voor een toekomst als beroepsmusicus te kiezen.	3		1		Enschede	0
Nationaal Jeugdfanfare orkest	6						1			Het orkest bestaat uit de meest getalenteerde en enthousiaste jonge muzikanten uit Nederland	3		1	1	?	0
Nederlands Jeugd Accordeon Orkest	6						1			Nationaal accordeon-orkest op hoog niveau	3		1	1	Landelijk	0
De Fulkaan Kunstwuerk	6						1			talent stimuleren voor jonge Friese musici, met verschillende projecten waar (deels) auditie voor gedaan moet worden. Met o.a. Fulkaan academy voor twirl	3		1		Leeuwarden	2
The Young ones	6							1		culturele werkplaats voor jong theatertalent uit Oost-Nederland. Talentvolle spelers en makers kunnen hun eigen talenten ontwikkelen in een professionele omgeving en professionele voorstellingen	3	1	1		Zwolle	5
Urban Academy	6					1				Urban Academy Nijmegen is een dansschool waar dansers het beste uit zichzelf kunnen halen. Een plek waar iedereen zichzelf kan zijn en waar iedere danser zijn of haar passie kan delen met anderen.	3	1	1	1	Nijmegen	6
Circuswerkplaats Boost	6								1	ontwikkelt zelf talent, maakt eigen producties en zoekt de samenwerking met eigentijdse podiumkunstenars. integratie met andere disciplines, artistieke benadering van het circus.	3	1	1		Amsterdam	8
Studio West Amsterdam	6					1				plek waar Amsterdamse jongeren hun creatieve talent kunnen ontdekken en ontwikkelen in theater, muziek, dans en media. Jaarlijks DJ Masterclass voor jonge talentvolle DJ's	3		1	1	Amsterdam West	8
CircoCircolo	6								1	(inter)nationaal tweejaarlijks festival voor circus. Circolo Actief draagt bij aan de talentontwikkeling van jonge mensen door een educatief interactief programma met (basis)scholen en de verbinding te leggen met de	3	1	1		Den Bosch	11
EJO	6						1			Het EJO heeft tot doel getalenteerde jonge muzikanten in orkestverband samen te laten musiceren op een hoog niveau. Het is dan ook een van de beste jeugdsymfonieorkesten van de lage landen.	3		1	1	Tilburg	11
ISH	7					1				multidisciplinaire voorstellingen met workshops en residencies. In deze educatieprojecten worden jongeren in binnen- en buitenland begeleid bij het maken van hun eigen voorstellingen.	3				Amsterdam	8
Breakin Walls	7							1		Breakin'Walls is binnen Frascati hét label voor festivals, voorstellingen en sideshows voor een jong publiek. Er zijn festivaledities in november en april en diverse programma's door het jaar heen. Het programma wordt	4		1	1	Amsterdam	8
Epitome Entertainment	7					1				richt zich op de 'Urban' scene met verschillende evenementen en workshops. Music Matters Award is een stimuleringsprijs ter ondersteuning van talentontwikkeling op professioneel gebied.	4	1	1	1	Rotterdam	9
BNG Circusprijs	8								1	Veel jongeren binnen de Nederlandse jeugdcircussen maken zelf acts die ze ofwel binnen ofwel buiten hun jeugdcircus tentoon spreiden. De BNG circusprijs jong talent jeugdcircus wil deze kinderen en jongeren de kans	4		1		Landelijk	0
De Grote Prijs van Nederland	8					1	1			De Grote Prijs van Nederland is de grootste langstlopende competitie voor livemuziek. Sinds 1983 bieden we talentvolle muzikanten, bands en mc's een opstap naar groter succes. Voor muzikliefhebbers is het dé kans om	4		1	1	Amsterdam	0
Dutch Bboy Championship (DBC) en World Bboy Classic Eindhoven	8					1				Breakdance wedstrijden met voorronde.	4		1		Landelijk	0
Dutch Classical Talent Tour & Award	8						1			Dutch Classical Talent - Tour & Award is 'meer dan alleen een prijs' voor het jong klassiek talent van Nederland. Via audities kiest een vakjury vier laureaten die het Tour & Award-traject doorlopen. De laureaten ontwikkelen zich in	4		1	1	Amsterdam	0
HaFaBra-concoursen	8						1			De taakgroep HaFaBra van de CBOW behartigt de belangen van leden van de CBOW en met name van de Fanfare-, Harmonie-, en Brassband orkesten en de individuele leden van de muziekverenigingen. De taakgroep organiseert	4		1	1		0
Het Nederlandse vioolconcours (Oskar Back, Van Wely en Iordans)	8						1			Het doel van Het Nederlandse Vioolconcours Oskar Back - Davina van Wely - Iordens is excellerend viooltalent te ondersteunen en talentontwikkeling van jonge violisten tot 27 jaar uit te dragen door het organiseren van concoursen	4		1	1	Amsterdam	0

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Kunstbende	8	1	1	1	1	1	1	1	1	Kunstbende is een jongerenorganisatie voor talentontwikkeling en zoekt met een gevarieerd pakket aan projecten zoals de wedstrijd Kunstbende, Move Your Art en The Best of Kunstbende Tour aansluiting bij de leefwereld	4		1		Amsterdam kantoor, ook regiokantoren	0
Open Nederlands Fanfare Kampioenschap (ONFK) in Drachten	8						1			Impuls geven aan de verdere ontwikkeling van fanfareorkest en haar repertoire	4		1	1	Dalen	0
Princes Christina Concours I	8						1			Het Princes Christina Concours organiseert concoursen voor alle jongeren die zich bezighouden met klassieke muziek, compositie of jazz. Met onze concoursen willen wij jongeren aanmoedigen om door te gaan met muziek te	4	1	1		Den haag	0
Sena Performers POPnl Award	8						1			Tijdens de Sena Performers POPnl Award spelen dertien bands, afgevaardigd door de leden van POPnl, in de Melkweg in Amsterdam. De bands spelen voor een jury die bestaat uit programmeurs van Nederlandse poppodia. De	4			1		0
Spin Award Jong Talent	8		1							De SpinAwards zijn de vakprijzen voor creativiteit in digitale media in Nederland en België. Er is een apart landelijk programma voor Young Talent, we stimuleren onderzoek en we doen mee aan workshops om de kennis	4		1		Den Haag	0
SSBA-Salon, Manuscripting	8			1						Getalenteerde schrijvers krijgen de kans hun manuscript te presenteren aan de literaire wereld.	4		1	1	Amsterdam	0
Steenbergen Stipendium	8		1							Het Nederlands Fotomuseum presenteert jaarlijks het werk van vijf fotografietalenten. De talenten maken kans op een stimuleringsprijs die door de Stichting Steenbergen ter beschikking wordt gesteld. De selectie wordt gemaakt	4			1	Rotterdam	0
Steinway Pianoconcours	8						1			Het Steinway Pianoconcours is een internationaal concours voor jonge, getalenteerde amateurpianisten tot 17 jaar.	4		1		Alkmaar	0
Stichting Spin Off	8					1				jaarlijks, landelijke urban dance wedstrijd met voorronden en finale en educatieprojecten	4		1		Amsterdam	0
SYTYCD	8				1	1				Zoektocht naar de meest favoriete danser van de Lage Landen.	4		1	1	Landelijk	0
The Voice of Holland	8									talentenjacht. De talenten worden tijdens The voice of Holland begeleid, gecoacht, gedrield en gesteund door Nederlandse toptiesten.	4		1	1	landelijk	0
Turing Gedichtenwedstrijd	8			1						De wedstrijd genereert aandacht voor poëzie en helpt bekende dichters en nieuwe dichttalenten aan een podium	4		1	1	Landelijk	0
Wereld Muziek Concours Kerkrade	8						1			WMC Kerkrade is de steun- en ontwikkelingsfunctie voor de (inter)nationale blaasmuzieksector. WMC werkt aan kwalitatieve ontwikkeling. Bevordert de toegankelijkheid van blaasmuziek. En richt zich daarbij vooral op jeugd en	4		1	1	Kerkrade	0
www.schrijvenonline.org	8			1						Hieronder vind je alle schrijfwedstrijden die bij ons bekend zijn, gesorteerd op deadline. De doorlopende wedstrijden staan aan het einde van de lijst.	4		1	1	Landelijk	0
YPF Nationaal Pianoconcours	8						1			De YPF heeft zich ten doel gesteld om initiatieven te ontwikkelen, in aanvulling op de muziekscholen en conservatoria, om de kansen voor het schaarse toptalent te vergroten. In haar initiatieven neemt de YPF het	4		1	1	Amsterdam	0
zomerexpo	8	1								tentoonstelling voor gevestigde en niet-gevestigde kunstenaars, ak en pk	4		1	1	Landelijk	0
Artiance-Concours (van het centrum voor de kunsten Artiance, ook deelname	8						1			De talenten die door de jury werden uitgekozen mogen een jaar lang deelnemen aan het Talentenlab en krijgen daarmee extra muziek- en theorielessen, masterclasses, concerten en nog veel meer, ook naar vooropl.	4		1		Alkmaar	8
Young Art Korte Film Award	8		1							De Young Art Korte Film Award (YAKFA) is een jaarlijks terugkerend film festival voor jongeren en jonge filmmakers	4		1	1	regio IJmond	8
Kadmium, project Concours	8	1								Talentvolle jongeren als beginnend kunstenaar ondersteunen in hun verdere ontwikkeling	4		1		Delft	9
Popunie, Grote Prijs Rotterdam	8						1			De doelstelling van het project is enerzijds de kwaliteit van de Rotterdamse amateurpopmuziek in de breedte in kaart te brengen door uit zoveel mogelijk deelnemers het beste van de stad boven water te krijgen	4		1		Rotterdam	9
Rotterdams Open Podium	8							1		Theater Zuidplein nam het initiatief omdat: 1. Theater Zuidplein er van overtuigd is dat er veel talent rondloopt dat de weg naar de reguliere podia nog niet gevonden heeft en 2. Theater Zuidplein vindt het belangrijk dat het imago	4		1	1	Rotterdam	9

Naam	Type	Bk	Me	S	D	Ur	Mu	Th	C	Aanbod	Doel	≤12	12-20	≥20	Plaats	Prov
Nu of Nooit, wedstrijd Stg Popmuziek Limburg	8						1			Wedstrijden zijn belangrijke momenten om je als band of dj in de kijker te spelen. Niet alleen genereert Nu of Nooit, Zuiderstorm en Popsport veel media-aandacht, ook de interesse van de Limburgse programmeurs wordt door de	4		1	1	Roermond	12
NFFS	9		1							Nationaal Online Film Festival voor scholieren	4		1		Lelystad, landelijk	0
Rotterdam Beats Festival	9					1				Jaarlijks internationaal festival voor urban bass en beats	4		1	1	Rotterdam	0
Festival Havenwerk	9							1		Festival Havenwerk is het talentenfestival in Nederland waar jongeren tot 23 jaar hun kunsten tonen aan een breed publiek. De organisatie van Festival Havenwerk heeft voor 2013 en	4		1	1	Deventer	5
Gevaarlijk Goed	9	1	1	1	1	1	1	1		Kunst&festival Gevaarlijk GOED is een podium en tevens creatieve broedplaats voor kunstenaars in alle kunstdisciplines (film, theater, dans, literatuur, muziek, beeldende kunst en urban arts). Gevaarlijk GOED brengt	4		1	1	Gelderland	6
Its Festival	9					1		1		ITs verbindt jong, afgestudeerde theater- en danstalenten, op zowel nationaal als internationaal niveau, met programmeurs en andere professionals, pers en publiek. ITs Festival Amsterdam is hierdoor de ideale opstap naar	4			1	Amsterdam	8
Onbederflijk vers	9			1						Behalve dat Onbederflijk Vers een gevarieerd en breed publiek wil bereiken, beoogt de stichting de kans te bieden aan aanstormende dichttalenten om voor publiek eigen poëzie voor te dragen, op één podium met gerenommeerde	4		1	1	s-Hertogenbosch Nijmegen	11

Bijlage 2 Aantallen organisaties toptalentontwikkeling

1 Organisaties die toeleiden naar het hbo-kunstonderwijs

Tabel 2

	beeldend	media	schrijven	dans	urban	muziek	theater	circus	voorz	org
onderwijs	7	2		14		24	3		50	27
centra voor de kunsten	10	1	1	8		28	9		57	35
particuliere	1			4	4	3	8	1	21	15
amateurkunst						1			1	1
culturele instellingen				2	1		2		5	4
	18	3	1	28	5	56	22	1	134	82

Tabel 3

	hbo	mbo	part	ak	cult inst	org
Groningen	1	1	2	1		5
Friesland	1	2	1		1	5
Drenthe						0
Overijssel	1	3	1			5
Gelderland	1	3	1	1		6
Flevoland		1				1
Utrecht	1	3	2	1		7
Noord-Holland	3	4	12	2		21
Zuid-Holland	4	4	2	1	1	12
Noord-Brabant	3	4	4			11
Zeeland		1				1
Limburg	1	1	1			3
Landelijk			3	1	1	5
	16	27	29	7	3	82

Tabel 4

	beeldend	media	schrijven	dans	urban	muziek	theater	circus	voorz	org
Groningen				1		2	3		6	5
Friesland	1								1	0
Drenthe						1	1		2	2
Overijssel				2		1			3	2
Gelderland	3	1		2	2	13	3	1	25	17
Flevoland									0	0
Utrecht	2			1		4	1		8	5
Noord-Holland	1			3	1	5	2		12	10
Zuid-Holland	6	1	1	9		8	4		29	16
Noord-Brabant	2			3		7	5		17	8
Zeeland						2			2	2
Limburg	3	1		5		12	2		23	12
Landelijk				2	2	1	1		6	3
	18	3	1	28	5	56	22	1	134	82

2 Organisaties die toeleiden naar een beroep in een kunstvak

Tabel 5

	beeldend	media	schrijven	dans	urban	muziek	theater	circus	voorz	org
hbo	13	13	2	7		11	7	2	55	16
mbo	10	21		11	10	12	16		80	27
particulier	4	4	3	3	4	4	10	3	35	29
amateurkunst					4	4			8	7
culturele instellingen				1	2		1		4	3
	27	38	5	22	20	31	34	5	182	82

Tabel 6

	hbo	mbo	part	ak	cult inst	org
Groningen	1	1	2	1		5
Friesland	1	2	1		1	5
Drenthe						0
Overijssel	1	3	1			5
Gelderland	1	3	1	1		6
Flevoland		1				1
Utrecht	1	3	2	1		7
Noord-Holland	3	4	12	2		21
Zuid-Holland	4	4	2	1	1	12
Noord-Brabant	3	4	4			11
Zeeland		1				1
Limburg	1	1	1			3
Landelijk			3	1	1	5
	16	27	29	7	3	82

Tabel 7

	beeldend	media	schrijven	dans	urban	muziek	theater	circus	voorz	org
Groningen	3	2	1	2	2	2	1		13	5
Friesland	2	3		1		1	5	1	13	5
Drenthe									0	0
Overijssel	2	4		2	1	5	5		19	5
Gelderland	3	4	1	3	3	3	2		19	6
Flevoland		1					1		2	1
Utrecht	2	4	1	1	2	4	2	1	17	7
Noord-Holland	5	5	2	5	3	4	7	2	33	21
Zuid-Holland	5	6		4	4	5	4	1	29	12
Noord-Brabant	4	7		1	2	2	4		20	11
Zeeland				1	1				2	1
Limburg	1	1				3	2		7	3

Landelijk		1		2	2	2	1		8	5
	27	38	5	22	20	31	34	5	182	82

3 Organisaties die op een andere manier een bijdrage leveren aan toptalentontwikkeling

Tabel 8

	beeldend	media	schrijven	dans	urban	muziek	theater	circus	voorz	org
onderwijs	2	2		1			2		7	3
centra voor de kunsten	1		1	4	4	4	2		16	11
particulier		1	2	5	6	2	4		20	14
amateurkunst					3	5	1	3	12	12
culturele instellingen					2		1		3	3
wedstrijden	3	4	4	2	5	14	2	2	36	27
festivals	1	2	2	1	3	1	3		13	6
	7	9	9	13	23	26	15	5	107	76

Tabel 9

	ond	cvdk	part	ak	cult inst	wedstr	fest	org
Groningen								0
Friesland		1	1	1				3
Drenthe								0
Overijssel		1		1			1	3
Gelderland		3	1	1			1	6
Flevoland		1	1					2
Utrecht		2						2
Noord-Holland		1	3	2	2	2	1	11
Zuid-Holland	3	1	5		1	3		13
Noord-Brabant				3			1	4
Zeeland								0
Limburg		1	1			1		3
Landelijk		0	2	4		21	2	29
	3	11	14	12	3	27	6	76

Tabel 10

	beeldend	media	schrijven	dans	urban	muziek	theater	circus	voorz	org
Groningen									0	0
Friesland				2		1			3	3
Drenthe									0	0
Overijssel					1		2		3	3

Gelderland	1	2	1	2	4	2	1		13	6
Flevoland						1	1		2	2
Utrecht				2	1	1	2		6	2
Noord-Holland	1	1	1	1	3	2	3	1	13	11
Zuid-Holland	3	2	2	3	4	1	5		20	13
Noord-Brabant			1			1		2	4	4
Zeeland									0	0
Limburg				1	1	2			4	3
Landelijk	2	4	4	2	9	15	1	2	39	29
	7	9	9	13	23	26	15	5	107	76

Tabel 11

	naar hbo	naar beroep	anders	Totaal
Onderwijs	27	0	3	30
Hbo	0	16	0	16
Mbo	0	27	0	27
centra voor de kunsten	35	0	11	46
Particulier	15	29	14	58
Amateurkunst	1	7	12	20
culturele instellingen	4	3	3	10
Wedstrijden	0	0	27	28
Festivals	0	0	6	6
	82	82	76	240

Tabel 12

	naar hbo	naar beroep	anders	Totaal
Groningen	5	5		10
Friesland		5	3	8
Drenthe	2			2
Overijssel	2	5	3	10
Gelderland	17	6	6	29
Flevoland		1	2	3
Utrecht	5	7	2	14
Noord-Holland	10	21	11	42
Zuid-Holland	16	12	13	41
Noord-Brabant	8	11	4	23
Zeeland	2	1		3
Limburg	12	3	3	18
Landelijk	3	5	29	37
	82	82	76	240

Tabel 13

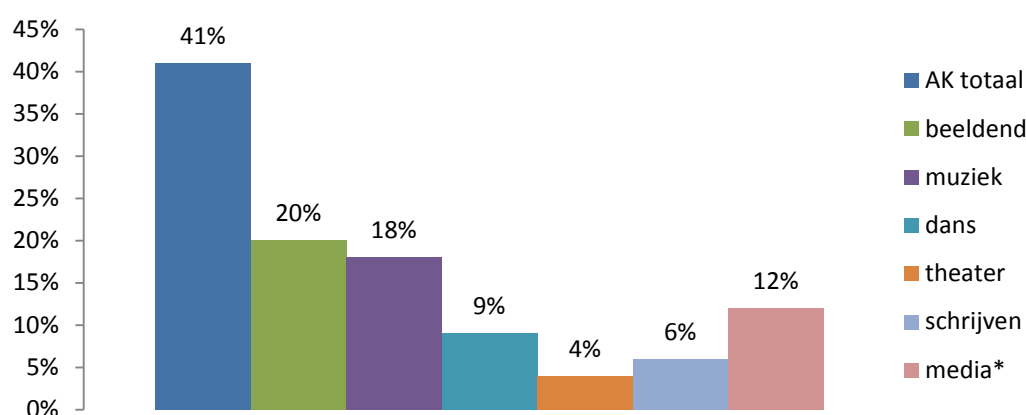
	naar hbo	naar beroep	anders	Totaal
Beeldend	18	27	7	52
Media	3	38	9	50
Schrijven	1	5	9	15
Dans	28	22	13	63
Urban	5	20	23	48
Muziek	56	31	26	113
Theater	22	34	15	71
Circus	1	5	5	11
	134	182	107	423

Bijlage 3 Cijfers kunstbeoefening en hbo

Cijfers kunstbeoefening en leren²²

Van de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder doet 41% aan kunstbeoefening in de vrije tijd: hij of zij beoefent in de maand van de enquête (april 2013) en/of in de twaalf maanden ervoor een of meer kunstzinnige of creatieve activiteiten. Beeldende kunst (in ruime zin) en muziek (inclusief zingen) worden het meest beoefend: een op de vijf mensen in ons land doet aan beeldend en nagenoeg een op de vijf aan muziek.

Figuur 1a Amateurkunstbeoefening Nederlandse bevolking 6+ naar discipline (n=4781)

*media omvat kunstzinnige fotografie, film, video en computerkunst

In tabel 14 is per leeftijdscategorie het percentage van de beoefenaars weergegeven die een kunstdiscipline beoefenen.

Tabel 14 Verdeling disciplines naar leeftijdsklassen (in procenten)

	6-11	12-19	20-34	35-49	50-64	65+	Totaal
Beeldende kunst	47	49	42	50	50	50	48
Muziek*	55	56	45	38	38	40	44
Dans*	47	32	26	20	15	12	23
Theater*	18	20	10	6	6	4	9
Schrijven	15	18	17	14	13	12	15
Media*	13	37	36	32	27	24	29
(N)	(202)	(243)	(364)	(411)	(402)	(334)	(1956)*

55% van de beoefenaars studeert of repeteert al dan niet groepsgewijs onder deskundige begeleiding en 45% doet het zelf. Er is een duidelijk verband tussen discipline en het hebben van

²² Factsheet Amateurkunst en Ruimte voor Amateurkunst, LKCA 2013

deskundige begeleiding. Zo heeft van de dans- en theaterbeoefenaars ruim 80% deskundige begeleiding en van de musici iets meer dan 60% (tabel 16). In de disciplines beeldende kunst, creatief schrijven en media is dat **veel** minder gebruikelijk. De percentages voor theater en creatief schrijven vragen enig voorbehoud aangezien hier de aantallen klein zijn.

Tabel 16 Hoe repeteert/studeert men? (in procenten)

Discipline	Met deskundige begeleiding	Zelf, zonder speciale Begeleiding
Beeldende kunst	27	73
Muziek	62	38
Dans	82	18
Theater	81	19
Creatief schrijven	0	100
Media	21	79
Totaal	55	46*

Aantallen studenten aan de hbo-kunstopleidingen²³

Tabel 17 Aantallen hbo kuo studenten per hogeschool

Hogeschool	Plaats	Prov	2013	%
nhl hs.	Leeuwarden	Fr	210	1%
ArtEZ hs. voor de kunsten	Arnhem, Zwolle, Enschede	Ge, Ov	3.055	15%
hanzehogeschool Groningen	Groningen	Gr	1.358	7%
zuyd hs.	Maastricht, Heerlen, Sittard	Li	1.215	6%
avans hs.	Breda	NBr	1.084	16%
design academy Eindhoven	Eindhoven	NBr	735	
fontys hs.	Tilburg	NBr	1.489	
amsterdamse hs. voor de kunsten	Amsterdam	NH	2.939	20%
gerrit rietveld academie	Amsterdam	NH	894	
hs. Inholland	A'dam, Haarlem, Alkmaar e.a.	NH	151	
hs. voor de kunsten utrecht	Utrecht	Ut	2.548	13%
codarts, hs. voor de kunsten	Rotterdam	ZH	972	22%
hs. der kunsten den haag	Den Haag	ZH	1.542	
hs. Leiden	Leiden	ZH	51	
hs. Rotterdam	Rotterdam	ZH	1.902	
Totaal			20.145	100%

23 Bron: www.vereniginghogescholen.nl

Tabel 18 Aantallen hbo kuo studenten per opleiding

Sector	Opleiding	2013
kuo	ad arts & crafts	40
kuo	ad dans	8
kuo	ad interieurvormgever	22
kuo	ad muziek (dirigent hafabra)	2
kuo	b autonome beeldende kunst	1.958
kuo	b circus and performance art	63
kuo	b circus arts	59
kuo	b cultureel erfgoed	586
kuo	b dans	726
kuo	b docent beeldende kunst en vormgeving	1.621
kuo	b docent dans	355
kuo	b docent muziek	583
kuo	b docent theater	500
kuo	b film en televisie	320
kuo	b muziek	3.861
kuo	b muziektherapie	54
kuo	b theater	579
kuo	b vormgeving	6.496
kuo	m architectuur	399
kuo	m autonome beeldende kunst	112
kuo	m choreografie	13
kuo	m danstherapie	21
kuo	m fashion	18
kuo	m film	22
kuo	m fotografie	15
kuo	m grafisch ontwerpen	43
kuo	m interieurarchitectuur	88
kuo	m interior architecture & retail design	19
kuo	m kunsteducatie	170
kuo	m kunsteducatie (joint degree)	34
kuo	m landschapsarchitectuur	53
kuo	m media design and communication	21
kuo	m mfa interactive media and environments	7
kuo	m mfa schilderkunst	9
kuo	m mfa theatervormgeving/beeldregie	4
kuo	m modevormgeving	14
kuo	m muziek	979
kuo	m opera	11
kuo	m sonologie	16
kuo	m stedenbouw	62
kuo	m theater	10
kuo	m type and media	10
kuo	m typografie	17
kuo	m vormgeving	110
kuo	m vrije vormgeving	35
Totaal		20.145

Colofon

Inventarisatie Toptalentontwikkeling.

Een inventarisatie naar de voorzieningen die toeleiden naar het kunstvakonderwijs of beroepsuitoefening in een kunstvak.

Auteur

Piet Roorda

Met medewerking van

Jan Ensink, Bert Schoones, Ingrid Smit en Anneloes Vermeulen
September 2014

Uitgever

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)

Kromme Nieuwegracht 66

Postbus 452

3500 AL Utrecht

030 711 51 00

info@lkca.nl

www.lkca.nl

© LKCA Utrecht, oktober 2014

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) is het kennisplatform voor professionals, bestuurders en beleidsmakers in cultuureducatie en cultuurparticipatie. We delen kennis en ervaring met iedereen die zich inzet voor cultuureducatie, binnen het onderwijs en daarbuiten, en amateurkunst.

Meer weten over het LKCA?

Ga naar www.lkca.nl, schrijf u in voor onze nieuwsbrieven of volg ons op Twitter, Facebook en LinkedIn.

LKCA

Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452, 3500 AL Utrecht
030 711 51 00, info@lkca.nl

www.lkca.nl